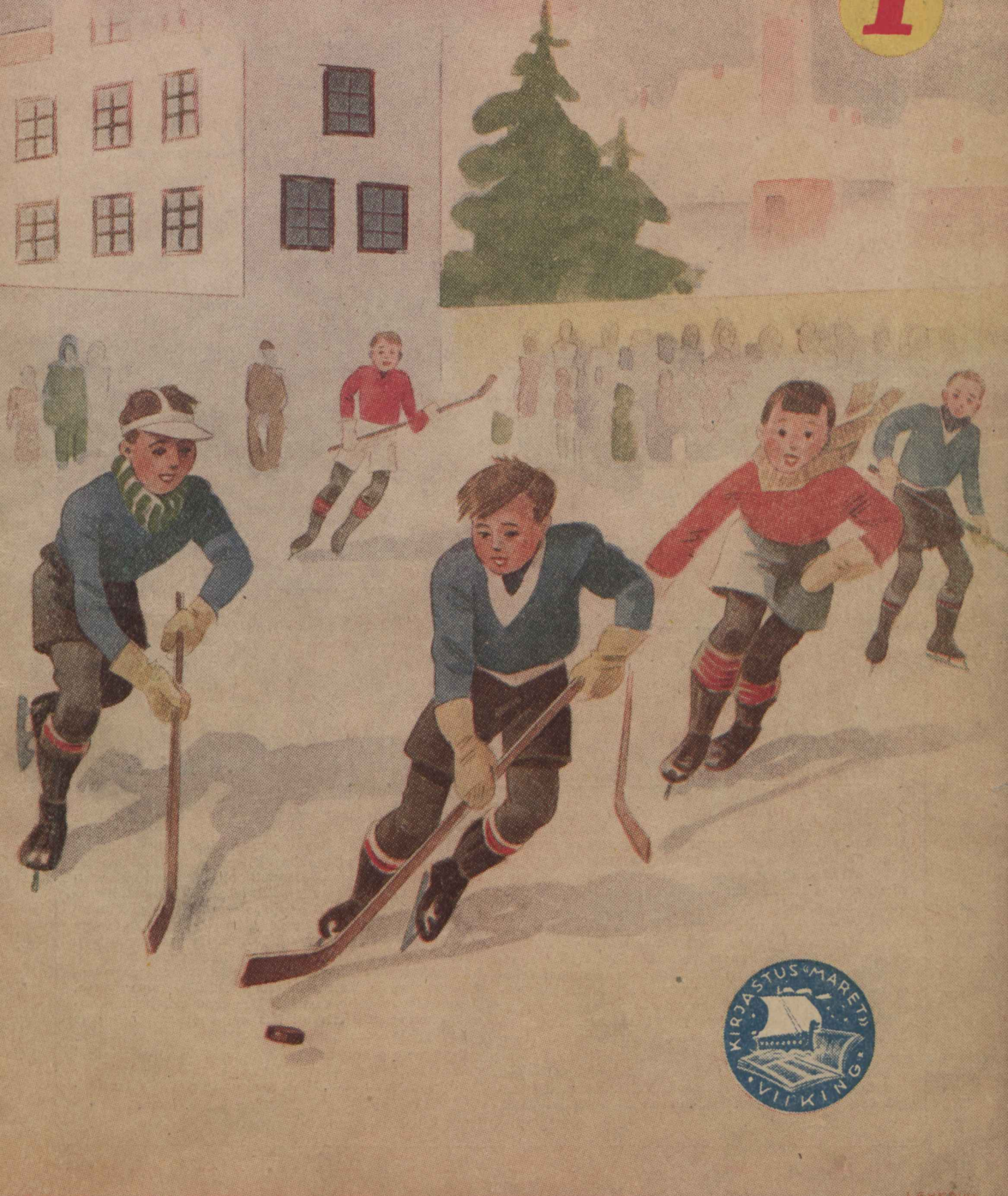

Viking

1938

1

NOORSOO AJAKIRI x x HIND 35 SENTI

Jaнварis

jõuab müügile

huvitav ja

põnev

50 SENDINE ROMMAAN

W. von HOLLANDERI romaan

„Õnn vaikeses majas“

Esitame katke romaanist „Õnn vaikeses majas“:

Insener Hemmsteet saabus hommikuse rongiga Sankt Moritzisse. Otseteed läks ta postimajja, tellis kaugekõne Dessause ja istus nüüd kannatlikult hämaras ooteruumis, nägu peidetud kättesse. Väljas langes suuri lumeräitsakaid. Mäed olid kaetud paksu uduga. — See on nagu sõjas, mõtles Hemmsteet, — erutav ja igav. Oodatakse, oodatakse ja süda taob.

Samal hetkel sai ta oma kõne. Hemmsteet seisis telefonikapis, silmad veidi kokku tõmbunud ja parem käsi rusikas, ähvardades kaugeid vastaskõnelejat: „Ma ei taha enam,“ karjus ta nii kõvasti, et seda teinepool vahe-seina kuulda võis, „ei taha enam. Tehke lõpp!“ Ja pärast vaheaega, kui ta oli põneva tähelepanuga kuulanud: „Nõutud tingimused peate teie välja kauplema. Pange tähele, et mul hing kinni ei nõõrita. Vähe hingeõhku vajan ma siiski veel.“

Nõrgalt punctava näoga astus ta telefonikapist tagasi jaamahoonesse, käes must karvamüts. Lumehelbeid langes ta jäähallidele juustele, mis näisid veidi imelikud,

kuna võrdlemisi noor sile nägu pidi neile veel palju järele vananema.

Hemmsteet võttis saani ja sõitis üles Sils-Mariasse. Võrdlemisi kulunud kasuka oli ta kõrvuni üles tõmmanud, kuna venepärane karvamüts oli vajutatud sügavasti laubale. Kaugele tagasitoetunult lebas ta liikumatult saanis. Ta kõrval asetsesid suusad, sirutades oma pikki ninu üles teed palistavate kuuskede ja pilvedesse kaduvate kaljude poole. Lund langes ja langes. Langes Hemmsteeti näole. Helbeid sulas ta tugevatel põsesarnadel, ta kitsastel kokkusurutud huultel. Nad jäid istuma ta paksudele kulmudele, karusnahksele kraele ja karvamütsile. Hemmsteet magas pärast kahtkümmend nelja tundi kestnud raudteesõitu, mis oli täis muremõtteid, kord jälle rahulikult ja unenägu deta.

Saanimees peatus magava sõitjaga Silsi kõige esinduslikuma hotelli ees. Uksehoidja ja boi väljusid ning kehtasid kahetsevalt õlgu. Kõik toad olid kahjuks välja üüri-

(Järg 3. kaaneküljel)

Viiking

● „Viiking“ ilmub kord kuus ●

Tellimishinnad: Sisemaale aastas kr. 3.50, 6 kuud kr. 1.80, 3 kuud kr. 0.90. Välismaale, välja arvatud Läti ja Leedu, 50% kallim. Sissemaks ja tellimisi võetakse vastu igas postiasutises.

● Väljaandja: Kirjastus „Maret“ ●

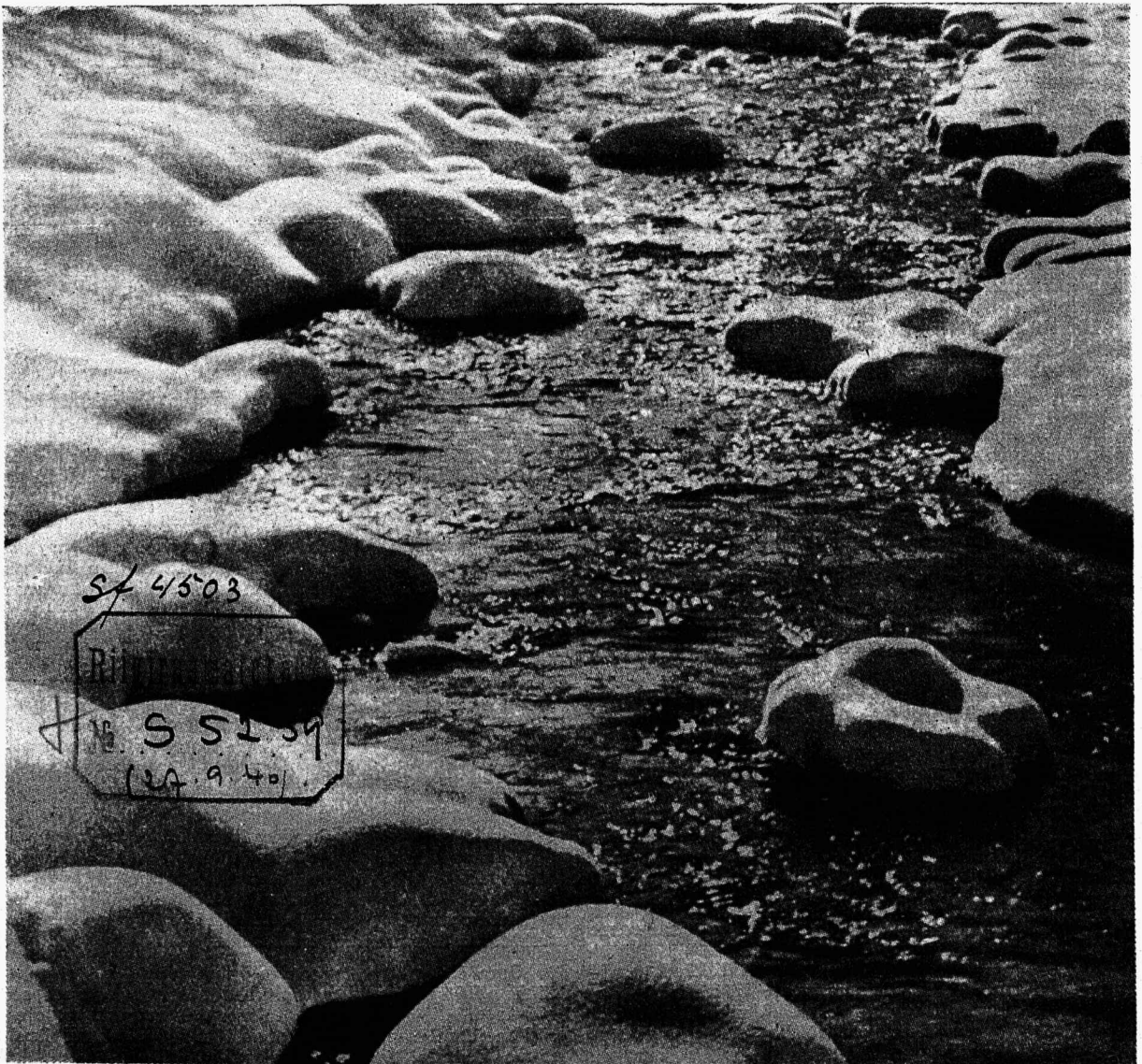
Vastutav- ja tegevtoimetaja R. Puusepp

Toimetus ja talitus Tartus, Ülikooli 25.

Telefonid: 15-20 ja 19-75. Postk. 22.

Posti jooksev arve nr. 2201.

IGA KUU ILMUV NOORSOO-AJAKIRI

Talu

PÜHAÖINE

Helisevad kumedalt kirikukellad
jõuluõhtu vaikselt rahus.
Löögid jõulised, kutsuvad, hellad
ühendavad inimesi lahus.

Nüüd üheskoos noored ja vanad
on sõitmas pühakoja poole.
Talud nagu tukkuvad kanad
on unustanud päevade hoolet.

Pehmet mahedat lund sajab
kui valget muinasjuttu.
Rõõmsaid häali läbi öö kajab,
täna pole kellelgi ruttu.

Kirik helendav kaugelt viipab
ja kutsub enese poole.
Terve kõrval vigane liipab —
Jumal käed laotab inimsoole.

ÕPETAJA HARRI HAAMER

*

*

*

Istusime suure tule ääres — palju poisse täis elutuld ja vaimustust. Me otsustasime omavahel veeta selle suveõhtu.

Üle vaikivate männilavade tõusid hallid suitsusambad. Sädemeid kargles neis hullus tantsus. Olime hoolitsenud selle eest, et tulevärk saaks korralik, kuna samas ootas kõrge riit kadakaoksi leekide sülest. Laulsime palju. Ühe lõpetanud, alustasime kohe teise. Laulsime selle õhtuga terve oma laagrilaulude tagavara läbi. Ja mõni neist kõlas kaks korda reibaste poiste suus.

Haoriita oli jäänud vaid veel niipalju põletusmaterjali, et sellest oleks jätkunud vahimeestele üheks ööks end soojendada. Keelasin siis „tulemehel“ suurendada lõket ja heitsin seljale sädemeid seirama. Sama tegi ka suur osa poisse. Kui olin nõnda mõned minutid lamanud, turgatas minus imeline mõte: olen jälle üsna pisike poiss, kes lamab selgel päikesepaiselisel päeval karjamaal ja jälgib sinitaevas pilvede sõudu. Kui palju kujutelmi oli siis selle väikemehe peas! Kord olid pilved hallid hobused, kes laisalt rühkisid üle lõpmatu laia sinise maantee — ei tea, kust, ega teadmata, kuhu. Ja neil ratsutasid pisikesed poisid, olles uhked sellele, et tohtisid nii kõrgel sõita. Ja kui sulgesin silmad, siis nägin ka ennast ühele hallile ratsule ronimas ja alustamas taevasoitu. Ent ma tahtsin, et see traav saaks pisut kiiremaks, ja sundisin oma halli laiska tákku. See võttis viimati jalad alla ja siis läks kihutamiseks lahti, nõnda et hobuse kabjad peksid ainult tuld. Ja seal oli korraga sädemeid terve taevas täis.

Kui võiks veel kord nõnda vaadata taevasse, et seal ennast näed ratsutamas lootuse sinisel maanteel!
„Poisid! Teeksin ettepaneku.“

„Noh!“ ootavad nemad valmis olles.

„Heidame siia tule äärde pikali ja unistame kau-
neist asjust, kuni tuleb esimeste vahtide aeg. Ja ju-
tustame seejärel igamees, mida on kujutlenud sel ajal.“

Minu sõbrad olid kohe nõus. Polnud sugugi halb vahtida kord päris vaikselt üles suveõhtu hämaruses ja mõelda millelegi väga, väga ilusale.

Ka tulemees pühkis oma tahmased käed samb-
lasse ja jäi vaikides lamama meie kõrvale. Aega-
mööda vähenesid leegid. Ainult üksikud sädemed
tõusid veel tulisest hõõguvast lõkkeasemest ja kustu-
sid peagi kibedas vingus.

Kord-korralt jäi meie ümbruses ikka vaiksemaks ja vaiksemaks.

Poisse olid vallanud põnevad unistused, mõnda vahest juba unigi.

Olin küll teinud selle ettepaneku, mis oli lapse-
põlve kauneid kujutelmi meenutades üles kerkinud,
ent ise ei saanud enam kuidagi jätkata seda endist
vaibumist salapäraseisse unelmaisse. Nüüd, kus see
oli saanud ühiseks tegevuseks, vaevas mind koguni
uudishimu teada saada, millest küll mõtlevad poisid
seesugusel vaikel hetkel.

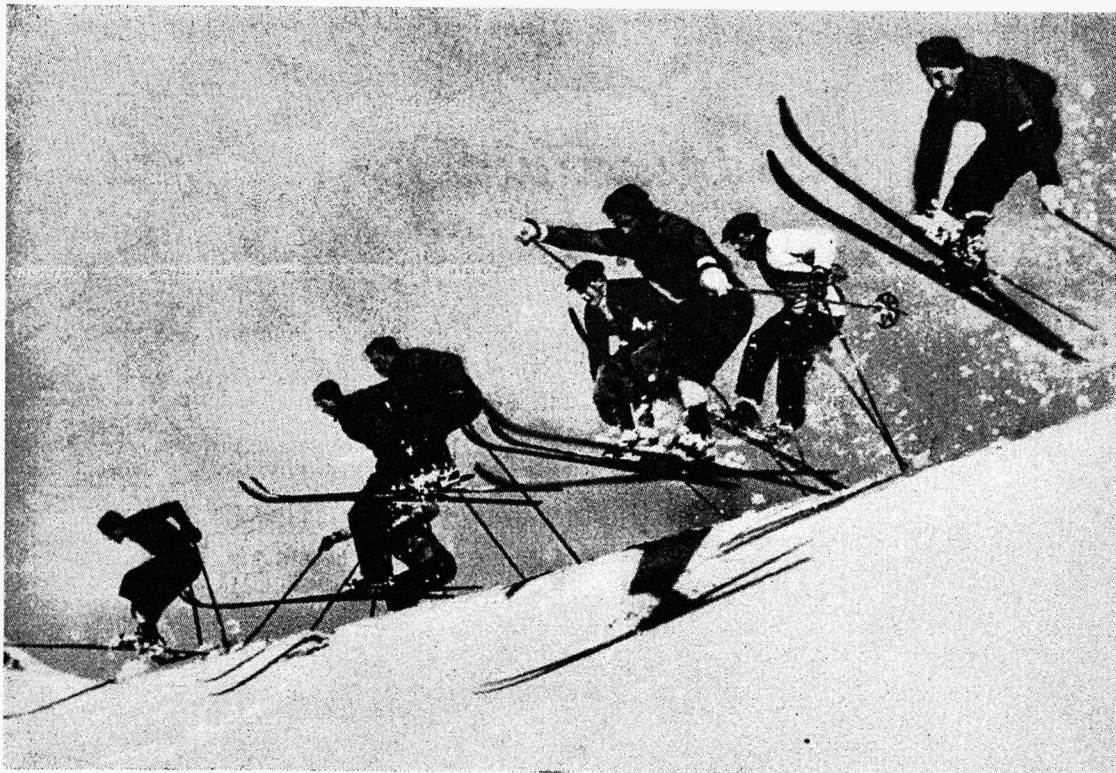
Juba kavatsesin neid küsitlema hakata ja tõusin
istukile. Ent seal istuski minu vastas teinepool tule-
aset üks poistest, kes midagi omaette laulda ümiseses
tõsiselt vahtis kustuvasse lõkkekesse. Niipea kui jäin te-
rasemalt kuulatama, tundus mulle viis väga tutta-
vana. Ometi ei võinud ma järsku meenutada, millises
ühenduses seda olin varem kuulnud. Aga korraga oli
see mulle päris selge: „Püha öö, õnnistet öö...“
Üksipäini selle jõululaulu sõnad sobisid sellele viisile.

Keegi laulab jõululaulu keset suveõhtu hämardu-
vat vaikust. Kuidas ta küll sellele tuli? Mu imestus
oli aga tingitud vaid sellest, et unustasin nii ruttu oma
korralduse unistada millestki väga ilusast.

See oli vahest ilusaim, milles kajastusid minu väi-
kese sõbra unistused, püha öö. Ootasin, kuni ta alus-
tas uut salmi, siis laulsin talle kaasa. Poisid virgu-
sid, tõusid istukile, vahtisid pisut jahmunult ringi —
ja siis, ilma et keegi oleks teinud neile mõnda kor-
raldust, ühinesid nad selle imeilusa jõululaulu laul-
miseks.

Läbi suveöö vaikuse kostsid pühalikud helid. Va-
nad männid panid imestusest oma pead kokku ja
sosistasid midagi salaja üksteisele. Kui laulu viima-
sed sõnad „laulgem halleluuja!“ olid vaikunud saa-
buva suveöö hämarusse, laskus suur must lind tiibu
lehvitades läheduses oleva männi latva ja jäi ka vis-
tisti kuulatama. Aga siis teatasid vahid, et aeg on
telkidesse magama minna.

Oma õhtupalvet lugedes oli mul tunne, nagu oleks
täna pühitsetud jõulupühi. Kui sulgesin silmad, oli
taevas täis jõulutulekesi. Mina aga ratsutasin tule-
sädemeid pilduval hallil hobusel meie poiste tervitusi
viima Temale, kes sündis sel pühal ööl.

Suusatajad

ARVUDE-IME LUMESAJUS

Õrnalt langevad lumehelbed üksteise järel taevast alla ja katavad aeglaselt maapinna. Selles lihtsas, meile nii endastmõistetavana näivas sündmuses peituvad aga imed, puhkavad määratud loodusjõud ja võlud, mida võhik vaevalt mõistab...

Peab vaid kord kujutlema, milline energia ümbermoondus toimub lumesaju ajal atmosfääris. Hiiglaloodusjõud peavad tegevusse astuma, et lumekoormat läbi õhu kanda. Väike arvutusnäide: keskmise suurusega linna üle on 10 sentimeetri paksune lumikate sadanud. Pehme värsket lumi sisaldab keskmiselt 0,15 grammi vett ühes kuupsentimeetris. Kui nüüd 10 sentimeetri paksuse lumekihi raskust vastaval pindalal, näit. 100 000 000-ruutmeetrilise pindalaga suurlinnal arvutada, siis saame 30 miljoni sentnerilise raskuse...

See määratu lumekoorem pidi läbi õhu alla kanta. Selleks on vaja palju tuhandeid hobusejõude. See energia on pärit merevee auramissoojusest, tähendab päikeskiirtest, millised mereveele selle soojuse andsid. See energia ümbermoondus, milline ka vihmade ilma ajal toimub, sünnib iga päev, iga tund ja iga sekund atmosfääris ning seepärast ei tohi ka imestuda lumetormi või laviini hävitava jõu üle, mis kõike enda alla mattes mäetipust alla orgu veeb. Kõigis neis protsessides peitub atmosfääriliste liikumiste energia, mis mitmesugusel kujul avaldub. Laviini puhul kutsus säärase jõulise energia ümbermoonduse väike lumehelbeke esile, mis süütult ja rahulikult taevast alla langeb. Loodus moondata väikesed ja tähtsusetud üksikjõud kohutavaks hiigljõuks.

Lausmaal omandab talve jooksul langenud lumi vaevalt poole meetri kõrguse. Teisiti seevastu on mäestikkudes, kus ka suvel lumi ei sula. Nendes igavese lume piirkondades kuhjub lumi, muutub oma enese raskuse läbi põhjas klaasselgeks jääks ning libiseb siis gletšerina (jäälüustikuna) orgu. Sulavad gletšerid täidavad jõgesid ja ojasid ning varustavad veega kogu maad. On tuntud, et jõed, millised saavad alguse säärastest gletšeritest, on aasta läbi jää-

kattest vabad; see ei ole võimalik jõgede juures, millised oma vee saavad maapinnast. Nii muutub järelikult sel juhul energia, mille väikesed lumehelbed mägedele kandnud, inimestele jälle kasutatavaks, olgu siis, et voolav vesi elektrimootoreid ajab, paisusid kuivaks suveks annab või laevade liiklemist võimaldab.

Kuidas tekib lumehelbeke? — Teame, et vesi alla null kraadi jahtudes oma välist kuju muudab ja jääks muutub. Sama sünnib ka õhus leiduva veeauruga, ainult siin mõjuvad mõned välised tingimused kaasa, andes külmuvale aurule erilise kuju. Väga peenelt jaotatud veeaur atmosfääris vajab jääks üleminekuks kinnitustuuma, mille külge tekkiv jää kinnitub. Koosnevad niisugused kinnitustuumad kõvadest kehast nagu tahm või tolm, siis võib veeaur juba mõni kraad alla nulli jääna nende külge kinnituda. Tekivad jäänõelad, mis võivad jääterakesteks kasvada. Teatakse juhtumeid, kus niisugustes rahterades lilleseemneid või isegi väikesi putukaid on leitud. Teisiti mõjuvad väikestest soolakristallidest koosnevad kinnitustuumad. Need imevad veeauru enesesse ning tekkinud soolalahus külmub alles alla 20 kraadi külma väikesteks jääplaadikesteks, millised järelikult ainult väga tugevas külmas ja suurtes kõrgustes võivad tekkida. Küllalt pika langusajaga läbi õhukihtide kasvab jääplaadike õhukepeeneks lumetäheks, kusjuures veeaur kristalli kujul alla langeb. Alles palju sääraseid, kaks kuni kolm sentimeetrit suuri lumetähekesi, millised soemates õhukihtides kokku kleepuvad, annavad lumehelbe, millised võivad kuni 10-millimeetrilise läbimõõdu omandada. Lumehelbed langevad null kraadi lähedases temperatuuris, nii et suurte lumerätsakate saju puhul võib enamasti ennustada sula, kuna aga sakilised lumetähed ainult külma ajal saavad. Tugeva pakase ajal, eriti polaarmaades, muutub veeaur ka ilma pilvede tekkimiseta peenteks jäänõelteks, nii et selgest taevast hoolimata peened jääkristallid, nõndanimetatud teemanttolm ehk polaarlumi alla sajab.

Kas mõtleb keegi sügavas lumes tammudes, et ta hävitab loendamatuid väikesi imeteoseid?...

Seniavaldamatuid Joosep Tootsi lugusid

VANAMEISTER OSKAR LUTSU JUTU JÄRGI

Joonised R. Tiituselt

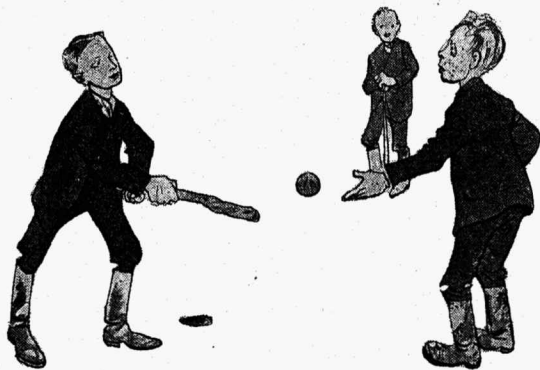
Mäletame kõik seda tõsiasja, et Joosep Tootsil ärkas kord elav huvi õppimise vastu. See huvi läks nii elavaks, et ta ei piirdunud ainult nende teadmistega, mis koolis pakuti. Ta ei rahuldunud mitte ükski väidetega, et maakera on ümmargune, vaid tegi ise puust maakera, mille värvis punaseks.

See maakera, millele koolivennad soovitasid ka kõstri kartulikuhja peale maalida, oli kaua aega Tootsi uhkuseks. Sellest pidi ilmsesti selguma, et niisugune mees, kes suudab terve maakera valmis meisterdada, ei saanud olla halb õpilane. Ta leidis koguni sellele tõsiasjale, et maakera on ümmargune ja tema head tuttavad indiaanlased punanahksed, oma lahenduse.

„Teate,“ ütles ta enda ümber kogunenud poistele, „miks on indiaanlased punased? Vaat seepärast, et nad käivad seal all jalad ülespidi. Aga kui sa niiviisi kaua ringi jooksed jalad ülespidi, siis valgub veri pähe, millest tulebki indiaanlaste punane nahk.“

Küsimusele, mispärast pole siis ka valged Ameerika asunikud punased, vastas Toots, et need pole veel nii kaua viibinud peaga alaspidi. Aga oodaku nad ainult, varsti tulevat aeg, kus nad kõik on ühtemoodi punased nagu porgandid. Mine siis tee vahet, kes on indiaanlane, kes valge.

Kui ilm hakkas kevadiseks muutuma ja poisid teutsid vahetundidel juba õues, leidis Toots äkki, et Imelik ja Kippel mängivad muna aukujamist mingisuguse ümmarguse riistapuuga, mis meenutab väga tema maakera. Lähemalt vaadates selguski, et on tegemist tema kallil kätetöega.

„Ega sa, narr, ometi maakera kinni jõua püüda. See lendab oma 27 kilomeetrit sekundis,“ ütles Imelik.

„Mis te, narrid, mässate,“ käratas Toots, „teil pole sugugi austust maakera vastu. Kes siis maakeraga mängib! Te solgite sedasi maakera ära.“

„Ei ole viga midagi,“ kaitstes ennast ja maakera Imelik, „Julk-Jüri kartulikuhja siin peal ei ole, see jääb terveks. Ja Kentuki Lõvi samuti.“

Ning mäng läks endist viisi edasi. Toots aga jalutas mängijate vahel ringi ja püüdis päästa, mis päästa annab.

„Ega sa, narr,“ ütles Imelik teiste naerulagina saatel, „ometi maakera kinni jõua püüda. See lendab oma 27 kilomeetrit sekundis.“ Ja andis jälle maakerale hoobi.

Lõpuks õnnestus siiski Tootsil oma kätetöö kinni püüda, mille ta siis ilusasti kuuehõlmaga puhtaks puhkis. Ent ilusast punasest värvist ei olnud enam palju midagi järel. Siis viis ta selle koolimajja ja peitis kuhugi ära. Ise tõreles veel tükk aega paha-

selt: „Küll on aga inimesed, neil pole mingisugust huvi teaduse vastu.“

Ja lubas teha uue, niisuguse uhke ning suure maakera, millist veel varem pole nähtud. Katsugu nad siis veel tulla ja sellega mängida.

Umbes nädal aega enne lihavõttepühi ilmus Toots kooli erilisel tähtsa näoga. Kui hakati otsima selle lähemat põhjust, nähti, et Tootsi sõrmeküüned olid värvitud ja läikisid ilusasti. Iga küüs oli eri värvi, üks sinine, teine punane, kolmas roheline jne. Üks oli koguni kirju.

„See on kaubaproov,“ vastas Toots järelepärimistele. „Kui soovite, võite osta minu käest munavärvi. Et kohe selge oleks, kuidas värv välja näeb, värvisin sõrmeküüned ära. Valige, missugust värvi tahate.“ Ja liputas poiste nina all oma kätt.

Aga kellelgi polnud erilist huvi munavärvi vastu. Rohkem imetleti müüja küüsi. Need kutsusid esile mitmesuguseid arvamisi ja mõttemõlgutusi.

„Sul on nüüd tore,“ arvas Tõnisson, „pole tarvis pühadeks mune värvidagi. Ja munasöömise asemel võid päkka imeda.“

„Hoia parem keel hammaste taga,“ viskas talle Toots üle õla, sest ta katsus parajasti vägisi Kiirele üht värvipudelit ära müüa, „sina muidugi muud ei mõtle kui söömisele. Kui tahad, võin sulle kinkida ühe pudeli värvi, tõmba seapekile peale.“

Seda silmapilku, kus Tootsi kogu tähelepanu polnud pööratud temale, kasutas Kiir, et tähelepanematuult minema hiilida. Ent Toots märkas seda ega lasknud oma ohvrit nii kergesti lahti. Kiir oli veel ta ainuke lootus. Temal kui jõukal „antvärgi“ lapsel oli ikka mõni kopikas raha taskus. Ning seepärast võttis Toots kogu oma kõneoskuse kokku, et mitte lasta oma äri täiesti nurja minna.

„Sina, tead, ole ikka mees,“ rääkis Toots, „ja näita ikka, et teil pühadeks kodus ka mune värvitakse. Peale selle võid ka muid asju värvida.“

Kiir oleks enese lasknud tõesti müüjast ära võrgutada, aga ta kartis sattuda teiste pilke alla. Sest keegi teine ei ostsund ega avaldanud selleks ka vähimatki tahtmist.

„Sa ära häbene,“ ütles Toots, „osta aga julgesti. Küll need narrid siin ostaksid ka, aga neil pole raha. Ja kes teab, kas neil mune värvitaksegi, panakse niisama nahka.“

Kiir võitles enesega. Tõesti, kui ta nüüd oma taskuraha eest pudeli munavärvi koju viiks, kuidas ta siis mamma käest kiita saaks!

Ent siis tüdines kärsitu müüja kauplemisest, ja just sel silmapilgul, kui ostja tahtis avada oma suu, et anda oma nõusolekut, lisas Toots jurde: „Peale muu võid sa selle kollasega siin endale tedretähne juurde teha.“

Kiir, kes ei saanud oma tedretähnide peale just uhke olla, tõmbas solvunult moka viltu ja sõnas: „Sa värvi ise ennast nüüd punanahaks, kui tahad.“

Aga kuidas see nüüd juhtus, seda ei jõudnud õieti keegi märgata, aga korraga nähti, et Kiire ninaots on roheline.

„Mis sa, narr,“ manitses Toots, „tükid värvi nuusutama. Nüüd muidugi jälle mina süüdi.“

Poiste naerulagina saatel läks Kiir nagu puhtaks pesema. Toots aga püüdis asjata kellelegi müüa oma kaup. Ja nii juhtus, et tal polnud mahti oma küüsi puhtaks küürida, kui algas tund. Kooliõpetaja küsimusele, miks ta oma sõrmeküüned on ära värvunud, vastas Toots, see juhtunud kogemata.

Aga Kiir, kes ei suutnud andestada oma tedretähnide puudutamist, teadis asjast rohkem. „Vale-

„Mis sa, narr,“ manitses Toots,
„tükid värvi nuusutama.“

tab,“ ütles ta, „Toots pakkus müüa munavärvi ja ta küüned olevat kaubaproovid. Ta ise nimetas seda ärivaimuks.“

Nüüd ei suutnud aga keegi Tootsi mõista, kui ta järgmisel vahetunnil Kiire vastu mingit viha ei tundnud. Vastuoks, ta koguni kinkis Kiirele ühe pudeli, milles ütles olevat kirju värvi. Nüüd kuuldigi teda isegi Kiirt mangumas, et Kiir õõseks koolimajja jääks. Visaku voodi olevat vaba, seal võivat ta ilusasti magada. Mis ta selle poriga edasi-tagasi jooksvat.

Ent Kiir aimas nagu midagi. Kuigi ta vahel armastas ööd koolimajas veeta, seekord ta siiski ei jäänud.

Mõistatus selgus, kui järgmisel hommikul leiti, et paljudel poistel olid üle öö kasvanud vuntsid ja habemed. Toots, uurides habemete värvi, leidis, et see olevat seesama värv, mille ta kinkinud Kiirele. „Vahest käis teine öösel siin,“ arvas ta ise seejuures.

Köster, nagu teada, polnud just mitte väga sõbralik mees. Ainult vahetevahel muutus ta päris headuseks ise. See ime juhtus tavaliselt sügisel, kui koolid algasid. Siis oli köstril poistest palju abi aia- ja põllutööde juures. Kartulinoppijaid ei vajanud köster kunagi, selle töö tegid poisid, muidugi need, kes tahtsid. Aga palju neid siis oli, kes ei tahtnud? Seda mitte ükski seepärast, et kartulinoppimine avaldas mõju numbrite peale, vaid ka selle lõbu pärast, mis noppimise juures sai.

Niikaua kui köster oli ligidal ja juhatas töid, arenes asi võrdlemisi igavalt. Ainult siit-sealt lendas vahel mõni kartul kellelegi pähe, kuna viskajat keegi ei teadnud. Kord vihastus köster ja pidas pika manitsuskõne poistele, kuidas võivat inimesed olla nii jumalavallatud ja loopida jumalaviljaga. Siis avaldas ta veel arvamist, et see, kes peaks nüüd veel kartuliga viskama, sureb kunagi nälga.

Samal momendil tuli kuskilt kartul lennates ja potsus vastu köstri kõhtu. Köster muutus näost päris siniseks. Ta kokutas veidi, enne kui suutis vihastelt karkima pista. Paistis, et kui nüüd taevast tuld ja tõrva sadama ei hakka, siis sünnib see ainult seepärast, et siin asub köstri kartulimaa.

Siis tuli kirikumõisa rentnik ja teatas köstrile, et olla tulnud mingisugused koguduseliikmed, kes soovivad köstriga kõnelda.

„Sina, Kiir,“ ütles köster Kiirele, „vaata hoolega järele, et ei hakataks kartulitega pilduma, kui ma ära

olen. Pärast ütled mulle kohe, kui keegi peaks alustama loopimist.“

Kiir asus ka kohe kartulipõllu servale, täis uhkust usaldatud au puhul. Vaevalt aga oli köster silmapiirilt kadunud, kui hakkas tulema kartuleid igast kandist. Kiir ei jõudnud nähagi, kes viskas või kes ei visanud, ta pidi katma näo kätega. Ta katsus algul vapralt püsida oma kohal, ent pidi peagi põgenema. Igatahes maksis see ettevaatamatu samm, määrata Kiir ülevaatajaks, köstrile terve vaka kartuleid.

Kiire kisa peale ilmus köster joostes nii pikkade sammudega, mis vaevalt võimalikud olid tema kogu juures.

„Oi, teie jõledad olevused küll,“ käratas ta, „ütelge kohe, kes viskas!“

Lühikest aega kestis vaikus ja siis sündis see, mida keegi poleks võinud uskuda.

„Mina viskasin,“ kõlas äkki Tootsi hääl selgelt ja valjult.

Köster oli sellest ootamatust pihtimusest nii hämmastunud, et küsis õige vaikselt:

„Ja mispärast sa siis viskasis niiviisi? Ütle mulle.“

„Läks käest lahti,“ vastas Toots, „tahtsin visata korvi, aga hoog oli liiga suur, läks üle korvi.“

„Ja nii kaugele?“ imestus köster.

„Mitte väga kaugele,“ tuli kähku vastus, „siiasamma.“ Siis Toots tõstis sealtamast, kus ta seisis, ühe kartuli ja näitas seda kõrgele tõstes: „Seesama ta on.“

Seejärel kuulis ta imestusega, et Kiirt olla loobitud. Tema polevat oma tööhoos küll midagi seesugust märganud. Tema korv olevat täis, seda võivat kõik näha. Ja tõesti, Tootsi korv sisaldas rohkem kui kellegi teise oma. Väike Lesta leidis küll, et tema korv, mis ääreni täis olnud, on äkki peaaegu tühjakas saanud, kuid see ei muutnud asja.

Kes olid viskajateks, seda ei suutnud köster kunagi selgitada.

Teisel päeval käsutas köster poisid õunapuude okstelt sammalt maha kraapima. Selle töö juures osutas jällegi Toots erilist agarust. Ta ronis ikka kõige kardetavamatele kohtadele, kuni äkki oli ühe kõige suurema oksaga maas õunapuu all.

Köster oli muidugi hirmus pahane, ent Toots arvas, et nüüd olevat hoopis parem võimalus oksa samblast puhastada.

Nagu mäletame „Kevade II-st“, külvas Toots köstri peenardele segamini igasuguseid seemneid, nagu porgandi-, redise-, herne-, kurgi- ja peterselliseemneid.

Sellest, kuidas peenar hiljem välja nägi ja mis köster asjast arvas, kuulis Toots suvisel vaheajal kellamees Liblilt. See jutustas:

„Tulen ühel pühapäeval kellatornist alla, et koju minna, siis näen, et Julk-Jüri seisab aias peenarde vahel nagu nui. Mis ta seal peaks unistama, mõtlen. Siis märkab teine mind ja kutsub lähemale.“

„Vaata sina, Lible,“ ütleb, „mis asi see siin küll võiks olla. Minu teada peab see siin olema porgandipeenar, aga nüüd on saadan tulnud öösel ja külinud siia tont teab mida!“

Vaatan tõesti, üks taim on porgand mis porgand, aga sealsamas kõrval on kurgilehed, siis jälle üks redisepealis, aga siin ajab ennast hernes püsti.

„See on vist segajuurvili,“ ütlen mina. „See on küll imede ime,“ ohkab köster, „niisugust lugu pole küll veel ialgi juhtunud.“

„Imelik ta ju veidi on,“ ütlen mina, „aga kust teab pisike seeme, milleks ta peab kasvama. Eks ta hakka ennast mullast üles ajama ja nii ta ennast siis ajab, kes porgandiks, kes herneks, kes kurgiks.“

See vastus ei rahuldanud aga köstrit. Ta kutsus teisigi tuttavaid seda imet vaatama. Praegu on köstri peenar nagu palverändamiskohaks, kogu ümb-ruse rahvas käib imetlemas tema nn. segajuurvilja,“ lõpetas Lible oma jutustuse.

Gunnar Gunnarssoni romaan

I peatükk

Koja keskel asetsev lõkjetuli heitis punakat helki kõrgetele, vanadusest pruunistunud auistme külgsammastele, raskeina ja heledalt valgustatuina seisid nad suitsuküllastatud pimeduse tagapõhjal. Selle ägeda valguse käes kerkisid nikerdatud jumalatekujud teravalt esile ja nad evisid iselaadset, irvituslikku elu selle järgi, kas tuli heledamalt leegitses või süteks kokku langes.

Laijal istmel külgsammaste vahel, mille toe moodustasid keerlevad lohemaod, avali lõugadega pead üles tõstetud, istus Örn, laiaõlaline hallijuukseline hiiglane, üle laua kummardunult, tugevad, jämedad sõrmed tihedasse valgesse habemesse peidetud. Laual

tema ees seisis nikerdatud joogisarv. Örn istus ja vaikis. Täna õhtul tõstis ta sarve harva.

Tema ees, kuid astme võrra madalamal, ja tema vastas teinepool tuld olid laudad üles seatud, nende ääres istusid sulased. Ainult vahete-vahel katkestas mehelt mehele ulatuv sosin vaikimise kojast. Muidu valitses vaikus. Örne vaikimine lasus rusuvalt meestel. Sagedasti vaatasid nad tema poole, kuid iga kord muutus nende pilk rahutuks. Sest ta istus liikumatult ja tema silmad vaatasid tardunult kau-

gusse. Neid kohutas mõte, et ta võiks näha asju, mis nende eest seisid peidetuina.

Õiget mugavust ei leidunud täna kojast. Seda virgemini käisid õllekannud ringi. Kuid ka neid ei asetatud tavalise plaksuga lauale. Need ulatati edasi väga tagasihoidlikult.

Kõrgemal kohal vaheseina ääres, mis välisuksest kõige kaugemal asus, istusid naised oma töö taga. Vaikides ketrasid nad või kraasisid villu. Ainult harva kostis nõrka kahinat, kui mõni neist üles tõusis teist aitama või enesele uut villa tooma.

Ainus, keda kojast valitsev vaikus ei rusunud, oli neljateistkümne talve vanune poisike, kes otse auistme vastas teinepool tuld asetseva laua ääres istus. Talle meeldis see, et ta seal oma mõtetega rahu istuda tohtis, ta meel oli vaba ja kerge. Ta istus üsna vagusi, oli lõua mõlemale käele toetanud ja libistas oma pilku vaheldumisi üle oma isa ja üle auistme külgsammaste. Ta sarnanes vähe teda ümbritsevate tahumatute meestega. Tal oli örn nahk, ta pikad helekollased juuksed langesid tihedates lokkides ta kuklale. Ta korrapärase joontega nagu peegeldas vaikset heldust. Tal oli kindlajooneline suu ja sirge nina, siniste silmade pilk mõjus rahulikult ja otsustavalt. See oli Ingolf, Örne poeg.

Sagedasti istus Ingolf nii, eriti õhtuti. Auistme külgsambad olid need, mis tema meeli vangistasid. Imeliselt elavaiks muutusid nad õhtuse tule punakas valguses. Päeval olid nad kui surnud. Siis näis, nagu oleksid jumalate hinged kõvasse ja kuiva puusse sisse pugunud, nagu hoiaksid nad endid seal peidus. Võib-olla magasid nad päeval, need jumalad. Või olid nad juhtumusi otsima läinud teistesse paikadesse ja maadesse. Jumalatel olid, kuigi nad olid jumalad, üsna kindlaskujunenud harjumused. Ja kindlasti olid need külgsambad päeval tühjad. Kuid õhtuti tuli neisse elu. Jumalad naasid neisse või vähemalt nende hing astus puu seest jällegi esile ja las kis ennast puu pealispinnal märgata.

Juba videvikus, kui varjud endid nikerdistesse heitsid, muutusid nad elavaiks. Kuid see oli salakaval ja ähvardav elu, nagu oleksid jumalad tusesed, samuti kui inimesed vahete-vahel varasel hommikutunnil. Ingolf ei viibinud meelsasti õhtul enne tule süütamist kojast. Tal oli kindel tunne, nagu oleksid jumalad videvikutunnil ärritatud, ja ühelgi juhul ei tundnud ta end kindlustatuna nende võimalikkude kurjade kavatsuste eest. Ja kui jumalad vihased ja halvast tujus olid, näis kõige paremana ennast neist ettenägelikult eemale hoida. Niipea aga kui tuli tuleasemel leegitses, muutus kojast valgeks ja usaldatavaks. Sädemed lendasid ja halud praksusid vahet pidamata. Tundus, nagu jutustaks see sõbralik praksumine jumalatest ainult head. Tuleleek valas rõõmsat valgust nende kujudele, ta levitas head, mõnusat soojust. Siis tuli heldus jälle jumalaisse tagasi. Siis naeratasid nad lahkelt ja nende ümmargustesse silma-

desse tekkis sõbralik ilme. Siis võis neid kartuseta vaadelda ja neile õige lähedal viibida.

Auistme parempoolne sammus kujutas jumalat Odinit, vana ühesilmalist tarka. Tema kaarnad Hugin ja Munin istusid ta õlgadel ja sosistasid talle kõik selle maailma tarkused kõrvadesse. Sünninust ja veel sündimatust teadustasid nad Odinile. Miski ei tabanud teda ootamatult, nii tark oli ta. Odin oli jumalate ülem ja sellepärast oli tähtis teda enesele sõbraks saada. Seepärast kuulus temale koht auistme paremal pool.

Vasempoolne sammus kujutas Tori — tapriheitjat, vägilastetapjat, kurjameelset, kartmatut, äraostmatut. Kui tema vägilastega võitlema sõidab, kukub tema järede kappade alt mürina ja raginaga heledat tuld taevast. Uhkelt, harkisjalu seisab Age-Tor, oma käe tõstab ta lõõgiks kõrgele, tema määratu rusika kandilised sõrmed hoiavad tugevasti vasar Mjölnerit.

Ja auistmel, mille pruunidel hõõrdunud laudadel vaheldusid ainult padjad ja need, kes seal istuda tohtisid, istus tema isa. Hästi ja kindlalt istus ta oma jumalate vahel. Igal õhtul, kui ta ei olnud reisidel või võõrusel, istus ta seal üleval ja tühjendas oma sarve, kuna tema mehed endid tema ette laudade taha olid asetanud. Rahulikult istus ta seal, silus oma valget habet nüklikkude sõrmedega, kõnles läbimõeldud sõnu või vaikus. Söögi ajal laskis ta auväärselmal külalisel enese kõrval istuda ja siis juhtus ka, et ta oma häält tõstis ja seda kogu kojas kajada laskis. Siis jäi ka kõige kaugematel pinkidel vaikseks. Sest Ingolfi isa Örn ei kõnelnud väga sagedasti kõvasti, kui ta seda aga tegi, siis ütles ta ainult kaalukaid sõnu. Siis paistis pojale, nagu oleks tal sarnadust Toriga, eriti, kui ta oma hiiglasuure, kokkusurutud rusika kõrgele üle oma kahepea tõstis. Kuid kui ta vaikides istus ja mõtiskles, sarnles ta Odiniga, ainult et tal kaks silma oli. Auistmel, oma esivanemate kohal, oli isa Öрни paik. Seal istus kunagi vanaisa Björnulf, tema, kes ühes oma venna Roaldiga veresüü tõttu oma isaisade asupaiga Telemarkis oli sunnitud maha jätma. Ja enne Björnulfi oli seal tema isa istunud, Romund Greipsson. Kõik aina uhked ja tugevad sõjakangelased, kelle nimesid nimetati aukartusega.

Ja ükskord tuleks aeg, millal Ingolf ise seal istuks. Ja pärast teda jällegi tema poeg ja tema poja poeg. Nii järgneks sugukond sugukonnale ja üks liige teisele.

Alati, kui ta mõtles ajale, millal tema isa enam ei ela ja ta ise nende sammaste vahel istub, löid tema põsed lõkendama ja imelises, kartlikus värinas tundis ta oma tahet ja jõudu elada enese ja oma omaste heaoluks.

See teadmine vastutusest, mille ta kord endale peab võtma, vastutusest, mida ta juba ammugi oli tõotanud kanda auga ja millele ta vastu vaatas rõõmuga ja pinevusega, see teadmine oli lõõnud tema loomusele rahulikkuse ja tema käitumisele kindluse pitseri, kaugelt üle tema aastate. Enne veel, kui tema luud lubjastunud olid, oli talle tema ema, keda ta ainult ähmaselt mäletas, sisendanud, kes ta on ja kelleks ta saama peab. Juba ammugi oli talle selge, et tema elust ainult üks osake temale endale kuulub, et mitte ainult tema enese au vaid ka surnute ja sündimatute au tema kätte kaitsta on antud. Sest autu mees heidab varju mõlemale poolele. Samuti kui tema eelkäijatel, oli ka järeltulijail tema vastu välditamatult nõue: au nõue. Tema aga ei tahtnud mitte petta, ei ennast, ei surnuid ega sündimatuid.

Kojas oli väga vaikne. Tule pragisemine oli seal ainus hääl. Äkki kajas väljast sammude sumbunud müdinat. Örn tõstis pea ja tundus jälle olevat maa peal. Kõik kuulatasid. Hoobid kõmisesid vastu ust. Örn andis vahile märku, see lükkas riivi ukse eest ja sisse astus Rodmar, Öрни lellepoeg, saadetuna oma pojast Leifist ja paarist sulasest. Ühe hoobiga oli vaikus kojas katkestatud.

Örn tõusis auväärselt. Kõrgekasvulisena ja laiana astus ta alla auistmelt ja läks vastu oma lellepoega-

dele. Tema pidulik „teretulemast, nõod“ kõlas rõõmsalt ja südamlikult.

Ingolf hüppas üles ja jooksis Leifile vastu. Ta tervitas oma kahe aasta võrra nooremalt nõbu suudlustega ja silmakirjalikkusest vaba sõbralikkusega.

Örn asetas mõlemad käed raskelt Rodmari õlgadele. „Ma uskusin, et sa tuled, nõbu!“

„Nii tähtis sõnum nõuab kaalumist,“ vastas Rodmar tõsiselt. „Meie elasime Halvdan Svarte all häid aegu. Kuid mis on siis nüüd?“

„Head ajad on möödas,“ vastas Örn raskelt. „Ma aiman ette, mis nüüd saab. — Tule minuga auistmele, nõbu.“ Örn osutas käega kohale enese kõrval ja laskis tuua värsket õlut. Vägevate sõõmudega jõid nad seda.

Kui Rodmar vahu habemest ära pühkis, pöördus ta endast pisut vanema sugulase poole ja küsis: „Kardad sa sõja puhkemist maal?“

„Sõda puhkeb,“ vastas Örn rõhuga. „Meil olid head ajad, nüüd tulevad kurjad. Loodame ainult, et võitlus meie maakonnast kaugele jääb! Meile mõlemale läheneb vanadus, Rodmar! Meie mõõgad on roostetunud, kanged meie käsivarred. Ja meie pojad halvaimas vanuses: vanad küllalt, et hädaohutusesse sattuda, liiga noored, et neid ära võita.“

„Ma märkan, nõbu, et sul on mure tuleviku pärast. Milline on sinu nõu?“

„Minu nõu on, et sa siia jääd, koos sinuga Leif ja niipalju sulaseid, kui sa neid kodunt ilma kahju tekitamata ära tuua saad. Meie peame endid kõige ette valmistama. Ajad nagu need võivad palju kaasa tuua, mida ei osata oodata.“

„Ma järgin sinu nõu nagu alati. Mõttled sa küsida jumalailt, milline tuleb tulevik?“

„Jumalaid ei tohi tülitada enne, kui häda seda nõuab. Aga meie tahame ohverdada usinasti ja ilma ihnsusetaga.“

Oli möödunud alles nädal seitsaadik, kui Rodmar ja Leif Julšmausist Öрни juurest koju sõitsid. Ingolfi ja Leifi meelest oli see nädal pikk olnud. Mõlemad kannatasid eemalolu teineteisest halvasti välja. Nüüd olid nad mati tule lähedale vedanud. Sellel lamasis nad kõhuli ja neil oli palju küsida ja teadustada.

Leif oli pikakasvuline poiss, pika, kondise näoga, mis teditähedest pruunikirju ja tuulest ja päikesest tõmmu. Tal oli suur nina ja lai, paksuhouleline suu. Tema hallide silmade pilk vaheldus äkki ja sagedasti, libises teravast tähelepanelikkusest üle kaugeks unistuseks, jäisest külmusest kiirgavaks soojuseks. Ta punased juuksed rippusid pikkade lokkidena mõlemal pool naeratavat nägu.

Kui tähtsamad uudised teadustatud olid, ei jõudnud ta ennast kauemini pidada. Silmi kavalalt pilutades sirutas ta oma pea lähemale ja küsis sosinal: „Noh, Ingolf, kas nüüd on teie jumalad kogu oma pööripäeva-liha ära sõõnud?“

Ingolf võpatas puudutatuna. Üle tema näo levis haavunult-tõsine ilme. Hirmunult vaatas ta ümber, kuid märkas oma rahustuseks, et keegi neid tähele ei pane. Ta ei vastanud Leifile sõnagi, vaatas talle ainult vihaselt ja hoiatavalt otsa.

Leif naeris tasa ja rahuldutult. Siis asetas ta oma käed lehrtrina suu ette ja sosistas edasi: „Nad on paksud läissõõnud täitmatud, need — teie vastikud jumalad!“ Ta purskas kõmisevalt naerma ja nautis kõigest südamest Ingolfi viha. „Mis jumalad need ka on! Üks vana nõder ühesilmaline mees, kes oma tarkuse kaarnatelt peab saama! Ja teine rumal hoopleja, kes nii vaene on, et ta järedega sõidab, sest et tal hobusekronugi olemas ei ole.“

Ingolfi käed tõmbusid rusikasse ja ta vajutas oma lõua kõvasti vastu valgekestõmbuvaid nükke. „Nüüd vaigid sa, Leif!“ vastas ta ähvardavalt ja järsult.

Leif naeris nagu enne, hüppas aga siis püsti. Nende kõrval seisis Ingolfi õde Helga, sale noor neid, pikkade helekollaste juustega, säravsinised silmad

heledas väikeses näos, rõõmus naeratus ümber lapseliku suu.

Leif, kellel jällenägemisrõõm omavanuse sõbratariga näost säras, võttis tema ümbert kinni ja tervitas teda suudlusega. Siis laskis ta tema äkitselt lahti, läks punaseks, häbelikuks, pööras enese kõrvale ja astus oma segaduses jalaga põlevatele halgudele.

Helga jälgis teda rahulikkude, naeratavate silmadega. „Sa põletad ju oma jalatsid ära, Leif,“ ütles ta ja naeris tasa.

Leif kuulas kohe, pöördus ümber ja vaatas talle otsa. Helga naeratus hajutas tema segaduse. Ja otsekohe oli ta jälle endine. Särades üle kogu näo, haaras ta tütarlapse käed ja vibutas ta käsivarsi kahele poole. „Mul on sulle tervitusi kassilt ja vanalt Jorunnilt. Need oleksin ma peaaegu unustanud. Kass sõi talvisel pööripäeval niipalju hiiri, et ta peaaegu niisama paks ja laisk on kui vana Jorunn. Kuid seda ei taha Jorunn meelsasti kuulda!“

„Ega sa seda temale ometi ütelnud?“

„Muidugi ütlesin. Seda ei võinud tähele panemata jätta, ja kui ma seda kord nägin, ei saanud ma oma suud pidada.“

„Häbene ometi, Leif! Oled sa unustanud, kui hea vana Jorunn sinu vastu on olnud seitsaadi, kui su ema suri, ja kui palju lugusid ta meile on jutustanud?“

„Ma mõtlen ise palju paremaid lugusid välja! Vananaise-jutud muutuvad pikapeale igavaks,“ vastas Leif kergelt ja tahtis nii oma halba südametunustust varjata.

„Usud sa siis, et tema nad välja mõtles?“ küsis Helga uudishimulikult.

„Ta jutustab ometi jumalatest, haldjatest ja hiiglastest, nagu oleksid need tõepoolest olemas. Küllap siis on kõik muugi vale.“

„Sa oled rumal poiss. Kust tead siis sina, et haldjaid ja hiiglasi olemas ei ole?“

„Neid ei nähta just eriti sagedasti!“

Helga mõtles juba millelegi muule. „Teie ei reisi ometi kohe jälle ära?“ küsis ta põnevusega.

„Ma loodan, et me jääme siia talve lõpuni ja veel kogu suveks!“

Siis vaikisid nad mõlemad ja ei osanud teineteisele enam midagi ütelda. Tükk aega seisis nad, vaatasid teineteisele otsa ja olid ainult rõõmsad.

Siis märkas Helga, et Ingolf maas lamas ja kordagi isegi pead ei tõstnud. Ta põlvitas kõrvale, kuid Ingolf hoidus tema pilgust, ja sellest sai ta aru, et vend oli kurb. Uhe hooga ajas ta enese põlvedele püsti ja vaatas Leifile läbitungivalt otsa. Naeratus ja rõõm kadusid ta näost. „Kas sa jällegi narritasid Ingolfi, Leif?“ küsis ta etteheitvalt.

Leif hoidus tema pilgu eest, segasena laskus ta mati servale. Ta häbenes, püüdis aga naeruga sellest üle saada. Kui see õnnestuda ei tahtnud, langetas ta pea ja sosistas nii tasa, et ainult Helga seda kuulis: „Ta ei tohi vihane olla, kui ma ütlen, mida arvan, teate ometi, et ma teie jumalaid ei usu.“

„Sellegipärast ei tarvitse sa neid teotada — sa tead ju, et sa Ingolfi sellega haavad,“ vastas Helga kurjalt.

Ingolf tõstis pea ja vaatas õele otsa. Ta kõneles rahulikult, kuid tema hääl oli vaikne ja kurb.

„Ega ma ainult sellepärast,“ sosistas ta. „See ei tee mulle midagi, kui Leif jumalaid teotab. Kuid ma ei kannata seda mõtet, Leif, et jumalad sinu pilkamiste eest sulle kord kätte maksa võiksid.“

„Kui mina jumalaid ei usu, ei tarvitse sina oodata, et ma nende kättemaksu kardan!“ vastas Leif kangekaelselt. Ta istus langetatud silmil ja oli tusane. „Sinul on ju ometi ka vaba võimalus ütelda, mida tahad,“ jätkas ta. „Mispärast ei peaks mina ütelda võima, mida mina tahan? Ma ei või teie jumalaid kannatada! Seepärast ei salli ma ka, et teie neisse usute. Kui teil aga sellest nii palju oleneb, vaikin ma neist.“

„Praegu lubad sa seda,“ ütles Helga, „homme aga oled selle juba unustanud.“

„Olen's mina süüdi, et ma unustan? Siis võin ma ju homme uuesti lubada!“

Tükk aega vaikisid nad tusaselt.

Siis haaras Helga Leifi käe. „Ära ole ometi kiusakas, Leif! Meie soovisime nii väga, et sa jälle siia tuled.“

Leif tõstis kohe oma pea. Siis viskus ta matile, tegi enda kõrvale ruumi ja vaatas naeratades Helga poole üles. Igasugune kiusakus oli tema näolt kui pühitud.

Heik pärast seda lamasid kõik kolm seltsimeheli-kult kõrvuti ja kõnelesid oma juhtumustest. Koda oli täidetud paljude häälte suminast ja õllekruuside rõõmsaist plaksatusist. Tuli põles kollase leegiga lõbusalt ja jumalatekujud auistme külgsammastel näisid oma täissõõnud rahulikkuses kõike nägevat, mis ümber sünnib, ja targas rahu ootavat seda, mis tulemas on.

II peatükk

Paar kuud hiljem tulid mõlemad poisid ratsa üle nõmme. Oli vaikse, kuid lõikavkülma päeva õhtupoolik. Hallid tormipilved piirasid silmapiiri. Nõmme kohal laiuv sinine taeva-ava jäi ikka väiksemaks ja näis, nagu kerkiks taevast üha kõrgemale. Juba ähvardasid pilverünkad katta kahvatut kuud ja läänes oli päike jõudnud pilvemäe piirini.

Poisid tulid oma sõpru Haastenit, Härstenit ja Holmstenit — Jarl Alte poegi Gaularist — külastamast. Holmsten, noorim vendadest, oli niisama vana kui Ingolf, teised olid veidi vanemad. Ingolf ja Leif olid Gaularis pühitsetud kevadistest ohvripidustustest saadik Alte poegadega sõbrad. Leifi poolt ei olnud see sõprus siiski nii väga soe.

Viimastel aastatel oldi sageli üksteise pool külas käidud, ja kuna selles maosas veel ühtki rahutuse tundemärki polnud ilmnenud, tohtisid poisid seegi kord Gaularisse ratsutada. Nad olid ainult pidanud lubama ettevaatlikud olla, ennast sõidul elamute lähedusse hoida, koju pöörduda, kui vähimatki rahu-tuste märki tunda on, ja korral, kui midagi peaks juhtuma, ennast kõigest eemale hoida ja sellele mõtelda, millised kollanokad nad alles on. Nad olid kõike lubanud — Ingolf kindla otsusega oma sõna ka pidada.

Tänini ei olnudki mingit võimalust olnud oma sõna murda, tänini, sest nüüd oli Ingolf ennast Leifi poolt veenda lasknud otse üle nõmme ratsutada. Leif oli teda araks sõimanud ja narrinud, kuni Ingolf vihasena ja osalt ka seiklushimulisena nõustunud oli.

Leif, kes väga nõus oli reisidele minema, tüdines võõrsilolekust jällegi õige pea. Ja täna hommikul oli ta öelnud, ta pidavat Helgat veel enne õhtut nägema.

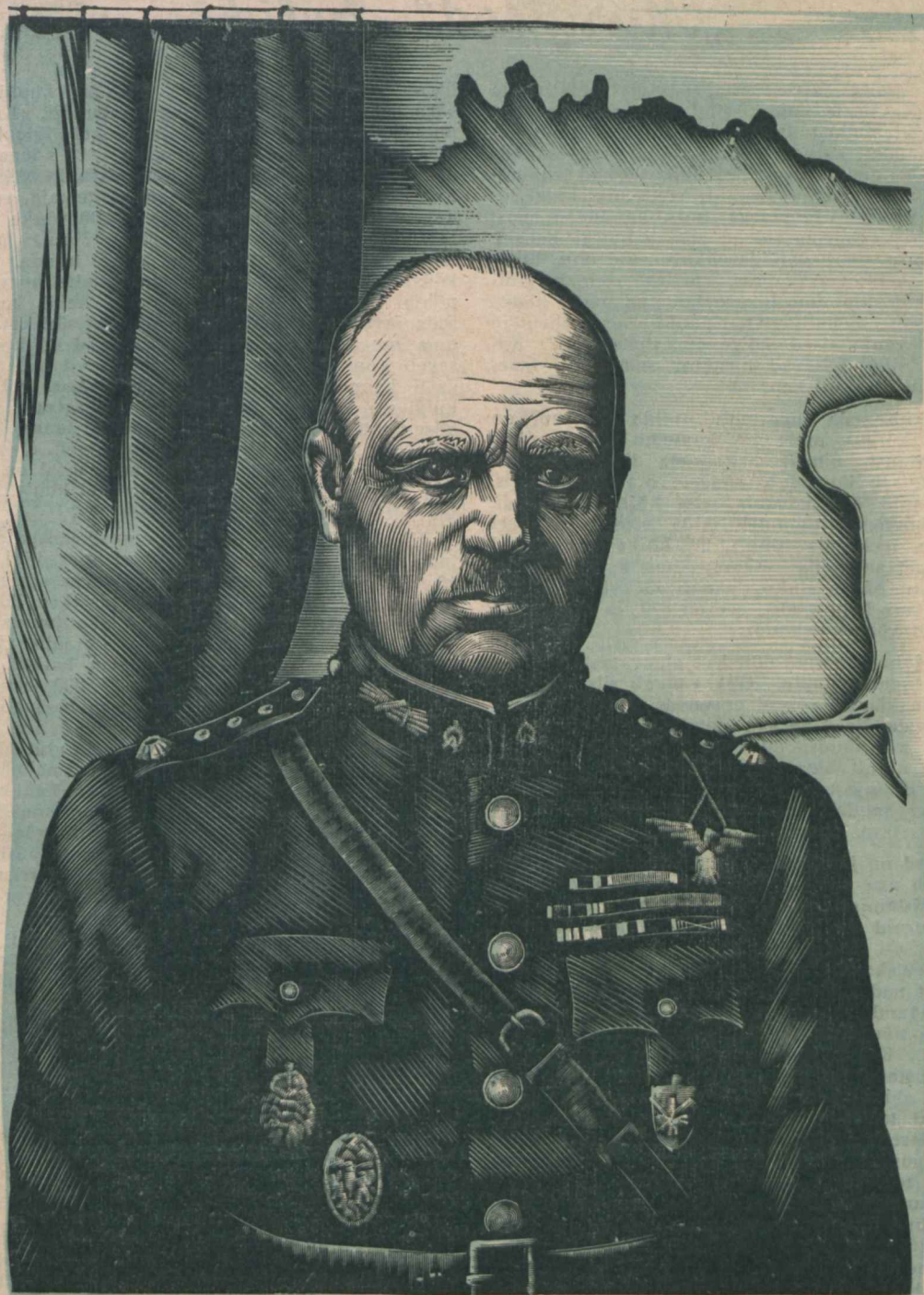
Nüüd ratsutavad nad metsikus galopis. Pikad, laiad punased mantlid, hõbepandlaga rinnal kinnitatu, lehvivad neil taga. Ja Leifi punased ning Ingolfi helekollased lokid, mis kiivritaoliste peakatete alla ei mahu, lehvivad samuti tuules.

Leif ratsutab õnnelikuna ja muretuna, rahul kõige, ilma ühegi mõteta muule kui meeletule silmapilgule. Ta ratsutab käsivartega, jalgadega — kogu kehaga.

Ingolf, kes hobusega otse kokku kasvanud näib olevat, kellel ei käsi ega jalg ei liigu, vaatleb Leifi kõrvalt ja ta kokkusurutud suu tõmbub naerule. „Leif, sa ratsutad nagu eksinud kukki!“ hõikab ta teisele.

Leif riivab teda kiire pilguga ja ei jää vastust võlgu: „Ja sina, Ingolf, istud hobusel nagu vana jumalakuju!“

(Järgneb.)

Haridusminister kolonel A. Jaakson

E. Kollomi puuiõige

Meie aeg tunneb kahte liiki noorsooajakirju. Paljud ajakirjad sünnivad ilmale asutajate heast tahtest ja huvist aidata kaasa noorsoo paremale kasvatamisele ja arendamisele, kuid on ka ajakirju, millel on esiplaanil ka mõned muud huvid. Heaks noorsooajakirjaks on ajakiri, mis arendab noorte rahvuskultuurilist meelsust ja rikastab noorte mõttevalda sellega, mis on kasuks ta arenemisele tubliks ja eluvõitlusevõimeliseks kodanikuks, mis edendab noortes oma rahva mõtet ja meelt. Kui uus noorsooajakiri „Viiking“ tahab ja suudab olla selliseks ajakirjaks, siis olgu tervitatud ta ilmumine.

A. Jaakson
Haridusminister

„Mürgised“ helid

Kui me mõne elastse keha, näiteks metallvarda või viiulikeele peale lüües selle võnkuma paneme, siis kanduvad võnked õhku edasi. Õhk hakkab laineliselt liikuma. Lained levivad ruumis igas suunas ja tungivad ka meie kõrva. Seal tabavad nad trumminahka. Viimane hakkab samuti võnkuma, kuigi ainult väga väikeste löökidega, mis kanduvad edasi sisekõrva ja kuulmisnärvidele; siis aistimegi helisid. Heli kuulmise põhjustab järelikult vaid õhu liikumine või „helilained“ õhus. Selles võib kergesti veenduda, kui viime ühe liivaga täidetud peene klaasitorukese mõne heliallika haripunkti, see tähendab sinna, kus võnkumised kõige tugevamad on. Kui heli kõlab, siis värisevad torukese seinad nii tugevasti, et liiv üles tuiskab.

Õhk liigub seda tugevamini, mida tugevam on heli. Heli kõrgus, mida me kuuleme, oleneb siiski millestki muust, nimelt helilainete tihedusest ehk frekventsist, see tähendab võngete arvust sekundis. Mida kiiremini õhk võngub, seda kõrgem on heli. Kõige madalamatel toonidel, mida meie kõrv veel kuuleb, on frekvents ainult 20, kõige kõrgematel 20 000 võnget sekundis. Kammertoon a, mille järgi muusikariistu häälestatakse, annab 435 võnget, tema esimene oktaav kahekordse, see on 870, ja tema teine oktaav 1740 võnget sekundis.

Mõnel juhul, nagu näiteks plahvatuste juures, omab heli tugevat jõudu. Õhk võngub siis nii tugevasti, et akna klaasid võivad puruneda ja isegi müürid ümber langeda. Need on aga erandnähtused. Kõne- ja laulutoonid või muusikainstrumentide helid põhjustavad õhus ainult õige nõrga värisemise. On välja arvestatud, et sajast tuhast pasunapuhujast koosnev orkester suudab oma helidega ainult ühele hobusejõule vastavat energiat luua.

Helilained on järelikult väga nõrgad. Sellest hoolimata tuleb aga ette, et kirikus orelit mängides või kellade helistamisel sambad värisevad. Jah, isegi sillad ja tornid on korduvate helide mõju all sisse langenud.

On varioteekunstnikke, kes veiniklaasi seeläbi purustavad, et nad kõnelevad või laulavad viimase avasusse. See tundub nagu nõidusena, ent ei ole seda sugugi. Ta nõuab vaid erilist osavust ja väga palju harjutamist. Kel mõlemad puuduvad, see võib veiniklaasi purustada ka nn. „Galtoni piibu“ abil. See piip on nii ehitatud, et ta saab väga kõrgeid ja teravaid helisid tekitada. Neid saab veelgi tugevdada, kui piip klaverisse ehitatakse. Pannakse nüüd klaas helide haripunkti, siis hakkab ta esialgu ise ka helisema. Siis tekivad ta seintesse praod ja mõrad ning lõpuks puruneb ta. Palju imestustäratavam on, et isegi viiulikeele-heliga saab paksuseinalist pudelit purustada. Kõik on siin sama. Klaasmass hakkab tasa võnkuma, kui helilained teda tabavad, ta vibreerib lõpuks täielikult. Seeläbi lõtvub ta ehitus, võnked ristuvad üksteisega ning klaas mõrastub ja puruneb.

Siinjuures ei ole, nagu öeldud, sugugi tähtis heli tugevus. Viiulikeele õrnal toonil on väga väike jõud. Palju tähtsam on heli kõrgus. Mida kõrgem nimelt heli on, seda kiiremad on võnked ja seda „hüdaht-

likum“ on ta klaasile. Me andsime kuuldava heli äärmiseks piiriks 20 000 võnget sekundis. Kuid meie muusikainstrumentide helid on kaugel allpool. Kõige kõrgemad klaveri-toonid annavad 3480 võnget sekundis. Meie kõrvale on see juba väga kõrge. Tegelikult ei kasutata muusikas kõige kõrgemaid, veel kuuldavaid toone. Helikõrgust üle 16 000 võnke sekundis tajutakse ebameeldivalt, ta läheb „luust ja lihast“ läbi. Näiteks ei suuda me sageli taluda, kui ema köögis panni või kastrulit puhastades noaga nende põhja kraabib. Mida kõrgemaks helid muutuvad, seda ärritavamalt mõjuvad nad närvisüsteemile. Kes oma ametialal on sunnitud selliseid kõrgeid toone sageli kuulma, võib hiljem tervislikult selle all rängasti kannatada. Helide hüdahtlikkus, või ütleme, kuigi see ka päris õige ei ole, „mürgisus“ suureneb kõrguse tõusuga. Eriti nende helide juures, mis ülemise kuulmispiiri ületavad. On nimelt olemas helisid ka üle 20 000 võnkega sekundis, need on nii kõrgeid, et me neid oma kõrvaga enam ei kuule. Sellistel juhtudel kõneldakse „ultrahelidest“.

Ultra-helilaineid ei saa muusikariistadega tekitada. Selleks on vajalised erilised aparaadid. 3 kuni 10 millimeetri pakused kvartslehekeseid pannakse metall-lehekeste vahele, millest lastakse läbi kõrge vahelduv-elektrivool. Iga voolutõuke juures lömbub kvartsleheke veidi kokku ja venib jälle välja. Ta võib seeläbi väga kiiresti võnkuma hakata, kusjuures võngete arv võib tõusta kuni 700 000 sekundis. Nii tekib kujutlematult kõrge „heli“, mida saab aga ainult lühikese kauguseni edasi juhtida. See on parem, sest ultra-helilained omavad määratud hävitamisjõudu. Nad on sõna tõsisel mõttes „surmahelid“. Juba harilikud, eriti kõrgeid toonid võivad baktereid surmata. Nii on värske lihaga täidetud konservikarpidele iga päev veerand tundi lõõtspillil väga kõrgeid toone „ette mängitud“. Need konservid püsisid kaua värskeina, sest helid olid hävitanud roiskumisidud, teised konservid aga roiskusid kolme päeva jooksul. Ultrahelid ei surma üksi üherakuseid, vaid ka kõrgemat liiki loomi, nagu väikesi kalu ja konni, lühikese aja jooksul. Kui leatud vesitaimed hakkavad nende mõju all. Elusrakud hävivad ultraheli mõjul, samuti verelibled.

Ka keemilisi ühendeid saab kuulmatute helide läbi purustada, orgaanilised ained muudetakse lihtsamateks ühenditeks. Kui lasta mõjuda pilliroosuhkrule 723 000 võnkega siis helilaine, siis laguneb see lihtsamateks suhkruühenditeks. Munavalgelahused hüüvivad ultrahelide mõjul väga kiiresti, järelikult saab nende abil mune „keeta“, ilma et selleks pisimatki soojust vaja oleks. Elavhõbe sulab vees tindisarnaseks vedelikuks, parafiinküünel sulab valgeiks pilvedeks, mis vees hõljuvad, nii et vesi näib piimana. Kõrgemad, mittekuuldavad toonid ei ole iseenesest „mürgised“, kuid nad omavad tugevat hävitamisjõudu, mis võib mitmesugusel kujul nähtavale astuda ja mida ehk ühel päeval ka tehniliselt ära kasutatakse, kui õnnestub säärased „helisid“ kergemini tekitada. Juba praegu leiavad nad fotograafias ülitundlikkude plaatide valmistamisel kasutamist, kuna valgustundlikud ained ultrahelide mõju all ühtlase- malt ja peenemalt kui muidu jaotuvad.

VIIKING

TELLIMISI VÕTAVAD VASTU
KÕIK POSTIASUTISED JA RAA-
MATUKAUPLUSED ÜLE RIIGI

AASTATELLIMINE KR. 3.50
POOLAASTAKS KR. 1.80
UKSIKNUMBER 35 SENTI

Mõni sõna juttu

Eduard Nurgaga

• Eesti Jesse Owens

On kaht liiki sportlasi. Ühed tõusevad kuulsus-taevasse kestva hoolsa treeningu abil, kuna teised kerkivad esirinda päris ootamatult. Viimaste kohta võib tarvitada Rooma suure väepealiku Caesari klassilist ütlust: „Veni, vidi, vici“. Need sportlased tulevad, näevad ja võidavad.

Üheks selliseks spordimeteooriks on Tartu Kommertsgümnaasiumi noor õpilane Eduard Nurk. Veel möödunud aastal oli ta koguni Tartuski tundmatuks suuruseks, kuid praegu on ta juba „nimega spordimees“, kes tõsis käesoleva aasta 400 m jooksu paremustabelis 51,6 sekundiga neljandale kohale ja kelle nimi on kandunud nüüd laiali üle kodumaa. Kuna eespooltähendatud positsioon on õieti ühe hooaja treeningu tulemus, siis võib loota, et Eduard Nurgast kujuneb tulevikus Eesti parimaid veerandmailereid, kes vahest esimesena võib viia Eesti rekordi alla 50 sekundi piiri.

Faktiline andmestik selle noormehe kohta on järgmine: sündinud 9. septembril 1920. a., pikkus 178 sm, raskus 68 kg, praegu progümnaasiumi 4. klassi õpilane.

Otsisime üles Eduard Nurga ehk „Jesse Owens“, millise hüüdnime on andnud talle tema spordikaaslased. Ja nagu igal hüüdnimel on teatud määral alust, nii ka sellel. On ju Nurgal teatud sarnasus selle maailma kiireima neegriga. Seda eriti just oma pea kujult.

„Olete puhastverd eestlane, otsustades vähemalt nime järgi?“ — poetame küsimuse noorele spordimehele, kelle tumedad lokkis juuksed ja tõmmu näovärvus sunnivad tahtmatult otsima tõendit esitatud küsimusele.

„Isa poolt olen küll eestlane, kuid ema on mul vene rahvusest.“

„Kas olete oma spordimehelikke kalduvusi pärinud ka vanemalt?“

„Isa poolt küll mitte. Pole ta ise olnud spordimees ega meeldinud talle varemalt ka see, et mina spordiga tegelesin. Alles nüüd, kui olen saavutanud paremaid tagajärgi, on ta muutunud leplikumaks, käies viimasel ajal koguni võistlustel, kui ma esinesin.“

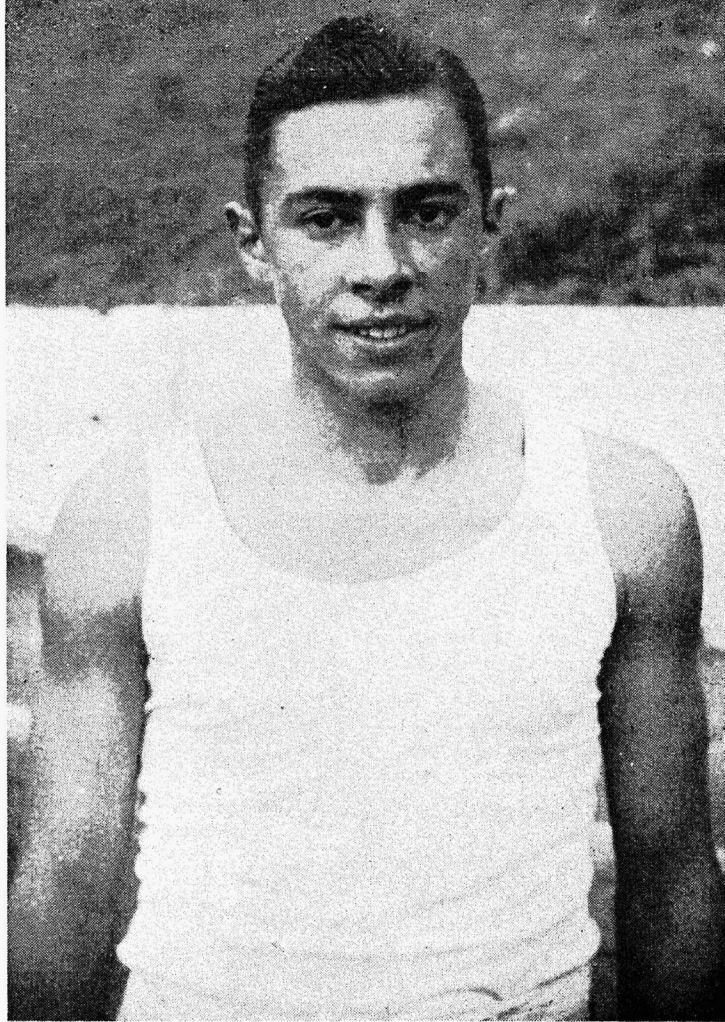
„Vahest olete siis ema kaudu pärinud spordivaimu?“

„Võib-olla küll, sest näib, et temal on olnud rohkem spordikalduvusi. Sageli ta räägib, et kui ta noorena külastanud Venemaal mõned kilomeetrid eemal elunevat tädi, siis teinud ta seda ikka joostes.“

„Kellelt saite esimesi õhutusi sportimiseks või kujunes huvi spordi vastu iseenesest?“

„Spordihuviline olin juba kümneaastase algkooliõpilasena. Siis huvitas mind eriti jalgpall. Kuna alati polnud raha, siis mõnedki korrad jälgisin võistlusi üle plangu. Huvi jooksmise vastu aga äratas minus Tartu Kommertsgümnaasiumi endine õpilane Kivivare. Tema on minu sugulane ja elunes meie perekonnas. Temaga üheskoos käisimegi sörki teemas. Tema ees, mina järel.“

„Praegu vist tuleks küll joosta ümberpöörduvalt — teie ees, tema järel?“

Eduard Nurk

„Arvatavasti seda küll, sest tema on praegu aspirandiks ja pole saanud viimasel ajal enam harjutada.“

„Kunas ilmusite esimest korda võistlejana sõbrajale?“

„Umbe aasta eest, 1937. a. sügisestel kooliõpilaste võistlustel. Jäin tookord nii 400 kui ka 1500 meetril teiseks. Seejärel mängisin talvel üsna hoogasti käsipalli ja korvpalli oma kooli ning NMKÜ noorte meeskonnas. Kevadel läksin E. Mike juurde „Kalevi“ suvikooli, kus kogu suve läbi harjutasin. Algul oli 400 m aeg 54 sekundi sees, kuni lõpuks septembris suutsin juba joosta 51,6 sekundiga.“

„Kas olete saanud näpunäiteid vanemalt tegelasiit jooksustiili viimistlemiseks?“

„Osalt küll. Suvikooli juhataja E. Mike juhtis tähelepanu vigadele ja ka E. Väärand on pidanud silmas mu käte ja jalgade tööd jooksu ajal.“

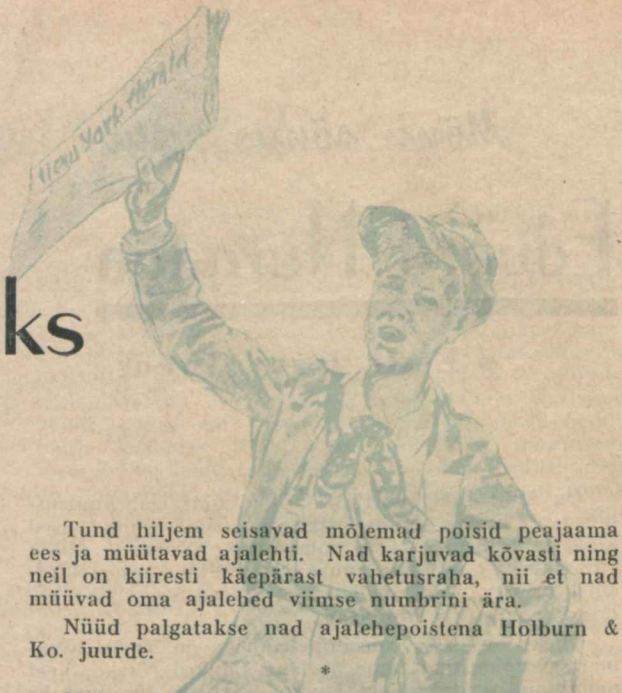
„Kas olete kohtunud ka Eesti kergejõustikuõpetaja E. Tammeaga?“

„Kahjuks mitte. Tahaksin küll saada temalt näpunäiteid, sest noorelt õpitud vigu on hiljem raske välja harjutada. Heameelega teeksin kaasa tuleval suvel ka mõne suvilaagri Koitjärvel või mujal.“

„Kas ka praegu treenite või teete eelharjutusi?“

„Ei, praegu puhkan täiel määral spordist. Olin suvel Tartu Linnavalitsuses ametis. Käisin ringi muruplatsidel ja puieistikudes muruniidu-masinaga. See ja ka üsna sagedane võistlemine suvikooli juures andis jalgadele palju tööd, mispärast praegu on selline tunne, nagu oleksid jalad saanud veidi liiga, vajades puhkust. Isegi käsipalli-mängimisest olen suuremalt osalt loobunud. Pealegi pean pühendama suuremat tähelepanu õppimisele.“

Ajalehepoisist raudteekuningaks

Mänguasjade-äri vaateakna taga 27. tänaval seisab „kollane pois“.

Nood kollased poisid olid tookord — 80 aastat tagasi — New Yorgis üldtuntud. Kollastel ratastel kihutasid nad läbi linna, toimetades kohale kiireid kirju. Nad tegid seda nii kiiresti, nagu teeb seda tänapäeval õhupost. Nende ehted, kollased mundrid ja nokk-mütsid, särasid nagu kirevad liblikad tänavpildi hallis ühetoonilisuses. Ja kuna nad olid agarad, ilusad poisid, rõõmustusid nad üldisest poolehoiust.

Mitte nii polnud lugu noore Max Sweringensiga, selle poisiga, kes ikka veel seisis vaateakna taga ja vaatas igatsevate pilkudega üksisilmi väljapandud raudteed. Seal sõitis tõeline, väike rong piki vaateaknale asetatud rööpaide. Sõitis läbi tunnelite, peatus jaamades, kihutas üle sildade, juhitud nähtamatust käest. Tulesignaalid välgatasid, võis eraldada magamisvagunit ja söögivagunit — lühidalt, oli lausa rõõm seda kõike pealt vaadata.

„Kollaste poiste kompanii“ inspektor Brown oli aga teissugusel arvamusel, väljendades seda hästisihitud kõrvakiiluga, mis silmapilgul ilustas üllatunud poisi pöske.

„Ma veel näitan sulle, siin avasui vahtima,“ karjus erutatud inspektor, „mis on sul ülesandeks?“ Värisedes näitas Max kirja, mille kiire iseloom oli ära märgitud küllalt selgesti punaste pliiatsijoonetega.

„Soo — või nii — ma märgin su numbri üles, pois!“ turtus inspektor ja vandus veel tagantjärele poisile, kes hüppas kiiresti jalgrattale ning kadus tänavasegadesse.

Ja kuna Max Sweringensil oli varemalt juba kaks kaebust, siis lendas ta. Ta pidi ilusa kollase mundri seljast võtma ja oma nõrkuse raudtee vastu tasuma esimese koha kaotusega. —

Sel õhtul leiame Maxi oma venna Ottoga peajaamas.

Põlevate silmadega seisavad nad raudteel, näevad hiigelveureid sisse veerevat või ära sõitvat, jälgivad reisijaid, piiluvad salaja magamisvaguni aknast sisse. Nad elavad selles tahma, suitsu ja veerevate rataste õhkkonnas, sest lapsepõlvest alates on nende suureks igatsuseks raudtee. Kord ise niisuguses vagunis sõita — see näis mõlemale fantastilise õhulossina. —

Kui nad seal nii seisavad ja vaatlevad, kihutab keegi pakkidegatäidetud rullvankri vastu ajalehemüüja sõidutatavat putkat. Viimane kukub ümber — ja kõik ajalehed ning vihud lamavad porisel teel. Otsekohe kummarduvad mõlemad poisid, aidates mehelt ta ajalehed üles korjata. Mehed hakkavad teineteist sõimama ja vanduma, kuna sellal mõlemad Sweringensid on ladunud ajalehed juba hunnikusse ning puhastanud vankri.

„Teie olete tublid poisid!“ ütleb tunnustavalt lahingust saabunud müüja.

„Kas meie ei tohiks aidata?“ küsib järsku Max.

„Siin jaamas te ei tohi müüa!“ vastab mees järele-mõttlikult. „Aga — oodake — jaama ees — ma räägin hiljem ülemusega — oodake, kuni rong on läinud...“

Tund hiljem seisavad mõlemad poisid peajaama ees ja müütavad ajalehti. Nad karjuvad kõvasti ning neil on kiiresti käepärast vahetusraha, nii et nad müüvad oma ajalehed viimse numbrini ära.

Nüüd palgatakse nad ajalehepoistena Holburn & Ko. juurde.

Mõlemad vennad elunesid ajast, millal sulges iga-veoseks oma silmad isa Sweringens, ühes viletsas kuuris väljas Jerseys. Isa Sweringens oleks teinud paremini, jäädes oma kodumaale Rootsi, selle asemel et järgneda ühe vana sõbra kutsele. Sest kaubalaadimismeistrina ühes Põhja-raudtee kaubakuuris evis ta ametit, millele keegi üle viie aasta vastu ei pidanud. Nii oli ka temaga. Nelja aasta pärast lamas ta raske liigesejooksvaga haiglas — ja kaks kuud hiljem olid mõlemad poisid vaeslapsed. Üles kasvanud raudteerööbastel, kuulus kogu nende poiste armastus lapsekingadest saadik veerevate rataste maailmale. Ja kui nad nüüd õhtuti surmväsinult langesid õlgasemele, mässides enda õhukestesse tekkidesse, mille all nad poolsurnuks külmetusid, veeresid läbi nende lasteaju kihutavad ekspressrongid — siis nägid nad endid toredate konduktoritena astumas magamisvaguni pehmetel vaipadel või tundsid end rikaste reisijatena, kes toetusid punaseks polsterdatud kupee nurka, mille aknal rippus silt: „Reserveeritud!“ — Reserveeritud raudteekuningad Sweringensidele.

Kolmkümmend aastat hiljem täidusid nende nooruse-unelmad! Nad omasid võimsaid raudtee-aktiivaid. Neile kuulus kiirraudtee New York—Chicago ja nüüd huvitusid nad ühingust, mis hakkas raudteeliini otseühendust ehitama Kaliforniasse.

Järgnevalt vaatame, kuidas vaestest ajalehepoistest said miljonärid.

Olles teeninud poolteist aastat hommikust õhtuni, võisid nad peaaegu 200-dollarilist varandust nimetada omaks.

Suureks probleemiks oli nüüd, kuidas seda „kapitali“ kasutoovalt rakendada. Kas selleks oli vaja koguda sent sendile, kas selleks nälgida, selleks loobuda sigarettidest ja maiustistest, et anda ühel päeval oma „varandus“ metsikutesse spekulatsioonidesse?

Ei, otsustasid mõlemad, see pidi paigutatama kindlalt — kuid väljavaaterikkalt!

Nüüd oli hea nõu kallis.

Nende armastus raudtee vastu pidi näitama neile teed. Ühel pühapäeval külastavad nad oma vanu sõpru, isa seltsilisi kaubakuurides.

Minnes õhtul koju, loomulikult rööbastel, kuigi see oli kõvasti keelatud, tuleb järsku rong mürisedes läbi öö. Vaevast suudavad poisid rööbastelt ära hüpata, rulludes seejuures raudtee kaitsevalli alla savisele maalapile. End puhastades langeb Maxi silm lagunenuid hurtsikule, mille küljes ripub silt: „Müüa“. Selle all asetseb omaniku aadress ja nimi.

Max haarab venna käsivarrest:

„Sina,“ ütleb ta, „loe...!“

Imestunult vaatab Otto venda.

„Siis loe ometi,“ kogeleb see erutusest, „siin on maatükk müüa — siin, kaitsevalli läheduses — paarsada meetrit jaamast...“

„Noh, ja siis?“ küsib Otto ikka veel arusaamatult.

„Kas sa siis aru ei saa?“ pahandab teine. „Nad ehitavad järjest uusi raudteid, järjest pannakse uusi rööpaid — ühel päeval vajavad nad seda väikest maatükki siin.“

„Sa mõtled, meie peaksime selle ostma?“

Max noogutab: „Meie peame!“

„Millega?“

„Vaatame!“

Järgmisel päeval otsivad nad krundi omaniku üles. See on vana, halvustav puuviljamüüja, kes vaatab poistele üleõla.

Loomulikult, saviputka pole sentigi enam väärt ja puuvilja ei kasva siin enam ammugi, kuid 800 dollarit on ta vendadele siiski veel väärt.

Poisid hakkavad kauplema.

„Kust teie üldse raha saate, teie Iontrused?“ küsib vana umbusklikult.

„Meie suur vend saadab meile,“ valetab Max, „ta tahab õhtuti pärast tööd istuda oma lehtla ees — ta tegeleb kaubakuurides.“

Vana püsib oma hinna juures, kuid lõpuks lepivad pooled siiski kokku. Max ja Otto Sweringens ostavad puuviljamüüjalt 800 dollari eest selle krundi. 200 dollarit makstakse kohe sisse, mida hiljem ei arvestata, kui kahe aasta jooksul pole tasutud ülejäänud kolm osa.

*

Kaks aastat on möödunud.

1869. a. märtsis kuulub krunt Max ja Otto Sweringensile. Nad töötavad ikka veel ajalehepoistena. Nad magavad ikka veel kuuris, nad ei luba endale ikka veel sigarette, kuid — nad on maatüki-omanikud ümbruses, kus ükski inimene ei oma enam mullatükkigi, kuna suuremad maatükid on juba muudetud kuurideks ja laagriruumideks.

24. septembril 1869. a. on New Yorgi börsil esimene „must reede“.

Wallstreet on keev nõiakatel...

Maaklerid (kaubavahendajad) klobivad üksteist tänavail, kus voolab mõrgav rahvahulk, kes püüab kurse, mis langevad tund-tunnilt, minut-minutilt.

Varandusi kaotatakse minutilise kiirusega. Juba on paberraha langenud — suurte sisseostude juures nõutakse kullaga katmist.

Suurtes börsisaalides karjuvad inimesed üksteisest üle, et päästa vähemalt midagi oma varandusest. Tuhanded silmad jälgivad tahvleid, millele poolsurnud, higistavad sekretärid märgivad oma viimse jõuga kurse.

Nad kirjutavad krigisevate kriidijuppidega. Kuid vaevalt on nad midagi üles kirjutanud, kui peavad selle numbri juba maha kustutama ning uue kirjutama.

Ainult mõned paberid elavad üle selle krahhi,

nende hulgas raudtee-aktsiad. Nädalaid hiljem rahustub aegamööda börs.

Raudteede-omanikud hakkavad oma võrke laiendama, ehitama uusi sihte, mis lõpuks peavad läbima kogu maa.

Nii satuvad ühel päeval Pacific Railway asjaajad väikesele maatükile, mis imelikul viisil on eramandus. See oli küll liiga pisike, et keegi võis sellest huvituda.

Omanik palutakse büroosse.

Ilmub noor, pikk ja pisut saamatu härra, tihedate vurrudega ning liiga suures kuues.

Ta nõuab 5000 dollarit oma maalapi eest. Asjaajad ehmuvad.

Kas nad kuulsid õieti: „5000?“

Noormees kinnitab seda. Nad olevat õieti kuulnud.

Asjaajad peaaegu viskavad noormehe välja, et — nelja nädala pärast maksa talle 5000 dollarit. Nad peavad seda tegema, sest uus rööpatee läbib selle maatüki. Väiksempi kõverus läheks maksma palju enam.

Ent Maxil on veel tingimusi. Ta ei taha sularaha. Ta tahab tasu Pacific Railway aktsiates.

Ta soov täidetakse. Aktsiad ei seisa niikuinii eriti kõrgel, nii kiiresti pärast krahhi ei osta ükski inimene paberit. Max Sweringens saab oma 5000 dollari eest minimaalselt 7500 dollari väärtuse aktsiaid, millised viis aastat hiljem on sajakordse väärtusega, moodustades ta varanduse põhialuse.

*

Iga sada dollarit, mille vennad Sweringensid teenisid oma elus, paigutasid nad raudtee-aktsiatesse. Selles seisnes nende hiigelse varanduse saladus.

Viiekümne-aastaselt on Max Sweringens juba oma kuulsuse tipul. Ta nimi särab jaamahoonetes, ta leiab end miljonitel prospektidel, mis üle ujutavad Ameerika.

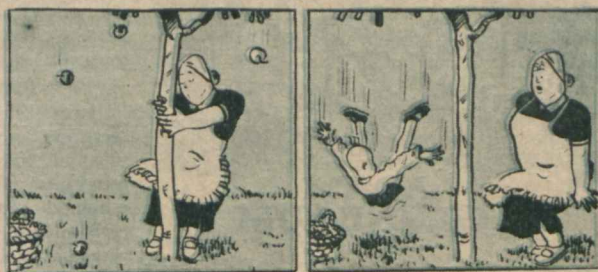
Kui ta pühitseb oma viiekümnendat sünnipäeva, leiab ta oma laualt salapärase, hoolikalt kinninõritud paki. See sisaldab — raudtee. See on mänguasi, mille vennad ühel päeval ostsid oma esimese teenitud raha eest, et see käiku panna oma kuuri külmale savipõrandale. Vend on selle vana raudtee alal hoidnud. Tänapäevaks on ta lasknud selle ära parandada ja lakkida läikiv-uuks. Vedurites käib uus masinavärk ja vana, hea masin, mis neile kord nii palju rõõmu valmistanud, jookseb uutel rööbastel.

Max on ammugi abielus ja elab õnnelikkude perekonnale. Kui teenijaskond on tagasi tõmbunud toredas majas ja kustutanud ühe tule teise järel, läheb proua Sweringens veel kord üles, et soovida oma elukaaslasele head õöd. Ta leiab mehe maas põlvitamas. Tema ees jookseb peegelduval parketil tasase vurinaga laste-raudtee. Ja ta kuuleb teda käsklusi jagavat. Ta kuuleb teda sosistavat „ärasõit“ ja „sisse astuda“, ta näeb teda korraldamas oma väikese raudtee vaguneid.

Tasa suleb naine ukse ja läheb.

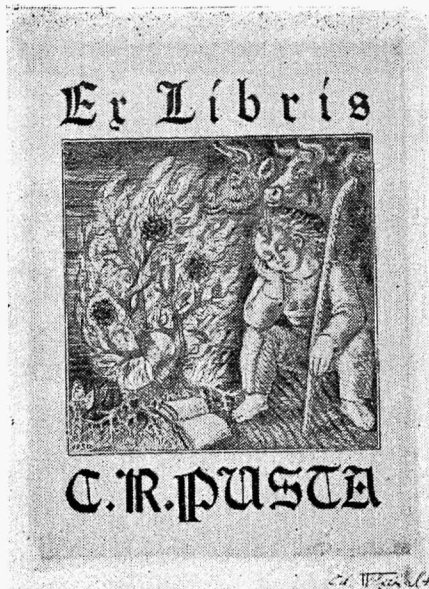
Kuni õõni mängib miljonär oma noorus-mänguasjaga.

Sügisene lugu sõnadeta

A. R. joonis.

Ekслиbrisest

C. R. Pusta ekслиbris. Ed. Viiralt'i looming, vaselõige, 1930. a.

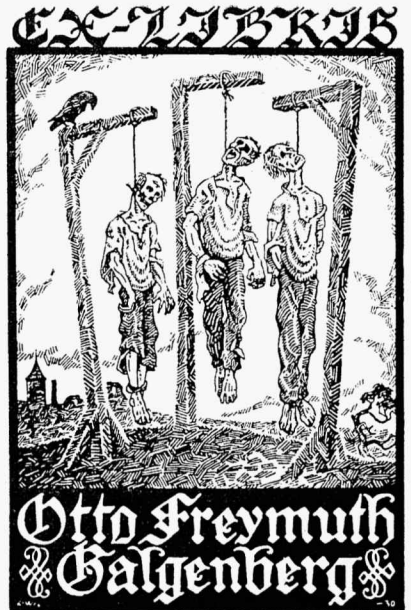
tust arenenud kunstimeelest ja -huvist. Tavaline moodus omaniku tähistamiseks, kus kirjutatakse omaniku nimi tindi või pliiatsiga või lüüakse koguni vastav tempel raamatusse, rikub raamatu väliskaunidust ja tiitellehe kooskõla, mitte andes sealjuures küllaldast ülevaadet raamatu omaniku kunstimaitsesest, ei tema eriharrastusist ega ka raamatu-armastusest. Neil põhjusil on raamatu-harrastajad lasknud endale juba sajandeid tagasi valmistada mõnel nimekal kunstnikul ekслиbrise, millel on kujutatud kas omaniku vapp või mingi sümbolne kaunistis. Joonistatud ekслиbriseid paljundatakse trüki teel ja kleebitakse raamatu kaane sisepoolsele küljele keskele.

Ekслиbriste kodumaaks on Saksamaa. Seal tõusis ta esile 15. sajandi viimasel veerandil ja leidis laialdase leviku 16. sajandil. Samal ajal toimus levimine ka Inglismaale, Prantsusmaale, Itaaliasse, Rootsi ja mujale, 17. ja 18. sajandil ka Venemaale ning Ameerikasse. Prantsusmaal langeb ekслиbrise õitse-aeg ühte Louis XV ja Louis XVI stiiliperioodiga. Mitmed nimekad kunstnikud on seda viljelnud. 19. sajandil langeb ekслиbrise-harrastus, mis on käesoleval

sajandil taas elustunud. Eriti Saksas on ekслиbriste hulk viimastel aastakümnetel tublisti tõusnud. Suuremates kultuurriikides leidub ekслиbriste kohta terve hulk kirjandust, seeria-väljaandeid, ajakirju jne.

Eestis võib ekслиbrise tekkimist märgata juba 19. sajandil, millal paljud mõisnikkude raamatukogud omasid ekслиbriseid. Need vapitaolised ekслиbrised olid loodud tihti esmaklassiliste kunstnikkude poolt. Paralleelselt sellele oli ka trükitehnilisi raamatumärke, nii näiteks „Bibl. Bergm. Nr.“, või jälle pitsirilisi raamatumärke, näiteks „Rappla Piibli kogudus“, mis viivad tagasi vanadele puumärkidele.

Huvi ekслиbrise populariseerimise vastu on aga meil tõusnud siiski õieti alles iseisvumise järel. Enne seda esinenud eestlastest ekслиbriste-omanikkude arv on nii väike, et neid võiks loetleda sõrmedel.

E. V. Tartu Ülikooli raamatukogu abijuhataja Otto Freymuth'i ekслиbris. R. Kivit'i looming, trk., 1930. a.

Adam Grünbaum'i ekслиbris. Ernö Koch'i looming, trk.

May W. Wise ekслиbris. Ed. Viiralt'i looming, vaselõige, 1929. a.

Talvine maastik

Vanima ekliibrise kohta Eestis puuduvad kindlad andmed. Esimeste kunstipäraste raamatumärkide loojaks tuleb pidada Kristjan Rauda ja Udo Ivaskit. Neist kahest piirdub Ivaski tegevus peamiselt Moskva, mistõttu jääb esimeseks eesti ekliibrise-loojaks Kristjan Raud, kelle ofort „G. Risti ekliibris“ 1903. aastast on teada kui esimene eesti ekliibris. 1907. a. esineb samalt kunstnikult ekliibris Mart Meremaale (ajakirjas „Jahrbuch f. bildende Kunst i. d. Ostseeprovinzen“). Umbes samast ajast on pärit ka prof. Peeter Põllu ekliibris, mis on Rudolf Lepiku valmistatud, ja õpetaja Villem Reimani ekliibris. Hiljem on meil ekliibriseid teinud veel Osvald Jungberg-Noormägi, Konrad Mägi, Aleksander Tassa, Nikolai Triik, Ado Vabbe jt. Suuremal hulgal ekliibriseid on joonistanud Rich. Kivit, kelle vastav looming omab sageli suurt karakteristikat ja sümbolset tähendust. Meisterlikke võimeid ekliibrise loomisel on näidanud Eduard Viiralt, kes on Pariisis töötades valmistanud neid mitmetele väliseestlastele, samuti ka Peet Aren, Jaan Vahtra, Karin Luts, Paul Liivak, Paul Luhten, Gerda Hoffmann, Günter Rein-dorff, Juhan Naha, Georg Vestenberg jt. Ekliibrise-omajate hulgas leiame tuntuimaid vaimu- ja majandustegelasi.

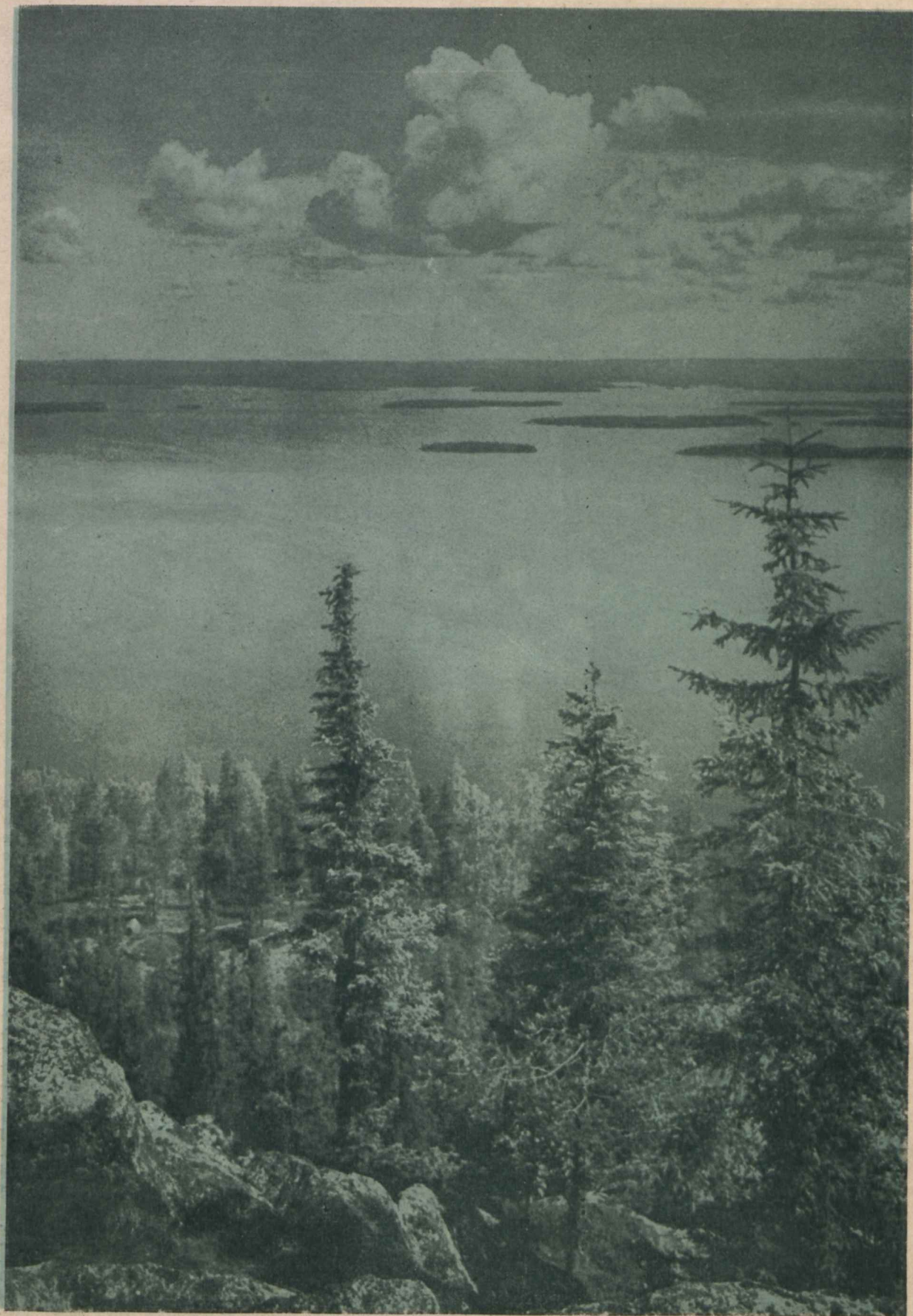
Ekliibris moodustab ka kogumisobjekti. Suured ekliibrise kogud, nagu neid leidub Saksas, Inglismaal jne., kus esineb surnud riigitegelaste, kunstnikkude, kirjanikkude, näitlejate jt. ekliibriseid, pakuvad eriti huvitavat pilti. Nende sümbolsete kaunististe, vappide ja juhtlausetega varustatud ekliibrise hulk on huvitavaks ning väärtuslikuks materjaliks uurijale, biografile, ajaloolasele, kunstiajaloolasele jne. 1890. a. asutati Inglismaal ekliibrisekogujate selts „Exlibris Society“, millele järgnesid samalaadsed organisatsioonid teistel maadel. Nende organisatsioonide poolt korraldatakse ekliibrise vahetust, näitusi jne.

E. V. Tartu Ülikooli raamatukogus on hoiul kogu, mis kuulub vene bibliofiilile Jürgenson-Vakselile. See sisaldab 1022 ekliibrise, enamikus venelaste omi. Tähtsamaid vene ekliibrise tundjaid ja kogujaid oli meil Udo Ivask, kelle poolt oli korraldatud ka esimene ekliibrise väljapanek Eestis, mis leidis aset 1922. a. peetud raamatunäitusel. Udo Ivaski ekliibrise-kogu, mis sisaldab tuhandetesse tõusva arvu ekliibriseid, säilitatakse Moskvas Rumjantsevi muuseumis. Praegu on suurima erakogu omanik Eestis kunstiajaloolane ja advokaat Julius Genss, kes on ekliibrise kohta avaldanud mitmel pool vastavaid kirjutisi. Nimetatud kogu täieneb alatasa vahetuste kaudu.

Seesmist ekliibrise kõrval esineb ka veel väliseid, nn. superekliibriseid, millised raamatukõitele sisse pressitakse. Nende asukohaks on kas raamatu esi- või tagakaas või raamatu selg, erijuhtudel ka kõik need kohad kokku. Superekliibris paigutatakse kaane keskele või alumisse nurka. Superekliibrised kujutavad samuti omaniku nimetähti, monogramme, vappe või sümboliseid joonistisi. Huvitavamaks ja väärtuslikumaks superekliibriseks Eestis on Napoleon I oma, mis säilitatakse E. V. Tartu Ülikooli raamatukogus. See on Napoleoni soovil ühele tema raamatule sisse pressitud ja kujutab tema vappi, esinedes esikaane välispinnal ja olles üle kullatud.

Millises tehnikas ekliibriseid lasta valmistada, oleneb omaniku enda maitsest. Võidakse kasutada joonistisi, graafika-tooteid jne. Mitmevärviline ekliibris tuleb loomulikult kallim, kuid võidakse siiski edukalt kasutada. Tavaliselt tarvitatatakse aga ühevärvilisi. Trükitehnilise paljundamise kõrval võib paljundamine sündida ka originaalgraafika, ofordi, vase- ja puulõike näol.

L i k i.

Tüüpiline Soome maastik

„Õmmargune torn“ Viiburis, viimne jäänus keskaegsest linnast.

Ilus on Soome, meie hõimuveljede maa, oma kauni pealinna ja põhjamaise loodusega. Sügavad metsad ja tuhanded järved iseloomustavad Soome loodust. Viljakad põllumaad vahelduvad asustamata kolgastega ja talupoegade laastkatustega puumajakeste kõrval nähtuvad ülimoodsad luksushotellid. See on Soome, see on Soome, mida hüütakse Euroopa Alaskaks, piiramata võimaluste maa, uhke, vaba ja noor.

Oma vennasrahva loomust õpime kõige paremini tundma tema igapäevaseis askeldusis. Iga võõrast hämmastab kõigepealt soome kodude äärmine puhtus. Seda märkame nii Soome linnade tänavail kui ka lihtsamais taluelamuis. Ka üllatab võõrast soomlaste tasakaal ja mõttetarga-rahul, mis avaldub nende sõnaahtruses. Soomlasel on aega, aialti ja igas olukorras. Oodatakse kannatlikult trammis, et sõita edasi vaid paar peatuskohta; oodatakse nurinata aurikut ja hiinenud külalist.

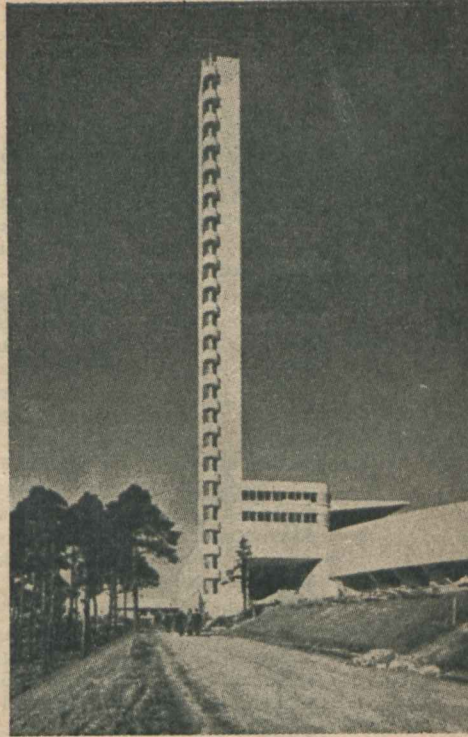
Soomlased polegi nii tulmad, nagu tavaliselt arvatakse. Soomlaste elus on püüdel ja igasuguseil pidustusil tähtis koht. Soome külad on väga levinud „kahvilud“ (kohvikud). Igal päevatunnil võime näha

SOOME

1940. A.

OLUMPIAMAA

Staadionitorn Helsingis. Siin peetakse 1940. a. olümpia-peavõistlused.

Helsingi lõunasadam. Taganikola kirik.

Soome naiskodukaitse liige (lota) vormis.

Eduskunnaohone ja rahvusmuuseum (paremal torniga) Helsingis.

seal nii talupoegi kui ka töölisi istumas tassi kohviga. Kohv on üldse soome rahvuslikuks joogiks. Seda pakutakse ilusais vaskkannudes ohtrasti kõigile külalisile. Pidupäevil, kui on ilus ilm, armastavad soome noored tantsida õhtuti vabas õhus. Moodsate tantsude kõrval harrastatakse meelsasti ka omi rahvataitse, mida tüdrukud ja poisid õpivad suvikursusil.

Soome loodus on imeliselt vaikne ja raskemeelne. See avaldub soomlaste lauludeski. Need laulud jutustavad põhjamaast, kus päike suviti ei looju, mägedest jändrikkude kuuskedega, laplaste põdrakarjadest ja vanadest saagadest. Need jutustavad ka sellest, et sealpool Soome piire, kuni Volga ja Ungarini, elab palju sugurahvaid.

Lahkudes Helsingist ida suunas, jääb maha kaljuste skäärde metsik romantika. Siin-seal Karjala üksinduses, mõnel saarel sügaval soos, peidetuna leppade ja kuuskede taha, kerkivad linnakesed madalate ja jämedate tornidega.

Siirdudes laevaga piki Saimat lõunasse, valdab meeli üha enam topaasroheline läikivate järvede vaikus. Salapärane on Punkaharju tumedate metsade kohin ja kaunid on järve tumerohelised rannakäärud, mille taga paistavad kalurite ning parvetajate onnid.

Maastiku võlu heliseb vetel nagu kauge laul, mis muutub üha sügavamaks ja nukramaks, mida lähemale jõuab kallas. Kindlustatud tee viib matkaja läbi sahiseva, roostikuga kaetud raba, õieli kaeltelga lendavad sellest pardid, kadudes üle metsaharjade kaugusse. Halli samblaga kattunud kaljud lehavad nagu tuhanded uinuvad karud sõnajalgade ja kadakate vahel.

Praegu on käimas Soomes palavikuline ettevalmistus 1940. aasta olümpia-suurvõistlusteks Helsingis. Koos olümpia üldiste ettevalmistustöödega rajatakse juba vastavaid ehitisi ja võistlusrasid.

Kiibe töö käib olümpiastaadionil — staadioni-tribüüni laiendamine. Praegu mahutab tribüün 30 000 pealtvaatajat, kuid laiendamisega tahetakse seal ruumi muretseda 63 000 inimesele. Staadioni rada on täpselt 400 m pikk ja kaetud telliskivituhaga. Peatribüüni all on suured harjutussaalid poksijaile, maadlejaile, tõstjaile ning korvpallimängijaile. Tribüüni all on ka 70 meetri pikkune jooksurada talvisteks sprintide ja startide harjutusteks. Rada on samuti kaetud telliskivituhaga. Kiire lift viib inimesed staadioni torni. Sõit 60 meetri kõrgusse torni vältab 1,5 minutit. Torni ülemiselt rõdult avaneb imeilus vaade staadionile ja Helsingi linnale.

Staadioni lähedal asub Laakso ratsutamisrada. Olümpiamängudeks kavatakse praeguse puatribüüni asemele püstitada uus ja suurem tribüün, mis mahutaks kõik need pealtvaatajad, kes on huvitatud ratsaspordist.

Ratsutamisrajast veidi eemal Eläintarha (Looma-aia) tee äärde rajatakse ujumisstaadion ja sinna juurde tribüün 15 000 pealtvaatajale. See maa-koht on väga kaljune. Kindlasti nõuab see suurt tööd ja kulu. Aga soomlased oma visadusega saavad sellestki raskusest üle.

Samal ajal kui teised ehitavad olümpia-võistluspaiksid ja teevad muid eeltoide, treenivad kõik soome sportlased suure vaimustusega igaüks oma erialal, sest suurvõidud peavad jääma kodumaale. Nii keeb kõikjal suur töö ja ettevalmistus, mille lõpptulemused selguvad alles 1940. aasta suvel.

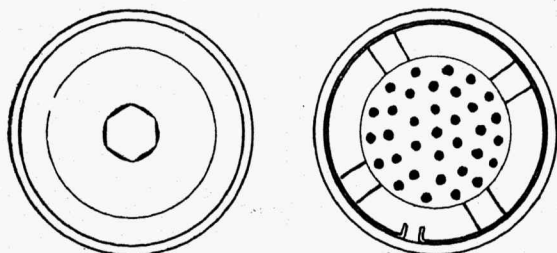
Kodune raadiosaatejaam

• Lihtne ja lõbus raadiotehniline nali odavate abinõudega

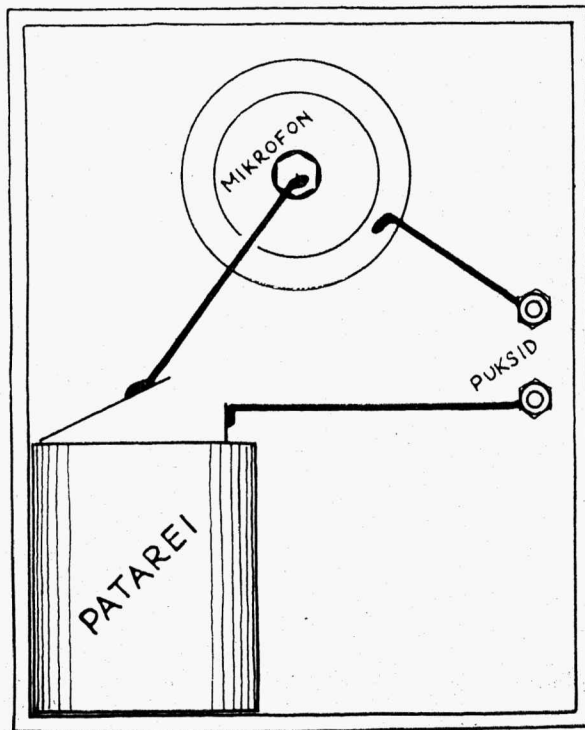
Igaühel meie noortest lugejatest, kes omab kodus raadioaparaati, on võimalik lihtsate abinõudega ehitada sellele juurde mikrofoniseadeldist, millega saab raadioseadete ja ka raadioaparaadi abili kõvendatud grammofonimuusika vahele lasta enese kõnet. Mängides raadiokõneleja osa, valmistatakse oma kodustele ning külalistele palju lõbusaid üllatusi.

Terve nali ei maksa õieti kahte kroonigi. Tähtsamaks osaks on tavalise telefonimikrofoni kapsel (sõemikrofon), mis on saadaval vastavas elektriäris. Peale selle vajatakse veel kaht telefonipuksi, nelja pistikut, mis on saada igast raadioärist, üht taskulambipatareid, umbes meeter ühendustraati ja mõned meetrid kahekordset elektrijuhet (nn. 2×NFA juhe). Kastikese terve seadeldise jaoks mis on umbes 12×15×4 sm suur valmistate ise vineerist.

Mikrofoni kapsel on kujutatud juuresoleval joonisel nr. 1. Tema esiküljel on varustatud kaanega, millesse on tehtud augukesed. Selle kaane all asub õhukene sõest membraan, mis hakkab peale rääkides värisema. See membraan on väga õrn, mispärast tu-

Joonis nr. 1.

Joonis nr. 2.

leb kapslit hoida mahakukkumise eest. Kapsli tagaküljel keskel asub isoleeritud nupp. Kesta ja selle nupu külge tuleb tinutada ühendustraadid.

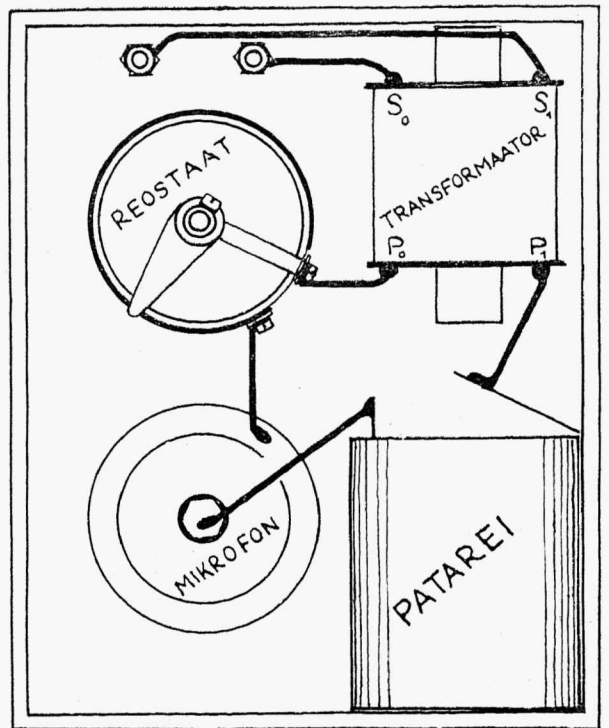
Vineerkarbikese kaanese lõigatakse nii suur ümargune auk, et selle sisse saaks tihedalt vajutada mikrofon kapsli nii, et ta jääb peatuma oma välise randiga.

Joonis nr. 2 kujutab skemaatiliselt kastikese sisekülge. Telefonipukside jaoks tuleb teha kaks umbes 6 mm suurust augukest. Puksid pistetakse aukudest läbi ja kruvitakse kinni nendega kaasasolevate mutrikestega. Taskulambipatarei kinnitatakse kastikese sisse plekist või papist ribakese abil.

Järgnevalt ühendada kõik osad täpselt joonisel märgitud viisil ühendustraadiga. Soovitatav on kõik ühenduskohad tinutada, sest logisevad ja kahtlased ühendused avalduvad hiljem igasuguste segavate ragineate näol aparaadis. Kui enesel vastav oskus ning abinõud tinutamiseks puuduvad, siis pöörduda mõne sõbra poole, kes hädast välja aitab.

Jääb veel kinnitada pistikud pika kahekordse juhtme külge. See juhe peab olema nii pikk, et ta ulatuks raadioaparaadi juurest mõnesse kõrvalolevasse tuppa, kuhu seatakse mikrofon. Üks paar pistikuid pistetakse mikrofonkastikese puksidesse, teine paar raadioaparaadi tagaküljel leiduvasse nn. grammofoonipuksidesse. Viimastel leidub tavaliselt sõna „Grammofon“ või lihtsalt „G“ või „Pick up“. Mikrofon ühendusjuhe ei sega raadioaparaadi tegevust, mispärast ta võib alati jääda aparaadiga ühendusse.

Kui kõik on ühendatud, siis proovige, kuidas mikrofon töötab. Selleks paluge appi mõni teine isik, kes jääks mikrofon juurde rääkima või raadioaparaadi juurde kuulama. Proovimise ajal peab mikrofon asuma teises toas, kusjuures olgu toaüks suletud, et kuulamist ei segaks rääkija otseselt kostev hääl. Ka võiks aparaat hakata undama, kui mikrofon asub väga aparaadi ligidal. Rääkida tuleb mikrofonisse rahulikult ja mitte väga kõvasti. Rääkija õige kaugus mikrofonist tuleb katseliselt kindlaks teha, rääkides mitmesugusest kaugusest. Muidugi peab siinjuures aparaadi ümberlüüja seisma vastavalt „Grammofoni“, „G“ või „Pick up“ peal, muidu ei kosta ühtki häält. Samuti tuleb katsetada, kumbapidi peavad asuma pistikud aparaadis või mikrofonkastikeses. Selleks asetada pistikute kohad puksides prooviks ümber.

Joonis nr. 3.

Kui aga tahetakse oma mikrofoniseadeldist koostada päris täiuslikult ning eeskirjakohaselt, siis tuleb veel juurde muretseda üks umbes 30-oomiline küttereostaat ja umbes 1:20 vahekorraga madalsagedus-transformaator. Neid osi küll viimasel ajal raadioaparaatide ehitamisel enam ei kasutata, see-eest aga saaksite neid mõnel sõbralt raadio-asjaarmastajalt või vanakraami-kauplusest odavasti osta. Ühenduste skeemi leiata viimaselt joonisel. (Joonis nr. 3.)

Küttereostaat on selleks, et saaks reguleerida hääletugevust, mis võimaldab puhutama ülekannet. Transformaatori abil aga saavutate palju suuremat hääletugevust kui eelmise seadeldise juures.

2500 hobusejõudu ühes autos

On autosid, mille mootori võimed ulatuvad kuni 25 HJ. Nendega saab ümmarguselt 100-km kiirusega tunnis sõita. On olemas terve rida sääraseid pisisõidukeid. Kuid on ka autosid võimega kuni 450 HJ. Need on uued saksa võidusõidu-autod, millega saavutatakse ümmarguselt 300 km kiirust tunnis. 600 HJ on rekordsõidukil, millega saavutas Caracciola 432 km tunnis. 4700 HJ vajati veidi enam kui ühe aasta eest, et viia autode kiiruse-maailmarekordit 502,1 km tunnis. Ning nüüd on John Cobb välja mõelnud auto, võimega 2500 HJ, tahtes sellega saavutada tunnis 560 km. Ning nüüd tuleb mees, kes tahab seda 4700 HJ peaaegu poolitada ja olla siiski kiireim? Euroopa kontinendil tegeldakse samuti selle küsimusega ja loodetakse veelkordse poolitusega, seega vähem kui 1200 HJ, ka absoluutset maailmarekordit enesele tõmmata.

Need on ühelt poolt mootorite-ehitajate saladused ja teiselt poolt võidusõidu-sportid palava visadusega hangitud sügava tehnilise teaduse põhjapanevad kogemused. Mida kiiremaks muutub auto, seda suuremaks muutub õhu vastupanujõud. Mitte kõrgema kiiruse saavutamiseks, vaid vastupanude ületamiseks on vaja määratud jõudu. Enam veel kui mootorite-ehitaja-

tele esitatakse tänapäeval nõudeid neile, kes ehitavad auto väliskuju. Nii sündis voolujoon, mis püüab võimalikult laialdaselt ületada sõidutuult, mis tahab vastu tuulest läbi libiseda.

Nii sündis ka see John Cobbi omapärane maailmarekord-sõiduk, millel pole ühtki nurka, ühtki pilu, mis võiks tuulekeerist sünnitada. Kõik on ümmardatud, sõidutuulelt on võetud kõik haardepinnad. Sellesse sõidukisse on paigutatud kaks kompressormootorit, kogujõuga 2500 HJ, üks mootor ajab taga, teine esirattaid. Mootoreid juhutatakse, kuna neile ei saa võimaldada õhu juurdepääsu, kuivjääga. Säärasest kuivjää hulgast jätkub parajasti, et mõjutada kaheks minutiks põlemismootori määratud kuumusetekkimist. Sellest aga aitab, sest see sõiduk ei sõida kunagi kauem kui 2 minutit järgemööda suurima kiirusega. Kumbki lennumootor omab kaht v-kujuliselt korraldatud silindrit, mis asuvad mõlemad sõiduki keskel. Juhi iste asub esirattast eespool. Enesestmõistetavalt on see täiesti kaetud.

John Cobb tahab nim. sõidukiga minna Ameerikasse ühe soolajärve kaldale rekordijahile. Küsimus on vaid selles, kas Euroopas ei olda kiirem ja — ei jõuta talle ette! Veel vähema HJ-ga!

Jõulupähklid

Enn Kivirand oli sõbralik, tubli poiss, keda kõik nii koolis kui ka kodus hästi sallisid. Ta oli alati heas tujus, värske ja lõbus, liikuv ja ikka seal, kus midagi „lahti“ oli. Selle all aga ei kannatanud sugugi ta kohusetäitmine koolis. Kooliõpetajad rõõmustusid ta häist saavutisist. Ta klassikaaslased hindasid eriti seda, et ta polnud „püüdja“, vaid aitas alati teisi ja tegi seejuures kaasa kõik vembud, milliseid õiged poisid juba kord peavad tegema. Ent ka nende vempude juures jäi Enn korralikuks ega sallinud ülekohut. Nii juhtus kord, kui ühe vanema klassi palju suuremad ja tugevamad poisid piinasid koolmeistri koera, et ta hüppas ühele neist poistest kraesse. Loomulikult kloppisid teised ta siis päris pehmeks, kuna tema klass ei teadnud tervest sellest loost midagi ega saanud talle appi rutata. Nutmas ei näinud teda keegi.

Niisiis maitses Enn oma kooliõpetajate ja seltsimeeste üldist austust, kuni juhtus midagi, mis rikkis korraga poisi hea kuulsuse ning valmistas talle palju valu. See juhtus nii.

Oli jõulude paiku, mõni päev enne koolitöö lõppu. Kogu klass oli juba õiges jõulu-meeleolus. Täna tõi üks neist piparkooke kaasa, olles nad loata kodus näpanud, ja homme jagas teine jälle martsipani, olles saanud selle arvatavasti samal teel. Muidugi polnud see ilus, kuid poistele ei maitsenud see seepärast kahjuks sugugi halvemini. Ühel päeval tõi pikk Koitmets kaasa kotitäie pähkleid, vähemalt kaks naela, ja annetas selle klassile. Varsti oli siis ka klassis üldine pähklipuremine, kusjuures põrand näis lahinguväljana. Ka see polnud ilus. Seal kerkis järsku küsimus, kust sai pikk Koitmets need pähklid. Koitmets tegi saladusliku näo ja laskis end üsna kaua küsitleda. Siis aga seletas ta võidukalt, et ta olevat läinud ühte suurde ärri ja nõudnud kaks naela pähkleid. Ta saanudki soovitud pähklid ja koos nendega sedeli, millega kassasse maksa. Äri olevat aga olnud nii inimesi täis, et ta saanud „ära vajuda“. Sel viisil olevat ta „odavalt“ saanud need maiustised. Klass võttis suure halleooga vastu selle „kangelasteo“. Ainult Enn Kivirand muutus väga järelemõttlikuks, ja pähkel, mille ta oli katki hamustanud, ei tahtnud enam sugugi maitseda. Kõige meelsamini oleks ta tõusnud ja seletanud Koitmetsale, et ta peab tema käitumist alatuks ja pettuseks, mis koormab mitte ainult teda, vaid kogu klassi. Teistele aga valmistab see kahtlane tegu palju nalja, nii et Enn pidi oma arvamus jätma avaldamata. Kogu järgmise tunni mõttes Enn, mida nüüd küll teha. Ta oli nii tähelepanematu, et kooliõpetaja pidi tegema talle kaks märkust. Kuid tunni lõpul oli Enn otsustanud. Järgmiseks tunniks rõivastuvad poisid võimlemiseks ümber, siis leiab ta võimaluse, nii mõttes ta, kätte saada maksusedeli, mida Koitmets oli kõigile näidanud ja siis taskusse tagasi pannud. Sellega tahtis Enn pähklid kinni maksa ja pettuse jälle heaks teha.

Mõeldud, tehtud. Kui klass järgmise tunni ajal juba vastavalt rõivastatult võimlemissaalis seisis,

läks Enn veel korraks esikusse tagasi, vaatas ettevaatlikult, kas ta on ükski, võttis kiiresti sedeli Koitmetsa taskust ja pani selle oma taskusse. Sel silmapilgul aga — Ennu süda peaaegu seisatas hirmust — avanes uks ja võimlemisõpetaja astus sisse ning nägi, kuidas Enn võttis midagi teise taskust. Õpetaja muutus päris tõsiseks. „Nii,“ ütles ta, „sa oled va-

„Sa rõivastud nüüd kohe ja lähed koju. Sääraseid poisse ei vaja meie kool.“

ras! Varastad oma seltsilisi!“ Ja kui Enn ei vastanud, jätkas ta: „Sa rõivastud nüüd kohe ja lähed koju. Sääraseid poisse ei vaja meie kool.“

Enn ei saanud üldse aru, mis sünnib. Nagu kohutavas unelmas rõivastus ta ümber ja läks koolist, ta ei teadnud üldse — kuhu. Varas, see sõna valmistab talle valu nagu piitsahoop. Vaevalt ta suutis meenutada, et see, mida ta tahtis teha, oli just vastand vargusele. Nüüd ruttas ta koju ja lipsas nähtamatult oma tuppa. Seal lõi ta oma hoiukassa puruks ning läks siis nende väikeste rahadega, mis ta sealt sai, ärri, kust Koitmets tõi täna hommikul pähkleid. Ta pani raha sõnalausumatult letile. Kassapreili vaatas imestunult talle otsa, ei öelnud ka midagi, vaid naeratas sõbralikult. See sõbralik pilk rõõmustas pisut murelikku Ennu.

Varsti aga valdas teda ängistav tunne, kui ta mõtles sellele, et ta visati koolist välja vähe aega enne jõulupidustust, mille üle ta nii väga rõõmustas.

Ta nuuskas paar korda, nii et mööduvad inimesed vaatasid kurvalt talle järele. Pärast kahetunnilist uitamist läks ta kooli juurde, et kohata vabanevaid klassiseltsilisi. Need tulid, nagu alati, tormates koolivärvast välja. Nähes Ennu, pöördusid nad kõrvale ja keegi ei rääkinud temaga ainustki sõna. Isegi pikk Koitmet, kes oli kõiges süüdi, möödus tast uhkelt. Nüüd haaras teda jälle suur valu. Et mitte näidata seltsilistele oma pisaraid, ta jooksis kiiresti minema.

Kui ülekohtused on seltsilised ja kogu maailm, mõtles ta, olles taas üks. Tema, see ainuke, kes tahtis heaks teha kaasõpilase peettust, oli nüüd „varas“, kellele enam keegi ei vaadanud otsa. Kõik teised jooksid uhkelt ja õnnelikult ringi.

Ta ei julgenud kaua koju minna. Seal on nad kindlasti juba kuulnud tema teost, arvas ta. Ka neile ei võinud ta ju õigust öelda, kuna siis ta oleks reetnud oma seltsilise. Seda ei tee ometi õige poiss.

Oli juba ammu pimedaks läinud, kui Enn hiilis koju, nagu juba kord täna ennelõunal, väsinult, näljaselt ja õnnetatult. Ta lipsas oma tuppa ja langes nuttes voodile. — Nüüd avanes tasa uks ja tuppa tuli ta ema. Hүүidega „jumal tänatud, siin ta on“ süles ta Ennu ja suudles ta nutuseid silmi. Ennu pisarad hakkasid veel tugevamini voolama.

„Minu armas poiss,“ ütles ema ja muud ei midagi. Enn oli seeütle väga õnnelik, võttis emal ümber kinni ja tundis end nii kaitstuna nagu varemalt, kui ta oli veel päris väike, ja nagu saab kaitstud olla ainult oma ema juures.

„Kas sa pole,“ nuuksus Enn, „kas sa pole — mulle pahane?“

„Kas sa pole,“ nuuksus Enn, „kas sa pole — mulle pahane?“

„Kuidas saaksin olla pahane oma heale poisile!“ ütles ema tasa.

„Siis, siis sa ei usu ka, et ma — varastasin?“ küsis Enn veel ikka kaheldes.

„Ma tean, et minu poeg ei varasta,“ vastas ema ja silistas teda. Nüüd embas Enn oma ema nii, nagu ei tahaks ta teda kunagi enam lahti lasta. Ja ta jutustas kõik, mis oli juhtunud. Ema silistas teda õrnalt ja ütles talle, et ta oli juba midagi säärast endale kujutlenud.

Siis aga muutus Enn jälle kurvaks, kui ta mõtles sellele, et ta koolist välja visati. Aga ta palus siiski tungivalt ema, et ta ei räägiks sellest kellelegi, sest sõpra ei tohtivat ta milgi juhul reeta. Seepeale uinus Enn sügavalt.

Järgmisel hommikul, kui ta oli tõusnud ja einestas ema ning isaga, kes ei rääkinud sõnakestki kogu sellest loost ja oli väga kena Ennu vastu, helises uksekell ning sisse astus koolidirektor. Ta tervitas sõbralikult Ennu vanemaid ja silistas Ennu pead. Siis ütles ta, et ta on tulnud Ennu viima tänasele jõulupidustusele. Erilistel põhjustel olevat ta ise Ennule järele tulnud.

Nagu unenäos läks Enn temaga. Kogu pika tee kestel ei rääkinud direktor sõnagi vargusest, küll aga kõigest muust. Ta oli nii kena Ennu vastu, et see imestus, kuidas võib üks nii suur ja vali mees kõnelda nii sõbralikult.

Saabudes kooli, olid juba kõik klassid kogunenud saali — jõulupidustus pidi just algama. Kõik vaatasid põnevusega ukse poole, kust tulid direktor ja Enn. Direktor juhatas Ennu ainult pingile, millel istus Ennu klass. Ja nii algas pidustus.

Eesriide tagant ilmus nähtavale jõuluvana, kes jutustas liigutava loo, loo varastatud pähklistest, kuidas süütu poiss sai inimeste silmis vargaks. Ja see lugu oli peaaegu seesama, mille Enn eile üle elas. Jõuluvana lisis oma loole juurde veel selle, et õpilane, kes tõepoolest varastas pähkliid, jõudis varsti veendumusele oma süü ja seadis ülestunnistusega oma seltsilise au jalule.

„Sääraseid lugusid, armsad lapsed,“ lõpetas jõuluvana oma jutustuse. „ei juhtu ainult muinasmaal, vaid juhtuvad vahel ka teie keskel. Seepärast ei tohi teie kunagi usaldada näilikkust, vaid peate vaatama oma seltsilistele südamesse. — Soo, ja nüüd jagame jõulukinke parematele ja tubimatele teie seast.“

Esimesena kutsus ta Ennu ette ja kinkis talle ilusa raamatu, milles seisis pühendus: „Seltsimehelikkuse ja aususe eest.“ Selle pühenduse luges jõuluvana valjusti ette.

Kuigi jõuluvana ei andnud lähemat seletust, teadis kogu kool, mille eest Enn kingi sai, ja kõik hüüpasid pinkidelt üles, plaksutasid ning hüüdsid: „Hurraa, elagu Enn Kivirand!“ — Jaa, see ei sobi ju õieti kooli. Aga isegi direktor naeris lahkelt ja rõõmustus.

„Hurraa, elagu Enn Kivirand!“

Enn seisis õnnelikuna ja punastus jõuluvana ees ning tänas ilusasti. Siis läks ta oma kohale tagasi. Kui ta aga tahtis istuda, kõhkles ta silmapilgu ja läks siis pika Koitmet, kes oli juurde ning andis talle kätt. Kogu kool karjus veel kord igasuguste koolireeglite vastu „hurraa“ — ja ka seekord tegi direktor, nagu ei häiriks see teda üldse.

Sellest sai ilusaim jõulupidu, mille Enn kunagi läbi elanud. Kuid ei saagi evida ju kenamat jõulurõõmu — kui saada tasu ausa ja seltsimeheliku käitumise eest.

Maakera nahk

Uusi uurimusi meie planeedi kivimites

Ikka sügavamale ja sügavamale puurivad inimkäed masinate abil maakamarasse. Kas me pole jõudnud ses suunas küllalt kaugemale? Enne maailmasõda asus sügavaim maailma puurauk Ülem-Sileesias Czuchovis, see ulatus 2221 meetri sügavusele. Tänapäeval on ka see rekord ameeriklaste käes, nimelt 3897 meetriga Tehshases. Sügavaimad kaevandused asuvad Lõuna-Aafrikas, Johannesburgi juures, kus mustad kaevavad kulda. Need kullakaevandused on ligemale 2600 meetrit sügavad; muide, siin ei valitse sugugi selline kuumus, nagu tavaliselt arvatakse. Sest sellal kui temperatuur mujal iga 33 meetri peale tõuseb ühe kraadi võrra, tõuseb see selles muidu nii palavas maailmajaos ainult iga 125 meetri peale ühe kraadi võrra.

Need on ainult kerged kriimustused maakera nahas. Meie planeedi raadius ulatub ju ometi üle 6000 kilomeetri. Ent sellele vaatamata annavad meile need kaevamised, mis ulatuvad veidi üle kahe tuhandediku sellest ulatusest, väärtuslikke teadmisi maa sisemuse koosseisust. Mõned neist teadmistest on saanud juba üldiseks omandiks, nii näiteks arusaamine, et maakera süda sarnaneb raudmeteoriga, kuna see peaausjalikult koosneb sellest raskest metallist, millele lisandub veel nikkel, koobalt ja plaatina. Arvatakse ka kindlasti teadvat, et neis tsoonides valitseb rõhumine, mis ületab meil inimestel lasuva õhusamba raskuse miljonikordselt. Seal muutub ka kõige kõvem kivi pehmeks nagu või...

Selle südamikule peal, milles peituvad raskeimad metallid, asuvad kergemad kivilademed ja nende peal lõpuks kergeim aine — rauaräbu. Meie, maakera elanikud, aga tammeme koorel, mis ulatub umbes 50 kilomeetri sügavusse.

Uuemal ajal, eriti viimase viiekümne aasta jooksul, on teadus tegelnud erilise innuga maakera koore uurimustega. Pealispinna koosseisu uurimiseks üksi on tehtud viie tuhande katse ümber. Kuid need katsed on piirdunud peamiselt mandriga. Me teame vähe kivikondadest, mis moodustavad süvamere põhja. Siin haigutab muidugi suur lünk. Sest maailmamered katavad 71 sajandikku kogu maakera pinna.

Maakamar, mis on meie kodumaaks, koosneb kahest kihist, välimisest graniitkoorest ja seesmisest basaltkihist. Ja seni on õnnestunud uurida kivimeid ainult kuni 16 kilomeetri sügavuseni. Seejuures on avastatud — nagu teatab professor dr. Paul Dorn — mõnesuguseid lähelepandavaid tõsiasi. Kõigepealt torkab silma, et kihtkivimid, mis on tekkinud ladestustest, moodustavad suhteliselt ainult väikese osa maakera koorest, sellele vaatamata, et ladestumise-ajajärk on kestnud vähemalt viissada miljonit aastat. Edasi osutab professor Dorn sellele, et süsihapu-kalki, niisiis marmorit, kriiti, dolomiiti, leidub ikka vähemal hulgal, mida enam uurija tungib sügavamale maakihitides.

Üllatavana tohiks tunduda ka asjaolu, et merede põhipind on raskem kui mannermail. Üldpinna tihedus oli 2,79. Ameerika ja Vana Maailm olid kergemad, tublisti raskem oli Austraalia ja kõigepealt Vaikse ookeani ala, mis omab tihedust 3,01. Nende vaatlustega ühtuvad ka raskusemõõtmised, mis on tehtud süvamere põhjas.

Väga ulatuslik on muidugi küsimus, millisel määral võtavad osa üksikud elemendid maakera koosseisust. Välimises graniitkihis on kõige rohkem hapnikku. Mida enam me aga läheneme maakera sisemusele, seda kiiremini väheneb hapniku ülekaal. Ikka enam ja enam aga kasvab raua hulk, mis moodustab välimises kihis ainult viis sajandikku, üldisest maakera koosseisust aga 40 protsenti.

Näib imelikuna, et just hapnikku, mis on ju gaas, leidub sellisel hulgal kõvas maapinnas. See seletub aga sellega, et see gaas on tugevasti ühinenud metallidega. Magnet ja punane rauakivi kuuluvad nende hapniku- ja metallühendite hulka, käesoleval juhul on hapnik ühinenud rauaga. Elemente, mis moodustavad rohkem kui ühe sajandiku osa maakera koosseisust, on vaid mõned üksikud. Seega on õigusega kõneldud teatavast ühetoonilisusest maakera koosseisus. Edaspidised uurimused võivad näidata, kas ka seni veel uurimata maakera sisemus on samuti ühetooniline.

Sumatra

Kulla ja inimahvide maa

Kord oli üks liikuv valvesalk eksinud Põhja-Sumatra ürgmetsa. Vaevaliselt lohistasid mehed end edasi läbi metsiku padriku; jõgedest läbi sumades ja üle kivirahnude hüpates jõudsid nad aeglaselt edasi. Nad ronisid puude otsa, et kaugemale näha. Eesminejad raiusid metsikusse rägastikku jalgraja ja viimaste tulijate taga löid oksad jälle kokku ning väänkasvud õõtsusid oksalt oksale. Neid ümbrises igast küljest täiesti läbipääsmatu mets. Puud hõljutasid oma kroone kõrgel taevasin, nemand aga rändasid all hämaruses puutüvede vahel. Kõige haruldasemaid taimi näitas neile loodus. Hüiglasuured ahvid häälitsevad nende taga, karude jäljed läksid risti üle nende tee ja kord pidid nad laias kaares ringi minema, et üht elevandikarja mitte eksitada, kes oleks nad puruks tallanud. Ja siis seisis see korraga nende ees.

See tõusis kõrgele oma vallide ja müüridega. Nende väsinud, palavikulise vaimu ees seisis see

kõrgena ja järsuna korraga nagu mõni keskaegne loss, ja ürgmetsa puude ladvad kohisesid ta ümber. Nad rändasid läbi kõmisevate tumedate, niiskete käikude, tõusid astmeid mööda üles ja tulid lahtiste aknaõõnsuste juurde. Nad olid tühjas, mahajäetud kindluses ja uus õudustunne valdas neid selles hirmsas üksinduses.

Kui nad paljude päevade pärast palavikus ja näljastena üles leiti, kui seltsimehed nende eest hoolitsesid ja nad tagasi inimestega asustatud maailma viisid, oli ürgmetsa kindlus neil selgesti meeles ja nad ei suutnud küllalt jutustada loendamatuist pimedatest käikudest ja treppidest, mis nad seal olid leidnud ja kust nad olid lahkunud, kartes seal täiesti ära eksida nagu labürindis.

Varsti pärast seda korraldati uurimisretk, et seda saladust põhjalikult uurida. Kas asus seal ürgmet-sas tõesti loss, mis muistsetel aegadel inimeste poolt ehitatud? Kas seda olid teinud maavallutajad, kes

olid tulnud kaugest läänest, ammu enne seda, kui araablased, portugallased, hollandlased või inglased maale tulid?

Kui Borneo saar on salapärase inimeste maa, siis on Sumatra muinasjutuliste lugude maa. Kas seda maad tundsid Lõuna-Euroopa ja Väike-Aasia rahvad juba kauges minevikus? Kas see oli kullamaa, kuhu Saalomoni saatis oma laevad ja mida Aleksander Suur külastas? Võib ju praegugi Sumatral mõnede suguharude juures leida väikesi kujusid kreeka pärlidega, mida nad aleksandriks nimetavad, millest võib järeldada, et nad Makedoonia kuningat või vähemalt tema sõjamehi tundsid. Nüüd oldi huvitatud, kas leitakse veel nende vanade meresõitjate jälgi, nende kindlusi, kust nad saatsid oma kullaotsijaid ja sõjamehi maa sisemusse. Kindlus leiti varsti üles. Hiiglasuur chitisis asus keset ürgmetsa. Kas see oli inimeste käetöö? Hakati selle ümber ringi minema ja leiti, et selleks vajati tervelt tund aega, et jõuda samasse kohta tagasi, kust ringkäiku alustati. Kindluse ümber ratsutades leiti kolm sissekäiku, mis viisid pikkadesse pimedatesse võlvialustesse. Kus need koridorid põõrangu tegid, sinna olid raiutud õõnsused, kus olid siis need relvastatud vahid. Seintel olid salapärase märgid. Käigud läksid risti ja põigiti lõputus segaduses, ühinesid üksteisega ja viisid lõpuks välja avarale platsile, mille keskkohas seisis üksik kõrge puu. Kas oli see selle saladusliku kindluse turu-ja kohtuplats? Kas siia kogunesid õhtuti Aleksander Suure sõjamehed, et mängida oma mängu ja mõelda oma kaugele kodumaale?

Ei, ei leitud midagi, mis oleks lasknud oletada sissetungijate kõrget ehituskunsti. Kindlus ürgmetsas oli looduslik, kuid seetõttu, et ta asus täiesti tasase pinnaga metsas, väga haruldane kaljumass. Kindlasti oli see kord mõne pärismaalaste suguharu pelgupaigaks, võib-olla kuulus see sõjakatele atšiniidele, kes elavad Sumatra saare põhja-osas ja kaitsevad end kaua hollandlaste ülemvalitsuse vastu ning põhjustasid palju sõjakäike. Kuid tänini on ikka veel saladuseks jäänud, kes on neid käike, kui nad looduse poolt olid loodud, edasi pikendanud ja välja ehitanud ning kes on joonistanud seintele need märgid ja pildid, mis tänapäevani kustumatult on püsinud.

See iseäralik kindlus ürgmetsas ei valgusta ühtki Sumatra ajaloo saladust. Ikka veel ei teata, kes tundsid ja külastasid seda saart kauges minevikus. Küll aga on kindel, et Sumatrat juba paljude aastasadade eest peeti kullamaaks. Ees-Indias elavad hindud, kes kõnelesid sanskriti keelt, nimetasid Sumatrat Suvarnadvipa'ks, mis tähendab „kullasaar“. Hiina ja araabia reisijad ja ajaloolased on selle saare muinasjutulisest rikkusest imelikke lugusid jutustanud. Näiteks kirjutab araablane Ibu al Vardi 1340. a., et üks kuningas Sumatral sai iga päev 180 000 dirhemi kulda. Kuld oli valafud plaatideks ja lasti merepõhja, mis oli varakambriks. Isegi Ida-India Kaubaseltsi ajal 1665. a. räägitakse karavanidest saja kullakandjaga.

Uuemal ajal on katsutud neid vanu kullasooni uuesti avastada. Ja tõepoolest ongi Padangi läheduses, mis asub Sumatra keskkohal mere ääres, kulda leitud. Padang seisab imeilusana, ümbritsetud mägedest; sadamalinna taga kerkib mägismaa, metsik mäestik järvede ja tulemägede tippudega. Ja mägismaal leidub vanu mullakoopaid kuni kaugele sisemaale Batang Hari ja teiste jõgede allikate ümbrusse. Selle maa-ala elanikud nimetavad oma maad Kullamaaks. Paljud teadlased arvavad, et siin asubki kuningas Saalomoni Ofir. Saalomoni laevad vajasid selleks kolm aastat aega, et sealt kullaga laaditult tagasi jõuda. Need kullaotsijad töid ka elevandilüüd, kalliskive, ahve ja paabulinde — kõik varandused, mida pakub Sumatra.

Jälle töötatakse vanade mullasoonte kallal, ilma et seni palju leitud oleks. On uurijaid, kes on kõik vanad kaevanduskäigud läbi uurinud. Nad on lasknud endale legende ja muinaslugusid jutustada, mis

pärismaalaste suguharudes edasi elavad, ja lootsid sel teel kindlaid andmeid saada kulla leiukohtadest. Kuid Sumatra, võimas maa täis ürgmetsa, on nagu võõras raamat, mida veel lugeda ei osata. Ta varjab oma saladusi.

Mitte ainult varasemate sissetungijate jälgi pole Sumatral otsitud, vaid ka ahvinimest, puuduvat läli inimese arenemisloos.

Ikka jälle on teadlased Sumatra põlismetsas ürginimest otsinud ja ikka jälle on pärismaalased tulnud oma muinaslugudega inimesetaolistest olevustest, keda nad metsikus mäestikus olevat kohanud. Nad on leidnud jalajälgi, mis inimese omadega sarnanevad. Nad kirjeldavad ürginimest ehk orang-pendekit, nagu nad teda nimetavad, karvadeta, roosakaspruuni nahaga ja pikkade juustega peas, väikesena või ka hiigelsuurena. Ta on kartlik ja teda on raske leida, nad elavad nelja- või kuue-kaupa rühmades ja teevad end kaasinimestele häälikute abil arusaadavaks. Pärismaalased väitsid kord, et nad olid ühe niisuguste inimeste lapse kinni püüdnud ja see oli õnneltult surma saanud. Nad ei saanud laipa, nagu ta oli, kaasa tuua, kuna ta ürgmetsa kuumuses kiiresti lagunema hakkas. Seepärast löid nad ainult ta luustiku ja nülitud naha kaasa. Ja tõepoolest sarnanes luustik rohkem inimese kui looma omaga. Käed olid lühemad kui ahvidel, jalad pikemad ja labajalad sarnanesid inimese omadega.

Kuid orang-pendekiga on iseäralik lugu. Kõik otsingud, mis on korraldatud eurooplaste poolt, on tagajärjetuks jäänud. Ja kui pärismaalastest jahimehed Lõuna-Sumatral ühe luustiku koju toovad, mis sarnaneb inimese luustikuga, siis ei saa jätta mõtlemata maailmarändur Marco Polo sõnadele, kes 13. sajandi lõpul Sumatral käis:

„Kõik, mis räägitakse kuivatatud inimestest, keda Indiast sisse tuuakse, on muinasjutt. Need on ahvid, kes pole väga suured ja kelle nägu sarnaneb inimese omaga, nad lõikavad neil juuksed ära; ainult lõua ümber lasevad nad karvadet püüda. Seejärel kuivatavad nad neid ja prepareerivad keha kampril ning teiste rohtudega. Kui loomad ülalnimetatud viisil prepareeritud on, nii et nad väikest inimest meelde tuletavad, asetatakse nad puukastidesse, kaupmehed müüvad nad maha ja nad saadetakse igasse maailma-jakku laiali. See kõik on pettus.“

Jah, ka orang-pendeki surnud laps, mille 20. sajandi pärismaalastest jahimehed linna töid, oli pettus. See oli ahvipoeg, kelle karvad olid ära põetud ja hambad lühikeseks viilitud. Seitsme-sajandilise vaheaja järel kasutasid pärismaalased jälle vana trikki, et uudishimulikudele, alaliselt otsisklevatele eurooplastele vingerpussi mängida. Ja võib uskuda, et naerjad olid nende poolel.

Kuid Sumatral asub veel suguharude, kes elavad ürgsetes oludes, võib-olla algusastid jäänused, kes elasid saarel enne malaiilaste tulekut.

Need on nn. orang-lubud, kes elavad Sumatra kesk-osas Mandailingi ümbruses, väikesed, lahked, rahuarmastajad inimesed. Nad elavad põlismetsas puude otsas ja kannavad ainult taimekiududest niudepõlle. Arvatavasti oli nende keel nii algeline, et nad varsti endid ümbritsevate suguharude keele vastu võtsid. Umbes neli põlve tagasi, nii ütlevad mandailinglased, olevat nad, kui nad metsa üles harida tahtsid, sellele suguharule sattunud. Mandailinglased andsid neile ka nime orang-lubu, mis tähendab: inimesed kaugelt sisemaalt. Mandailinglased õpetasid neid riisi kasvatama, keetma ja rõivaid kandma, nad kaitsevad neid ja nõudsid see-eest maksu. Aja jookul aga said ürginimeste õpetajatest ja kaitsjatest valitsemishimulised türannid. Vaestest orang-lubudest said põlatud orjad. Nende olukord muutus nii raskeks, et Hollandi valitsus 1870. a. paiku pidas tarvilikuks neid nende rõhujatelt vabaks osta, makstes 30 guldnat pea eest. Nüüd elavad nad jälle vaikselt ja tagasihoidlikult kultuuri piiril.

Meie seadistame akvaariumi

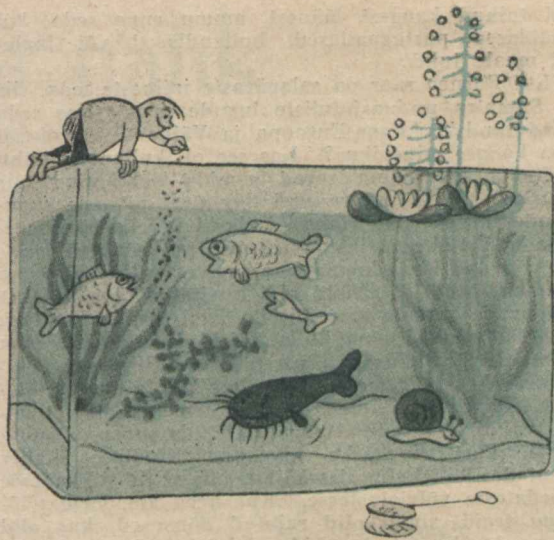
Akvaariumi seadistamine valmistab suurt rõõmu. Paljud kardavad küll seda tööd või jälle on mures väikeste elusolendite kasvamise pärast ja ei teagi, et akvaarium vaevalt vajab niipalju hoolitsust, kui vajavad meie taimed ja lilled. Ent üht peaksime siiski mõtlema ja alatiselt meenutama: kes loomadelt rõõvib nende vabaduse, võtab endale kohustuse neid nii paigutada, et nad end hästi tunneksid! Seejuures tuleb järgmist silmas pidada. Kõige otstarbekam on anda akvaariumile nelinurkne vorm. Kalakupleid ja klaaskuule pole üldse soovitatav kasutada, kuna nendes pole loomadel liikumisvabadust, mistõttu võime loomad aeglaselt surnuks piinata.

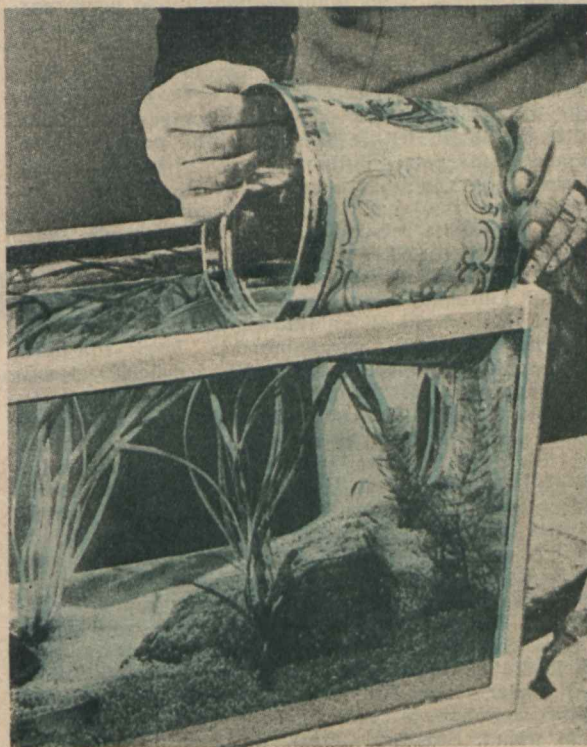
Taimed paigutatakse siis sisse, kui vesi on juba sees. Juured surutakse sõrmega liivasse.

Klaasvanni suurus oleneb kalade arvust ja suurusest. Mõlemad peavad olema sobivas vahekorras teineteisega — see on tähtsaim eeltingimus rahuldavaks olukorraks akvaariumis. Meie loome siin ju omaette maailma, mere klaasis, loomade ja taimede ühiselu.

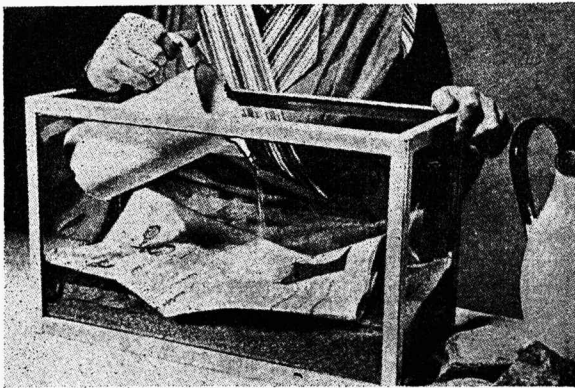
Alguseks jätkub siiski vähemast ühes tükis klaasvannist, mille suurus umbes 30×20×20 sm. Parimad on aga telgakvaariumid kaitstud ruutudega. Mida suurem on anum, seda lihtsamalt moodustub loomutruu seisund. Vähema klaasi juures peab kõigepealt selle eest hoolitsema, et järgneks õige sisu koostamine. Kogu saladus, luua elujõuline akvaarium, seisneb taimede ja loomade õiges vahekorras, ühenduses valgusega. Kindlasti olete juba teadlik, et taim vajab hapniku tekitamiseks valgust. Loomadele on hapnik

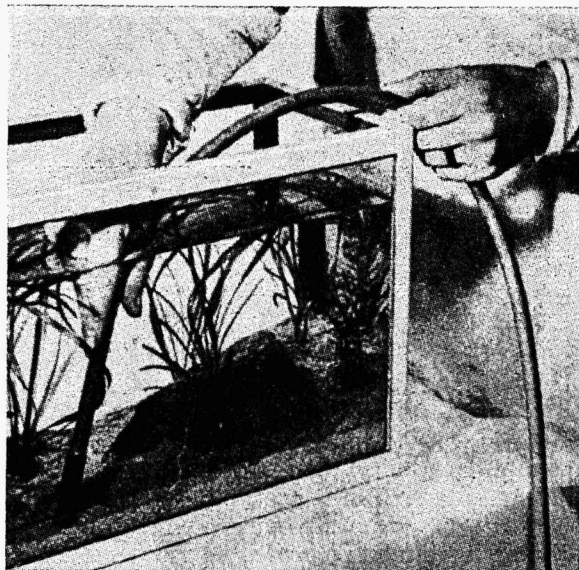
vajalik hingamiseks, kuna taim vajab aga just välja hingatud süsinikdioksiidi ja teisi loomade eritusi oma isiklikuks ülesehituseks. Tähelepanuvõime ja hea tahe kuuluvad selle hulka. — Kes tahab elujõulised vesitaimed paigutada klaasvanni, leiab tiikide, järvede ja veenirede juures selle õige. On soovitatav kiskuda taimed koos mullaga välja. Võib aga ka klaasvanni põhja katta 1,5 sm kõrguse turbakihi ja siis sama paks kiht jõeliiva üle riputada. Ebakorrapärane, künklik põhi, tagantpoolt tõusev, suurendab võlu, eriti veel, kui lisada juurde mõningad ilusasti vormitud looduslikud kivid. Olles taimed sisse paigutanud, täidame akvaariumi umbes 2 sm allapoole äärt veega (15—20° R). Enne seda katame põhja mõne poogna

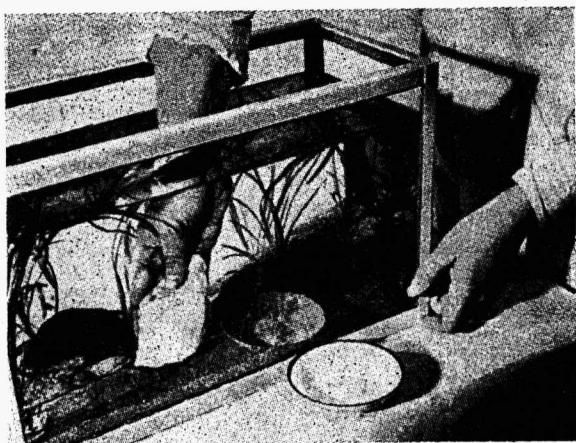
Kalad pannakse ettevaatlikult akvaariumi. Pang lastakse nii sügavale vette, et kalad saaksid vabalt välja ujuda.

Vesi lastakse sisse pärast seda, kui on moodustatud liivast ja kividest põhi. Et põhi ei saaks kannatada, pannakse sellele mõned ajalehepaberit.

Akvaariumi vett tarvitseb vaevalt uuendada; piisab jätiste ja mustuse eemaldamisest ja äratarvitatud vee asendamisest.

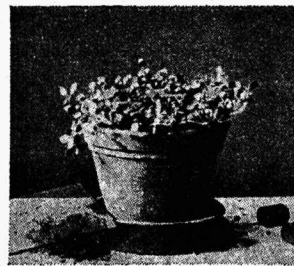
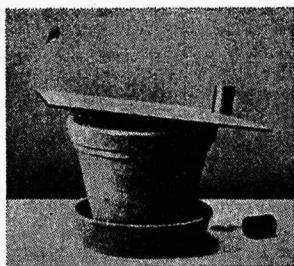
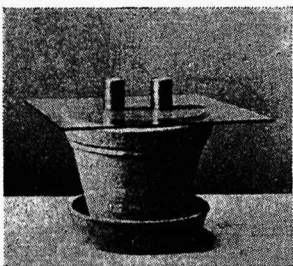

Aeg-ajalt puhastatakse akvaariumi seinu soola sisse kastetud lapiga, et nad oleksid alati selged.

paberiga, et veejuga ei keerutaks põhjakatet üles. Meie juhime vee paberile, mille pärast täitmist välja võtame. Istutamine toimub kõige viimati. Taimed peavad saama ka küllaldaselt valgust, ent ettevaatust: palav lõunapäike põhjustab mererohu kasvu, mis lämmatab teised taimed. 14 päeva pärast on taimed juba nii sisse juurdunud, et võime kalad sisse panna. Algul paneme vähe loomi sisse, sest taimed ei anna veel küllaldaselt hapnikku.

Lõpuks veel pisut manitsusi: toitke loomi õieti ja mitte liiga palju! Leib on neile kahjulik. Kunstlik kuivtoit pole kõikidele kaladele kasulik. Kõige otsustavamad selleks on veekirbud, sääsetõugud ja vihmaussid. Sipelgamunad peavad kindlasti olema värsked.

Seemneiva hiigeljõud

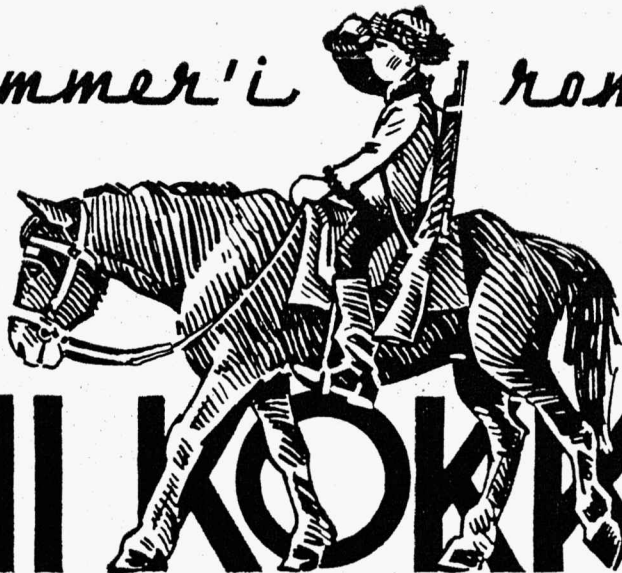

Me kõik rõõmustume, kui kevadel esimesed õrnrohelised taimeladvakesed maa seest välja vaatavad, ent vähesed meist aimavad, milline suur ime seal toimub: idanemise ja kasvamise ime!

Kui seeme asub niiskes maas, milles ta vajalikku soojust ja tarvilikku hapnikku leiab, siis paisub ta, rakukesed hakkavad elama. Seemne väliskoor on urbne, see tähendab, väikesed veemolekulid võivad väljastpoolt seemneisse pääseda, suured suhkrumolekulid aga, mis leiduvad seemnes, ei pääse seestpoolt välja. Seetõttu tekib rõhk, „osmootne rõhk“, milline ei ole väga tundlik temperatuuri vastu ja avab seemnekapsli. Nüüd on idu tee vaba. Siis kasva-

vad juur ja idu vastassuunaliselt välja. Vapralt võidetakse igasugused takistused. „Põikpealisena“ taotleb idanev taim oma eesmärki. Tagavara-ained, millest ta end toidab, annavad talle hiigeljõude. Muidugi: paljud idanevad taimed ei suuda oma eesmärgile jõuda, vaid nõrkevad juba enne; nendel ei jätku küllalt elujõudu. Taimekasvataja sooritab seepärast üheksa seemnega nende idanemisjõu katse. Ta katseb sada üht liiki seemet kahe kuni kolme sentimeetri kõrguse kruusaga. Iga taime suhtes, mille idu tungib läbi tugevast maakihist, on kasvataja kindel, et see on võimeline arenema ka teistes elutingimustes.

Jarl Hemmer'i romaan

ONNI KOKKO

I

Neetud vaablasted! Kas ei muutunud elu talle nüüd küllaltki raskeks, kui ta jälle oli teenistusest? Aga kes võis sinna parata, et rosinakast läks katki ja kogu kingitus lebas põrandal. Lõpuks oleks laouilem võinud aru saada, et kast...

Neetud vaablasted! Juba jälle olid nad tal kõrvade ümber! Ta lõi mütsiga üht suurt kollast ründajat, kes vihaselt sumisedes kadus kõikuvate rohukõrte vahele. Ainult tolm tõusis kuivanud maapinnalt, kui löök langes. Sumin kaugenes ja vaibus vähehaaval.

Nüüd laulsid väljas päikeselõõmas veel ainult elektri-kivipuuriid oma ühetoonilist ja läbilõikavat laulu. Liiga hästi tundis ta seda laulu. Kiired, reegli-pärased karjed, millega teras graniiti sööbib, kõva ragin, otsegu Vene kuulipildujate oma lasketiirul, kus suured, kirjuksvärvitud märklaudad üha üles-alla tantsisklesid. Sellel laulul oli olnud oma eriline uhke kõla, kui veel kivipuuri juures seisis Valdemar Kokko, tema tugev isa. Ta mäletas hästi seda õhtut, kui isa tuli koju ja jutustas, et nüüd tulevat nende lõhkumistöödega hoopis teine lugu, nüüd olevat nad saanud esimesed elektripuuriid, ja tema, Kokko, pidi neid käsitama. Järgmisel hommikul oli ta ühes läinud ja oli pealt vaadanud, kuidas isa selle imeasja käima pani, ja vaevu nädala pärast oli see kunst talle selge ja ta oli seda näidanud Kallele ning teistelegi poistele. Jah, ja samuti ka jaamatöölistele. — Jajah, sellal oldi veel laps, aga nüüd oldi juba neliteist aastat täis.

Pärrrr...! lajatas järskude kaljuseinte vahel. Siis sõitis rong, linnast tulles, all sügavikus mööda; sisesedes ja väaneldes nagu madu, tõttas ta lähemale rohelist maastikku mööda, õhtu kuumusest virvendades vagunite mustade tõrvatud katuste kohal, kuni ta siis ähkides ja puhkides sukeldus kivimasside vahele. Ainult suits voolas valgelt ja võimsalt alt sinisest varjust üles. Varsti pärast seda tuli kaubarong mugavalt puhkides vastupidisest suunast linna poole. Mõlemad rongid kohtusid mäes ja maa värises ning mürises kaugel ümberringi...

Ent siis oli see möödas ja taas algas üks puur: pärrrr... ja teine ning kolmas järgnesid veel teravamalt: pärrrr... pärrrr...

Ei, nüüd see polnud enam sama laul. Sestsaadik kui isa tabas möödunud kevadel õnnetus... isa surmast saadik oli sellesse tulnud nagin, mida varemini polnud. Oli, nagu karjaks kivi valust teraspuuri teraviku all. Vene kuulipildujad kõlasid peagu pareminigi... Ei, ometi mitte. Ve-ne-la-sed!

Jah, venelased!

Onni Kokko lebas täies pikkuses kõhuli hõredas rohus, küünarnukid maapinnale toetatud, peopesad surutud raskemeelselt vastu palgeid. Nukrate mõtiskelude mõjul oli tema ümmarik nägu veninud ebataavaliselt pikaks. Aga viimaste mõtete puhul sähvatasid tema silmis leegitsema kaks kollast sädet. Pruunid sõrmed tõmbusid krampi sassis juustesse ja lõuad langesid korraga kokku; võis märgata, kuidas ta süda oli küllastunud ühest väljendamatu sõnast: saadan!

Ta lebas ülal mäel väikeses nõos paljude roheliste külmakeste vahel, mille rööbastenõör keskelt läbi lõikas. Eemalt kuuldus linna kära ja müra, ja samas suunas, üsna lähedal, seisis esimene manöövrijaam, kus peatusid vähemtähtsad rongid, kuni viimaks vabanesid jälle ühed rööpmed kitsal läbisõidukohal ning nad üksteise järel võidi lasta pealinna. Mõlemate punktide, jaama ja selle eelposti vahel pilkus ning kõmises päevad ja ööd läbi signaalidest. Ning nagu linn ise, nii kasvas ka uute rööpmete vajadus selles kitsuses; ning aastast aastasse laulsid puuriid ja mürisidid lõhkeainelaengud seal mäes, süües sellesse järjest laiemat kuristikku.

Onni oli sija lebama heitnud, kuna tal midagi muud polnud teha. Pealegi polnud temal vähimatki himu sel päeva-ajal ennast kodus näidata. Kui ta hommikul tavalisel ajal ennast linnaminekule seadis, ei tarvitsenud ju keegi teada, et ta oma tühja kõhuga jäi kuni õhtusöögini mingisse nõkku lebama. Sellega tuldi siis kõige kergemini toime, kui oldi vakka. Kõht polnud ometi mingi nii tähtis isand, et sellele pidi alla andma. Heideti lihtsalt kõhuli ja suruti ennast vastu maad. Seal võis ta koriseda ja ägetseda niipalju kui ta tahtis — selles maadluses jääd siiski peale.

... Mitte et ema oleks omistanud suurt tähtsust härradele ja direktoritele seal linnas, pealegi veel seitsaadi, kui ta pidi minema pesu pesema ja elas onu Isaki juures. Enam kui üks kord oli ta õhtul vermais kätega pesemast koju tulnud ja oli lapsed kõik akna juurde tõmmanud, et neile näidata: säära- sed käed!... Selle eest tuleks härrasrahval küll tä- nada. Muide polnud ema nii, et temaga meelsasti kõ- neldi, ning kui oleks tulnud ja öeldud, et üks neist härradest oli kellegi täiesti õigustamatult teenistu- sest ära ajanud, siis juba teati, mis saadi kuulda: ära aja süüd teistele, ma juba tean, milline sa oled.

Ei, kui ta peatselt uut teenistust ei leia ja kui kõht enam õhtuni nälgida ei suuda, siis oli see küll ainult onu Isak, kellele ta võis usaldada. See oli abivalmis mees. Ta oli ju ka sellal kõike korraldanud, nii hästi kui see läks. Nii siis oli tema ainus, kellega võiks kõnelda, kuigi ta õieti kunagi ei andnud mingit vastust. Sellal, viimasel kevadel, oli ta aga siiski nii palju ütelnud: „Nüüd on su isa surnud, poiss, ning nüüd saan mina, lühidalt, teatava määrani... mina...“ Selle juurde oli asi seni jäänud. Ainus häiriv asi tema juures oli see, et ta venelasi nii õieti ei vihanud. Aga lõpuks teadis ju tema sellest niisama vähe kui ema, seda teadis Onni.

Puurid laulsid, rongid mühisid all sügavikus mööda.

Onni Kokko pea oli üha sügavamale vajunud; nüüd lebas see uniselt väljasirutatud käsivarrel. Tema nina ees tõusis aas, see sarnanes rohelise oksteta metsatihnikuga. Vahest läikisid niiviisi Indiamaal bambusedžunglid?... Nüüd ronis punasetähniline sit- tikas tasa ja ettevaatlikult üht kõrt pidi üles, mis hakkas ladvast kõikuma. See oli tiigrioljus tihnikus. Onni Kokko haigutas.

Aas ta nina ees seisis vaikselt tuuleta juulileitsa- kus. Aga iga kord, kui alt rong mööda müris, tuli tuulehõng kuni siia üles — ning kõrred paindusid maha. Siis üheks hetkeks said nähtavaks sealpool raudteed päikesest kuumad kollased kivimassid. Ning seal hõõgukuumade graniitplokide vahel liikusid pruunikspõlenud, alasti ülakehadega kogud. Need kummardusid oma lärmitsevate puuride kohale, ja koguni siia nägi nende kehi päikeses hiilgavat, nagu oleksid need klaasist. See tuli sellest, et nad nii kangesti higistasid.

Just samuti oli pidanud isa higistama, aga... jaa, tema hiiglasliku koguga ei saanud keegi võistelda. Isa — ikka taas oli ta seal!

Jälle mühis üks rong mööda, jälle viskusid kõr- red maha. Aga nüüd need kogud nagu oleksid tant- sinud ülal kivimurrus, ja hiilgavad rõõpmed, mis all vingerdasid, kõik tantsis ja värises, päris kaugel, kuuma läikiva uduloori taga...

Ta sulges silmad ja uinus. Rongid mürisid ja puurid laulsid.

Aga nüüd oli midagi halba või nägi ta ainult und?... Äkki kargas ta üles ja vehkles endal sega- selt ümber pea, ise veel pooleldi unes. Siis veeres ta nagu uimastunult rohus ringi. Uiii!... Kuidas vaablasepiste ometi võis põletada! Kogu peas kõr- vetas nagu tuli.

Ta sülgas endale pihku ja hõõrus sellega paiste- tuvat kohta. See pehendas pisut torkavat valu. Siis heitis ta uuesti pikali, olles pahuras ja vaenlikus mee- leolus kogu maailma korra vastu. Kõik seigad ja olendid jälitasid teda.

Nüüd polnud enam kuulda ühtki puuri ja ükski rong ei sõitnud alt mööda. Ta teadis, mis see tähen- das. Nüüd tuli kella-kolmene lõhkumine.

Varsti seejärel kajasis pauk paugu peale esimesed plahvatused — ja siis kuuldus murduvate kiviplok- kide tumedat kõminat.

Ning äkki jälle oli isa seal, ja nüüd enam kui ku- nagi varem.

Säärane pauk oli olnud sellal, viimasel kevadel, see laeng, mis kaua enne õiget aega oli plahvatanud, varahommikul, kui just esimesed puurid hakkasid

surisema. Isa oli sel päeval üksinda ühes kohas puurinud...

Jälle tõmbusid piinavad pildid läbi ta vaablase- pistest alles valutava pea. Ta nägi iseenast minevat selgel tuulisel aprillihommikul piki raudteed linna poole. Siis tuli talle vastu töölisjõuk, kes tassis kan- deraami. Midagi niisugust oli ta varemgi kohanud õnnetusjuhtumite puhul ning õieti oli ta ainult möö- da minnes tahtnud küsida, kes see on ja kas ta veel elab. Seal nägi ta aga juba eemalt, et punahabeme- line Piilonene käis ees ja peksles kätega õhku.

„He, sa saadana jõmpsikas, see siin on, jumal mind needku, su isa täna, tule kaasa oma ema juurde!“ Ja Piilonene haaras tal karmilt turjast, kuna murelikke sajatusi voolas ta suurest habemest.

Ning juba sellal, kui ta veel tuikus esimese valu ja tegeva haarde vahel, taipas ta veidi. Õhtul enne seda polnud talle midagi silma puutunud — aga nüüd oli liiga hilja. Õhtul enne seda...

Ta vabastas enda ja järgnes meestele. Veel täna tundis ta selgesti nõrkust põlvedes, veel täna tundis ta, kuidas tantsisklesid ta silmade ees mustad täpid, kui ta vaatas meestejõugus kõikuva kandraami poole.

Nii mindi vaikselt jaamast mööda, suurde puna- sse telliskivimajja, ema juurde. Kõigil majakor- dadel kisti ukсед valla ja tööliste perekonnad pais- kusid välja. Kandjad tõusid samm-sammult oma kandamiga treppi mööda ning nende taga tunglesid inimesed trepikoja, et näha verist kandraami, mis trepipööranguil käändus ja kõikus. Naabrinaised halasid, noorrahvas põrnitses avasui ja uras.

Ning siis lebas isa Kokko surnuna seal ülal korter- ris, tuli arst, võltis ta rinnast paar purunenud puuri- kildu ja kirjutas midagi paberitükile.

Järgnes lein, siis peied — ning lõpuks kolimine onu Isaki juurde, alla risttee-äärseesse tuppa. Kes kõige enam neil päevil ulgus, oli õde Anna. Aga Onni teadis, mis ta teadis, ning neid sõnu polnud palju, mis ta temaga sellest peale oli vahetanud.

II

Ühel õhtul, mõni päev hiljem, tuli Onni koju linnast, oma uuest teenistusest. Tal oli rõõmus tuju ja ta hoidis pea püsti. Uus tööandja meeldis talle hästi, oli rohkem palka ja parem söök kui varem. Päris hästi, et see neetud rosinakast lõhki läks.

Puud tee veeres lõhnasid, sest vähese aja eest oli sadanud. Igas tuulehoos langes maha sädelev til- kadevaling; see oli nagu ilutulestik. Ka lindude laul kõlas nii imeliselt uena ja rõõmsana.

Ristteel seisis Kalle, küünarnukk toetatud vastu onu Isaki aiavärava posti, ning vilistas. Nähes Onnit, oma relvavenda mitmest kevadisest kaklusest Rõrströmi poistega, süütas ta ükskõiksest sigareti, tõukas tikutoosi vestitaskusse ja algas marsiviisi. Ta lonkis Onnile pikkamisi vastu, tähtis ilme näole tõmmatud.

„He, sa torbikukeeraja!“

„Hallo, Kalle!“

„Tead mis?“ Ta mähkus läbi ninaaukude puhu- tud tihedasse suitsupilve.

„Noh?“

Kalle ei vastanud kohe. Ta rõhutas oma sõnade tähendust kunstiliku pausiga, tirides ühtaegu väleda liigutusega kõrgemale oma laiu rowdy-pükse. Siis vaatas ta väarikalt Onnile ning ütles pikkamisi: „Varsti plahvatab. Tõega.“

„Kuidas nii?“

„Jaa, vaata, venelased tahavad troonile panna ühe mehe, keda nimetatakse Leniniks. See on üks meie poistest. Kui asi on kord selge, siis plahvatab ka siin maal. Taevane valitsus! Me teeme n.õ. sõitu

LUMEST, HÄRMATISEST

ja teistest säärastest asjadest

Toimetaja: meisterfotograaf Heino Ehapalu

Armas fotosõber!

Ma pole küll mitte ennustaja, ent loodan siiski, et kui need read sinu kätte jõuavad, siis meil on juba korralik talv ja on sadanud tublisti lund. Lumi! Ta pole mitte üksnes sõber mudilastele, kes meelsasti kelgutavad ja lumesõda peavad, vaid ka sulle, armas fotosõber, on ta tere-tulnud. Talv pole mitte milgi juhul sinu vaenlane, nagu seda tihti väidetakse, pidades teda valgusevaeseks. Aga milleks on meil praegu siis ülitundlikud filmid, kui mitte just selle vea parandamiseks. Talv on suur võlur. Et sa saaksid tema võlusid ka pildile jäädvustada, selleks annan sulle alljärgnevalt mõningad näpunäited.

Talvepiltide juures lasub pearõhk kolmel elemendil: lumerohkus, päike ja varjud — ning veel kord varjud!

Sest pea meeles, just varjud on need, mis annavad talvepildile elu, mis jagavad valge lumega-kaetud maapinna osadeks ega lasse teda paista ühetoonilisena nagu valge linaga kaetud laud. Just varjudele võlgnevad paremad pildid tänu oma edu eest. Seepärast me näemegi väga palju vastu valgust pildistatud talvemotiive. Kuid seejuures, s. t. vastu valgust pildistamise juures, tuleb pöörata tähelepanu sellele, et päike objektiivi ei paista. Et seda ära hoida, peab muretsema endale päikesekaitset, mis on vajalik ka muul ajal. Tingimata pea meeles, vastu valgust pildistamisel tuleb valgustusaeg pikendada kahekordseks. Valgustasid sa pärivalgust f: 5,6 juures $\frac{1}{50}$ sek., siis pead vastu valgust pildistades valgustama f: 5,6 juures $\frac{1}{25}$ sek., kuna muidu pole varjud läbi töötatud. Nagu sa ise oled tähele pannud, omab lumi väga sinakat varjundit — ja suusataja kaitseb oma silmi kollaste prillidega. Sina aga, minnes suusatama, pead filtri näol omama lumepillile ka oma aparaadile, kuna lume sinakas valgus ilma filtrita kaotab ära kõik varjude õrnad peenused.

Talvel kasuta tavaliselt heledat filtrit. Kui aga tahad pildistada ilusat härmatunud puud või põõsast, siis pead haarama keskmise filtri järele, sest see jätab taeva tumedamaks, mis võimaldab härmatisel paremini esile tulla. Kindlasti pea meeles: mitte mingit kuhjumist pildil. Palju ilusam on üks härmatise või paksu lumega kaetud puu kui terve mets.

Muidugi tahad sa pildistada ka oma sõpru suusatamas, slalomil, hüppel jne., kuid siin pead juba, kui sa ei oma just juhuslikult Contax'i või Leica't, minema üle väikestele trikkidele pildistamisel. Nimelt ei tohi sa kunagi mäest laskuvat suusatajat pildistada risti, kuna siis pildist midagi välja ei tule. Kõige parem on nii: sa asud suusataja teele umbes 30° nurga all ettepoole ja pildistad ta poolkülgelt. Kui sa aga tahad pildistada suusatajat täiesti küljelt, siis pead aparaadiga kaasa liikuma, tehes sellelt liikumiselt oma knipsu. Seejuures juhin su tähelepanu asjaolule, et siin peab sellega olema väga harjunud, kui tahetakse

kõigile pursuidele ning siis oleme meie need, kes sõidavad vankris. Sellest tuleb põrgunali.“

Onni ei vastanud kohe. Ta vaatas alla Kalle saabastele, mille kärisenud otsad vaatasid uskumatult pikkade püksisäärte alt. Lõpuks küsis ta: „Kust see uudis sul on?“

„Laurilt, minu vennalt,“ vastas Kalle lakooniliselt. „See pole niisugune isandakene. Temal on midagi käimas, ta kaupleb venelastega relvade pärast meie jaoks.“

Onni sülgas. „Ikka jampsite teie venelastest ja venelastest... Ise te ei kõlba vist mitte kuhugi?“

„Või meie ei kõlba,“ kirus Kalle. „Kas meie millekski kõlbame? Aga laskmiseks vajatakse püsse! Sina ei tea, et need härrad oma tapaaedasis valmis seavad! Sa tahad muidugi nendega minna, sina!“

Ta viskas sigareti ägedalt vastu väravaposti, käänas enese kannal ringi ja läks lotendavi püksisääri minema.

Onni haaras teelt kivi. Kuid kohe mõtles ta ümber, viskas selle vastu väravaposti ja läks majja. —

Juba eesruumis kuulis ta võõrast ägetsevat häält. Seal istus laua juures tundmatu mees, kes ei paistnud töölisena ega härrana, vaid midagi neist mõlemaid. Ta oli rõivastatud halli kummimantlisse, nagu neid kandsid Siberist tagasitulevad väljasaadetud, krae laskis ta, hoolimata toa soojusest, seista ülestõstetuna, ainult oma musta nokkmütsi oli ta võtnud higiselt laubalt. Ta nägu oli kõhn ja kollakashall. Ta tugev alumine lõug, mis jahvatas ägedat kõnevoolu, käis lühikeste vaheaegade järel vastumeelselt üles-alla. Torkava ilmega libisesid ta silmad üle kõige toasoleva.

Tema ees laual seisis kohvitass, mis hüppas iga kord kõrgele, kui ta rusikaga lauale pörutas ja siunas nn. kodanlasi.

Ena seisis ahju juures ja raputas parajasti kannu uut hulka jahvatatud kohvi. Ta käsi värises ärritusest.

Agitaator kõneles räpakalt ja ähvardavalt, süüdistades kodanlasi, kes ülekohtuselt ära kasutavad töölisklassi.

(Järgneb.)

saavutada häid tagajärgi. Teiselt poolt võib aga kaasaliikumise pildistada suusatajat juba f: 4,5 juures $\frac{1}{100}$ või $\frac{1}{50}$ sekundiga. Kuid pildistades suusatajat pooleldi eest, võib päikesepaistelise ilmaga teha f: 4,5 juures $\frac{1}{300}$ — $\frac{1}{500}$. Ning veel: vaevalt sa saad suusataja pildile nõeltevastalt, mis olekski juba väga halb, kuna siis pilt kaotaks oma elu ja tempo. Suusataja oleks siis pildil kui papist lõigatud ja kinninaelutatud kuhu, millel puudub liikumise ebateravus, mis just annabki säärasele pildile mõnu. Kõige mõjuvamaid pildid saad suusahüpetest, kui pildistad nad „suusaperspektiivilt“, s. t. laskud aparaadiga madalale, pildistades seejuures veel vastu valgust. Võimaluse korral kasuta ka keskmist filtrit, mis hoiab taeva tumedana. Hüppaja ise katsu jätta võimalikult taevataustale, sest see üleskeerlev lumi annab vastu valgust pildistamisel tumeda taeva juures meeleolukamaid pilte. Suusahüppeid pead aga kindlasti valgustama, olenedes objektiivi valgusjõust, $\frac{1}{300}$ — $\frac{1}{1000}$ sek.

Ükski teine talispordi ala ei anna sulle nii suuri võimalusi aparaadiga väljas olla ja knipsutada kui suusatamine. Just suusatamisel saadakse paremaid ja mõjuvamaid talvemotiive.

Lõpuks tahaksin anda sulle veel üldise juhtnööri talvel valgustamise kohta. Nimelt $\frac{18}{10}$ Din. filmiga valgusta f:4,5—f:9 juures $\frac{1}{50}$ — $\frac{1}{25}$ sek. heleda filtriga päikesepaistel ja kiiremat liikumist $\frac{1}{100}$ kuni $\frac{1}{1000}$ sek. f: 4,5 juures.

Kui sa aga kogemata omad mõnd kast-aparaati, nagu Baby-Box või midagi muud säärast, siis parem ära mine suusahüppeid pildistama, vaid knipsuta niisama mälestuseks.

Head valgust!

Sinu suur vend.

MALE

Toimetaja: Paul Tamm.

Kirjad: „Viikingi“ toimetus, märgusõna „Male“.

Alates käesoleva numbriga, hakkab noorsoo-ajakirjas „Viiking“ ilmuma maleosakond, mis pühendatud eriti noortele malehuvilistele.

Male on niivõrd komplitseeritud ja lõpmatul arvil igasuguseid võimalusi pakkuv mäng, et ei jätku ainult sellest, kui malendite käigud selgeks õppida ja loota ainuüksi oma leidlikkusele tegelikus mängus. Sel juhtumil tabavad algajat vilunud mängijaga kohates ikka ja alati kaotused. Ainult kaotustest õppimine on liiaks vaevaline ja aeglane tee hea mängijani jõudmiseks.

Siin tuleb algajale abiks maletooria, mis on aastakümnete jooksul parimate male-asjatundjate poolt välja arendatud ja mis märksa kergendab tungida selle mängu tuhandesse üksikasja, kus kõik teenivad üht sihti — vastast võita ja ennast kaitsta.

Valdavam osa maletooriast on pühendatud avangute käsitamisele, kuna avangust on suurel määral kogu mängu edaspidine areng ja tulemus. Kui mõlema mängija poolt käsitletakse mistahes avangut õieti, siis viib see keskmängu jõudes ikkagi välja mängu võrdsusele ja partii edaspidine areng on siis mängijate omast oskusest ja leidlikkusest. Säärast avangut, mis tingimata võiduni viiks, pole seni veel leiutatud ega leiutata ka tulevikus, sest kummalgi vastasel on partiid alates ühepalju ja võrdse väärtusega malendeid kasutada, mis suudavad mängu õige arenduse juures tagasi lüüa igasuguse rünnaku.

Et avangus iga järgnev käik toob järjest juurde uusi kombinatsioonivõimalusi, siis on võimatu teooriat luua kogu partii kohta; avanguteooria ulatub kõige rohkem 10—15 käiguni, siis algab keskmäng, mis on males piiramata võimaluste jaoks leidlikule mängijale.

Maletooria leiab uuesti rakendamist lõppmängu jõudes, kuna siis vähene malendite arv võimaldab läbi analüüsida kõik võimalikud kombinatsioonid ning seisud, millest ka väikese ülekaalu korral võib võidu välja arendada või jälle halvema seisu puhul viigi saavutada.

Avangute arv maletoorias ulatub mitmekümnele, millel kõigil on veel rida kõrvalvariante. Kõigi nende tundmaõppimine nõuab palju aega ja asjasse süvenemist, kuna ei piisa ainult sellest, et õpitaks pähe iga avangu käigud, vaid iga üksikut käiku tuleb malelualal läbi kaaluda, miks just see käik on õigustatud ja millist sihti see taotleb. Nii üksikasjalikult avangut läbi analüüsides õpib algaja maletaja hindama nii oma kui ka vastase vägede tugevaid ja nõrku külgi ning suudab siis vilunud strateegina olla teadlikuks juhiks oma maleväele, keda ei kohuta ega löö reast välja ka vastase kõige ootamatud rünnakud.

Et vundamentaalse osa malemängust moodustab avang, siis esiteks peatume avangu juures, millest on kogu mängu edaspidine käik. Nõrgalt üleshitatud lahtine avang (1. e2 — e4) annab end kohe keskmängus halvasti tunda, kuna aga positsiooniliselt tugev, kinnine avang (mitte 1. e2 — e4) ei võimalda kunagi kiiret rünnakut, mis oleks kohe otsustav partii käigule.

Kinnistest avangutest on eelistatum lipugambiit, mida ka kõige rohkem praktiseeritakse rahvusvahelistes turniirides. Ka india avangute kompleksi tarvitatakse üsna rohkesti: Nimzo-india, lipu-india, kuninga-india, kuninga-india (Grünfeldi kaitse), vana-india, uus-india, lääne-india avangut, siis ka lipueturi avangut (Colle süsteem), inglise avangut, Reti süsteemi jne. Need on aga tublisti keerulisemad kui populaarne lipugambiit. Et lipugambiit on kinniste avangute põhiaavang, siis asume kõigepealt selle käsitlemisele.

Edaspidi toome muidugi ka kombinatsiooni-praktikat, samuti lõppmänge, partiisid, ülesandeid, etüüde jne.

Meelsasti kasutame aga ka noorte eneste loomingu tuuekümnene-neljaruuduliselt väljakult: ülesandeid ja etüüde (lõppmänge), kui nad on noorte eneste poolt koostatud (originaalsed), hästi mängitud partiisid, teatud küsimusi jne.

Alljärgnevat avangu-variantide käsitlemisel on esijoones rõhutatud neid jätke, mis on rahvusvahelises maleperes leidnud tunnustuse ja eriti soovitatud suurmeister Reuben Fine'i ja eks-maailmameister dr. Max Euve poolt.

Lipugambiit, arthodoxi kaitse.

1. d2—d4, d7—d5. 2. c2—c4, e7—e6. 3. Rb1—c3, Rg8—f6. 4. Oc1—g5, Of8—e7. 5. e2—e3, Rb8—d7. 6. Rg1—f3, 0—0. 7. Va1—c1.

Võib ka 7. Lc2, c5, 8. c:d5 (8 Vd1, La5, 9. Od3, h6, 10. Oh4, c:d4, 11. e:d4, d:c4, 12. O:c4 ja valge seis on vähe parem, ataki-väljavaated), 8. —, R:d5, 9. O:e7, L:e7, 10. R:d5, e:d5, 11. Od3, g6, 12. d:c5, R:c5 ja valged etturid seisavad paremini.

7. — — —, e7—e6. 8. Of1—d3, d5:c4. 9. Od3:c4, Rf6—d5. 10. Og, 5:e7, Ld8:e7. 11. 0—0, Rd5:c3. 12. Vc1:c3, e6—e5. 13. d4:e5, Rd7:e5. 14. Rf3:e5, Le7:e5. 15. f2—f4, Le5—f6!

Kui 15.—, Le7, siis 16. f5 valge paremusena, või kui 15.—, Le4, siis 16. Ob3 väikese paremusena valgele.

16. e3—e4, Oc8—e6. 17. e4—e5, Lf6—e7. 18. Oc4:e6, f7:e6! võrdse mänguga.

Kui aga 18. Od3, siis f5 ja mäng on võrdne. Ja kui 16. f5, siis 16.—, b5 jälle võrdsusega.

Lipugambiit, Laskeri variant.

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 e7—e6 3. Rb1—c3 Rg8—f6 4. Oc1—g5 Of8—e7 5. e2—e3 0—0 6. Rg1—f3 Rf6—e4 7. Og5:e7 Ld8:e7 8. c4:d5.

Kui 8. Lc2, siis R:c3, 9. L:c3, c6, 10. Od3, Rd7, 11. 0—0, d:c4, 12. O:c4, b6 võrdsusega; või 12. L:c4, siis

e5 ikka võrdsusega.

8. — R4:c3 9. b2:c3 e6:d5 10. Ld1—b3 Vf8—d8 11. c3—c4 Rb8—c6 12. c4—d5 Ld8—b4 13. Rf3—d2 Lb4:b3 14. Rd2:b3 Rc6—b4 15. Va1—c1 Rb4:d5 ja valgel on väljavaateid tsentrumis.

Lipugambiit, vahetusvariant.

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 e7—e6 3. Rb1—c3 Rg8—f6 4. Oc1—g5 Rb8—d7 5. c4:d5 e6:d5 6. e2—e3 Of8—e7 7. Of1—d3 c7—c6 8. Ld1—c2 0—0 9. Rg1—f3 Vf8—c8 10. h2—h3 Rd7—f8 11. 0—0 või ka 11. 0—0—0 võrdsusega.

Tarraschi kaitse, Rubinsteini variant.

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 e7—e6 3. Rb1—c3 c7—c5 4. c4:d5.

Normaal-variant 4. e3, Rf6, 5. Rf3, Rc6, võrdne mäng.

4. — — e6:d5 5. Rg1—f3 Rb8—c6 6. g2—g3 Rg8—f6 7. Of1—g2 Of8—e7 8. 0—0 0—0 9. Oc1—g5 Oc8—e6 10. Va1—c1, valgel on etturite seis parem.

Tarraschi kaitse, Schara-Henningi variant.

4. — — c5:d4 5. Ld1—a4 + Oc8—d7 6. La4:d4 e6:d5 7. Ld4:d5 Rg8—f6 8. Ld5—d1 Rb8—c6

9. g2—g3, valgel materiaalne paremus, mustal atakišansid.

Tarraschi kaitse, rootsi variant

4. c4:d5 e6:d5 5. Rg1—f3 Rb8—c6 6. g2—g3 c5—c4 7. Of1—g2 Of8—b4 8. 0—0 Rg8—e7 9. e2—e4 d5:e4 10. Rc3:e4 võrdse mänguga.

Lipugambiit, Cambridge-Springsi kaitse.

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 e7—e6 3. Rb1—c3 Rg8—f6 4. Oc1—g5 Rb8—d7 5. e2—e3 c7—c6 6. Rg1—f3 Ld8—a5 7. c4:d5.

Mängitakse ka 7. Rd2, Ob4, 8. Lc2, 0—0 (8. —, d:c4, 9. O:f6, R:f6, 10. R:c4, valgel on vabam mäng, kuna mustal on odakaksiklus, seega seis võrdne), 9. Oe2, e5, 10. d:e5, Re4, 11. Rd:e4, d:e4, 12. 0—0, O:c3, 13. b:c3, R:e5, 14. L:e4, f6 võrdsusega. 7. — — Rf6:d5 8. Ld1—d2 Rd7—b6.

Nõrgem on 8. —, Ob4, 9. Vc1, 0—0, 10. Oc4, valge paremusega tsentrumis. 9. Va1—c1.

Kui 9. a3, siis R:c3! võrdsusega.

9. — — Rd5:c3 10. b2:c3 Rb6—d5 11. Of1—d3.

Mitte 11. Oc4, b5! musta paremusega. 11. — — Rd5:c3! 12. 0—0! — raskesti otsustava seisuga, valgel on rünnakušansid, mustal materiaalne ülekaal. (Järgneb.)

PAUL KERES TEEL MAAILMAMEISTRIS

Mängib tiitlimatši Aljechiniga 1940. a.

Käesoleva aasta novembris peeti Hollandis sealse raadioühingu AVRO korraldusel suur maleturniir, mille eesmärgiks oli selgitada maailmameistri-kandidaati, kes võistleks 1940. aastal maailmameister Aljechiniga maailma malekuninga tiitlile.

Sellest malevõistlusest võttis osa tänapäeva kaheksa parimat malekulusust, nende seas ka Eesti noor 22-aastane suurmeister Paul Keres. Turniir oli kahe ringiline, seega matš-turniir, kus iga võistleja mängis oma vastasega kaks partiid: ühe valgete ja teise mustade malenditega. See suur malevõistlus vältas üle kolme nädala ja jõudis lõpule 27. novembril.

Pingutava ja heitlusriika mängu järel tulid võitjaks Eesti suurmeister Paul Keres ja Ühendriikide suurmeister Reuben Fine, kummalgi 8,5 punkti 14 võimalikust. Nad saavutasid seega võiduprotsendi 60, mis on hiilgav tulemus säärases tegevakoosseisulises turniiris. Esimene ja teine auhind (1000 ja 700 Holl. guldnat) jagati Kerese ja Fine'i vahel, kusjuures kumbki sai umbes 1785 Eesti krooni.

Nagu näeme, tulid võrdse arvu punktide juures esikohale Keres ja Fine; et aga selgusele jõuda, kumb neist tugevam on, võeti tarvitusele Bergeri süsteem, mis seisneb selles, et võitu suurema arvu punktidega vastase vastu hinnatakse kõrgemalt kui võitu nõrgema võistleja vastu. Selle süsteemi järgi tuli võitjaks P. Keres, kes on seega nüüd maailmameistri-kandidaat.

Kolmandale kohale tuli Nõukogude Vene suurmeister Michail Botvinnik 7,5 punktiga, saades auhinnaks 500 guldnat, ümmarguselt 1050 Eesti krooni.

4., 5. ja 6. koha jagasid maailmameister dr. Aleksander Aljechin (Prantsuse), eksmaailmameister dr. Max Euwe (Hollandi) ja Ühendriikide teine suurmeister Samuel Reshevsky, kõigil 7 punkti. Nad jagasid omavahel võrdselt neljanda auhinna, 400 guldnat, mis on Eesti rahas ümmarguselt 840 krooni.

Seitsmendale kohale jäi kuulus „malemasin“, eksmaailmameister Jose Raoul Capablanca (Kuuba) 6 punktiga ja kaheksandale kohale Tšehhoslovakkia suurmeister Salo Flohr 4,5 punktiga.

Mitteauhinnaletulijatele oli ette nähtud iga võidupunkti pealt nn. punktihonorar 20 guldnat (ümmarguselt 42 kr.). Võitjatele tasuti peale elatuskulude, milised on üsna suured meie oludega võrreldes, ka sõidukulud kodukohast Amsterdam ja tagasi. Nii tuli näiteks Capablancale tasuda üsna viisakas summa sõidu eest Kuuba saarelt (Havana linn) Amsterdam ja tagasi.

Meie suurmeister Paul Kerest kroonib veel eri saa-

vatulis — võitmatu oreool, ta ei kaotanud sel suurtur-

niiril ühtki mängu.

Pärast võistlusi toimus osavõtjate austamine. Vastav tseremoonia anti AVRO saatejaamade kaudu raadiokuulajatele edasi. Eriti suure tähelepanu osaliseks sai meie suurmeister Paul Keres, teda õnnitleti turniiri korraldajate poolt väga omapäraste hollandi rahvuskinkidega; ka tervitustelegramme saabus Keresele igast maailmakaarest. Palju läkitati tervitusi kodumaa maleorganisatsioonidelt.

Paul Keres on meie vaimse spordi sangar, teda austati väärikalt kodumaale tagasisaabusel, korraldati tema auks aktusi jne.

Paul Kerese võit Hollandi suurturmiiril ei tulnud meile mitte üllatusena. Need, kes tundsid Kerese mänguvõimeid ja jälgisid tema hiilgavaid saavutisi eelnevatel turniiridel, neile oli Kerese võit oodatud tulemuseks, mis rahuldab ka kõige nõudlikumaid malehuvilisi.

Turniiri lõpul tegi Hollandi raadioühing AVRO maailmameister A. Aljechinile ettepaneku, mängida Hollandi turniiri võitja Paul Kerese matši maailmameistri-tiitlile. Aljechin andis ka selleks oma põhimõttelise nõusoleku, et kaitseb maailmameistri-tiitlit esmajoones eestlase Paul Kerese vastu. Ja nagu nüüd selgub, on Aljechin nõus võistlema Kerese 1940. aastal Hollandis.

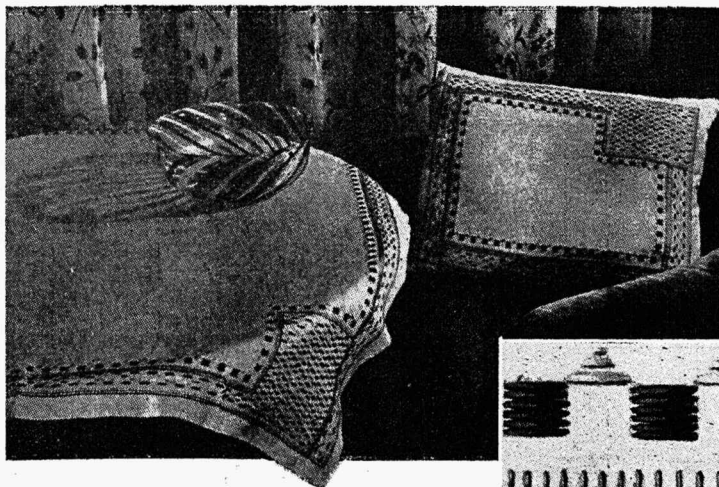
Arvesse võttes Kerese kiiret arengut, tema hiilgavaid suursaavutisi viimastel turniiridel, võime suurte lootustega vastu minna Aljechin—Kerese maailmameistrivõistlusele! Kui matš teostub ettenähtud kava kohaselt, siis tervitab malemaailm peagi uut maailmameistrit — Paul Kerest!

P. Keres on tõusnud meteorina rahvusvahelises maletaevas ja see tõus on olnud imekiire. Tema elukäik on veel üsna lühike, see-est aga saavutisterohke.

P. Keres on suureks eeskujuks. Temast võib palju õppida ja teda õig tarvis lähemalt tunda. Noored, süvenege meie suurmeistri mängudesse, ja te näete, mida rohkem te õpite malet, seda rohkem ka vaimustute kuninglikust mängust. Male toob noortesse elurõõmu, julgust, arendab mõtlemist ja annab toitu loovale fantaasiale. See on mäng, mida igaüks peaks tundma.

Ka meil Eestis levib male suure hooga. Noored on temast nakatunud. Koolidest väljub uusi „Kereseid“, kes kõik tahavad saada meie kuulsa eelkäija ja Eesti nime maailma viija suurmeister Paul Kerese vääriliseks.

Mitmesuguseid käsitöid tütarlastele

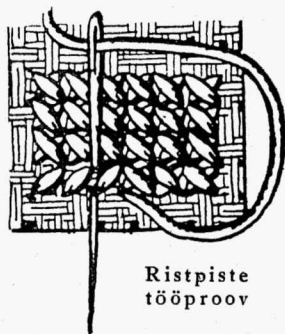
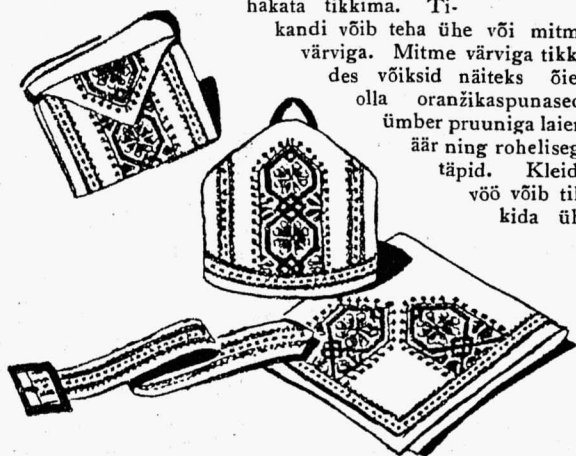

Mitmesuguseid ristpistikandiga esemeid

Juuresoleva mustri järgi võib tikandiga kaunistada mitmesuguseid esemeid. Näiteks võime valmistada ilusa käekoti ja kleidivöö, tikkides nad ristpistes. Käekotiks võtta piklik riidetükk, mille lõigata üks ots teravaks.

Siis traageldada riidele niisama suur tükk kanvaad ning hakata tikkima. Ti-

kandi võib teha ühe või mitme värviga. Mitme värviga tikkides võiksid näiteks õied olla oranžikaspunased, ümber pruuniga laiema äär ning rohelisega täpid. Kleidivöö võib tikkida ühe

Ristpiste tööproov

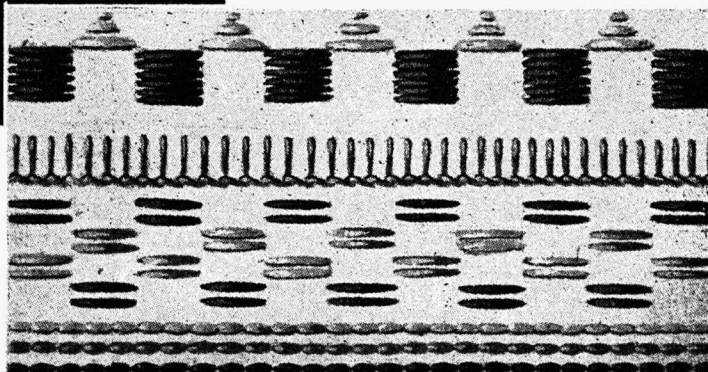
või kahe värviga. Näiteks ääred tumesinisega ja keskelaosuvad punktid kollasega.

Sama mustri järgi võib kaunistada veel väikese laudlina ja kohvikannu-soendaja.

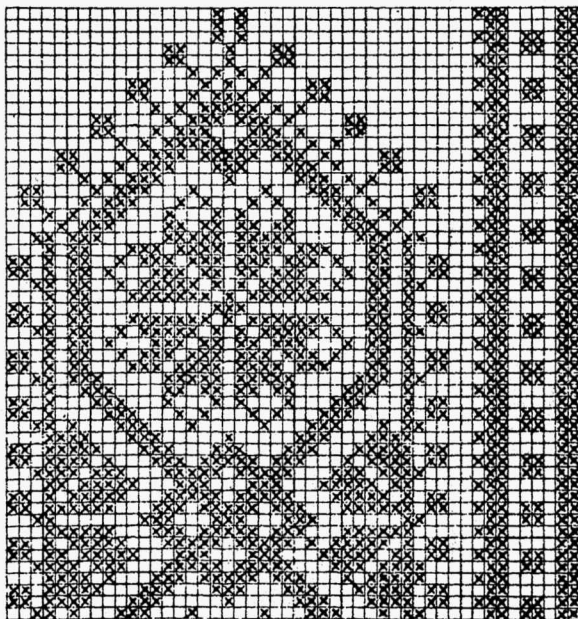
Ristpiste õmmelda siledale riidele kanvaad abil, jämedakoelisele riidele aga lõngade järgi, kuid nii, et ristid tuleksid igapidi ühesuurused. Ristpiste juures tuleb veel tähele panna, et kõik ristid oleksid õmmeldud ühes sihis. Õmmelda tuleb terve rida, nagu nõuab muster ja värv, enne ühes sihis ära ning teises sihis üle tagasi, nagu näha juuresoleval proovil.

Värvilise tikandiga kaunistatud lina ja padi

Materjaliks võib olla pleegitamata linane riie või õrnvärviline ripssiid. Tikkida kas villase või pärlniidiga nr. 5. Tikkimispistid on lihtsad ning kerged õmmelda, nagu näha juuresoleval proovil. Tikkida kahe või mitme värviga. Tikkides kahe värviga, võiks värvideks võtta näiteks: pruun ja heleroheline, pruun ja oranž, tume- ning helesinine jne. Pisteteread võib märkida riidele joonlaua ja hariliku pliitsi abil, et read tuleksid õiged. Samuti joonistada ette ka madalpiistes ruudud. Kui tekib aga mõni arusaamatus, siis paluda abi kas emalt või koolis käsitööpetajalt.

Tööproov linale ja padjale

Muster kõrvalolevatele esemetele

Meie sportlaste sünnipäevi jaanuaris

1. jaanuaril.

Rudolf Redel, diplom. meister-aednik Tartus, kauaaegne sporditegelane, sünd. 1895. a. Tartus.

2. jaanuaril.

Alfred Hirv, arst Tallinnas, mitmekordne Eesti meister vettähüpetes ja iluisklemises, sünd. 1902. a. Pihkva kubermangus.

Herbert Laas, meister kaalutööstuse alal Tartus, keskmaa-jooksja, sünd. 1912. a. Tartus.

Johan Martin, A/S. Fr. Krulli Tartu osakonna juhataja, tuntud sporditegelane, omaaegne kergejõustiklane ja kiirusitaja, sünd. 1893. a. Riias.

Elmar Reiman, kindlustusselts „Oma“ ametnik Tartus, omaaegne pikamaa-jooksja ja Eesti esindaja Stokholmi olümpiaadil, sünd. 1893. a. Tartus.

Voldemar Saar, pagar Tartus, poksija ja tõstja, sünd. 1912. a. Suure-Kõpus Viljandimaal.

Herbert Saarne (Seeger), riigi viimatehase ametnik Tallinnas, jalg- ja jääpallimees ning vahekohtunik, sünd. 1908. a. Harjumaal.

3. jaanuaril.

Rudolf Avekukk, pangaametnik Haapsalus, kergejõustiklane, maakonnameister lühimaa-jooksudes ja kolmikhüppes, sünd. 1914. a. Haapsalus.

4. jaanuaril.

Voldemar Roolaan (Froomann), plekksepp Tallinnas, mitmekordne internatsionaal ning Eesti meister maadluses, sünd. 1914. a. Laitse vallas, Harjumaal.

5. jaanuaril.

Ellen Frey, arst Tartus, mitmekordne Eesti meister iluisklemises üksik- ja paarissõidus, sünd. 1892. a. Moskvas.

Martin Maiste, rauatöeline Tallinnas, internatsionaal maadluses, sünd. 1912. a. Sürgavere vallas.

6. jaanuaril.

Ago Rooseste (Alfred Rosenberg), võimlemisõpetaja Tallinnas, hästituntud treener käsipallis ja kergejõustikus, sünd. 1900. a. Aseris.

Johannes Talmre (Tomson), kullasepa-töeline Tallinnas, Eesti meister ja rekordiomanik 110 m tõkkejooksus, sünd. 1912. a. Tallinnas.

7. jaanuaril.

Artur-Aleksander Neuman, raudteeametnik Tallinnas, mitmekordne internatsionaal jalgpallis, sünd. 1908. a. Tallinnas.

9. jaanuaril.

Harald Tammer, „Päevalehe“ peatoimetaja, endine kauaaegne „Spordilehe“ peatoimetaja, endine Eesti meister kuulitõukes ja tõstmises, Pariisi olümpiamängude pronksmedalimees raskekaalu-tõstmises, sünd. 1899. a. Tallinnas.

10. jaanuaril.

Voldemar Väli, sadamatöeline Tallinnas, Amsterdami olümpiaadi kuldmedalimees kergekaalu-maadluses, mitmekordne Eesti ja Euroopa meister, rekord-internatsionaal maadluses, sünd. 1903. a. Kuressaares.

12. jaanuaril.

Felix Tungal (Dunkel), ametnik Tallinnas, väljapaistvamaid keskmaa-jooksjaid, mitmekordne internatsionaal, sünd. 1910. a. Virumaal.

14. jaanuaril.

Johannes Aps, metallitöeline Kohtlas, Virumaa väljapaistvaim poksija, Eesti Mängude võitja, sünd. 1915. a. Kohtla vallas.

15. jaanuaril.

Anton Raadik, õpilane Tallinnas, Eesti mitmekordne meister poksis, tuntud nokautide-meister, sünd. 1917. a. Raikülas.

17. jaanuaril.

Boris Taar, leitnant Ratsarügemendis, Eesti parimaid ratsasportlasi ja palliklubi „Olümpia“ endine väravavaht, sünd. 1910. a. Kaukaasias.

18. jaanuaril.

Karl Idlane, äriteenija Tartus, kauaaegne jalgpallimees, 32-kordne internatsionaal, sünd. 1910. a. Saaremaal.

20. jaanuaril.

Helmut-Voldemar Rästas, äriteenija Tallinnas, Eesti meistermeeskonna „Estonia“ mängija, mitmekordne internatsionaal jalgpallis.

23. jaanuaril.

Erich Tuhk, Saaremaa spordiinstruktor, Saaremaa parimaid kergejõustiklasi, sünd. 1912. a. Kuressaares.

26. jaanuaril.

William Hennok, dekoraator Tallinnas, Eesti väljapaistvamaid mootorrattasportlasi, Berliini olümpiamängude tähesõidu võitnud Eesti meeskonna liige, sünd. 1913. a. Viljandis.

August Liivik (Liiver), õpetaja riigikaitse alal, laskur-suurmeister, Rooma ülemaailmistel laskevõistlustel teine vabapüssist laskmises, sünd. 1903. a. Säreveres Järvamaal.

Karl Oole, ärimees Tallinnas, mitmekordne Eesti meister ja internatsionaal tõstmises, sünd. 1907. a. Tartumaal.

29. jaanuaril.

Liidia Erikson, sünd. Raudsepp, haigla perenaine Tartus, mitmekordne Eesti meister ja rekorditeomanik kergejõustikus, sünd. 1911. a. Tartus.

Arnold Raamat, kapten 4. Suurtükiväe-grupis, parimaid Eesti ratsasportlasi, sünd. 1905. a. Tartus.

Reinhold Volt, kantseleiametnik Tartus, endine Eesti meister maadluses, sünd. 1894. a. Põltsamaal.

30. jaanuaril.

Voldemar Alla, ametnik Tartus, Tartu „Olümpia“ kauaaegne abiesimees, endine tegevspordlane, sünd. 1900. a. Tartus.

31. jaanuaril.

Henn Arvo (Johannes Kõpman), ajakirjanik Viljandis, Viljandimaa kuldmedalimees 1938. a., väljapaistev kergejõustiklane, sünd. 1915. a. Viljandis.

**Järgmine „Viikingi“ number ilmub veebruari algul.
Senikaua nägemiseni!**

(Algus 2. kaaneküljel)

itud. Saanimees sõidutas magaja järgmise hotelli juurde. Jälle kõik toad kinni. Ka järgnevas kordus sama lugu. Saanimees muutus kärsituks ja äratas magaja. „Ütlesin teile seda ju kohe,“ torises ta, „kõik võõrastemajad on viimse võimaluseni täidetud. Jõulu ja uue aasta vahel on niikuinii vähe ruumi, pealegi on homme siin need maailmameistrid... need kiirusutajad!“

Hemmsteet noogutas, astus saanist välja, tasus sõidu eest ja asetas kohvri ning suusad tänavale. Ta sammus lähemasse ärru ja ostis seal kelgu, kuhu asetas oma kraami, ning kaarssis kannatlikult majast-majja. Kogu asulas polnud ühtki vaba voodit. Hemmsteet jõi klaasi teed ühes täiskilutud pagariäris. Ta kuulis, kuidas ägedasti vaieldi üksikute kiirusutajate võiduvõimaluste üle, nagu oleneks sellest kogu maakera saatus. Üks laud kaugeimas nurgas oli ümbritsetud inimhüürist. „Seal istub Kingston, inglise kiirusutamise-ime,“ sosistas kelner.

„Oelge mulle parem, kus siin võiks ulualust saada,“ vastas Hemmsteet, „võimalikult üksildast muuseas.“ Kelner raputas kaastundlikult pead. „Kõik toad Sils-Marias on juba neli nädalat tagasi välja üüritud. Pole mingit lootust.“

„Ma saan ühe toa ja pealegi üksildase,“ ütles Hemmsteet kangekaelse kindlusega ja surus kelnerile viiefrangilise pihku.

Kelner vaatles unistavalt rahatükki. „Seal oleks võib-olla...“ sõnas ta aeglaselt, „aga ei, see pole siiski midagi, pealegi ei võta nad igalgiht — need Favettid. See oleks neile küll vajalik, aga mitte nii väga.“

„Nii siis... see ongi õige koht,“ lõpetas Hemmsteet. Kelner kirjeldas täpselt tee: sinna oli jalgsi umbes neljakümne minuti tee. Ta hoiatas veel kord. Olevat võrdlemisi usutamatu, et Favettid nüüd, pühade ajal, kedagi vastu võtaksid.

Väljas hämarus. Ikka veel sadas lund. Iga maja juurest kostis jääraudade kaapimist. Ohus tundus lumelagendike hõngu ja õhtusõõgi lõhnade omapärast segu. Kaljukõrgendikelt laskus kellahelinal saane kõigist rahvusist turistidega. Hemmsteet tammus mugavalt läbi sügava lume. Puud kandsid raskeid lumekoormaid. Tee oli vaevalt seletatav, kuid Silsi järve jäätnud peegel haigutas süngelt sügavikus. Oli kuulda treenivate kiirusutajate hõike. Järv oigas ja paukus uiskude terase all. Hemmsteet higistas kasukmantlis. Haava-armid ta põlvedel hakkasid valutama. Muremõtted naasid taas ja rõhusid teda.

See oli muidugi mõttetud, et ta oli sõitnud siia. Väga kahtlane, kas tast saab suusatajat, kuid päris kindel on, et ta ei pääse oma muremõttest. Ta oleks võinud ju oma naeruväärse südantlõhestava tragöödia lõppu oodata Dessaus. Kuid ta kaotas lõpuks kannatuse. Seepärast ei saavutanud ta iialgi midagi korralikku. Ei leidurina, ei ohvitserina, ei insenerina ega ka abielumehena. Palju jõudu, suured võimed, aga vähe kannatlikkust... nagu ütles ta esimene šeff Ameerikas. See oli ta ebaõnne vormel. Ta seisatas ja pühkis nägu. Ta hingas sügavalt tugevat lume ja metsade lõhna. Mis tähendab ebaõnn sel-

les kerges ja karges õhus? Hemmsteet sammus kannatlikult edasi, vedades enda järel lapsekelku. Sammus pool tundi kolme tundi... Lõpuks, sammudes piki kuuse-alleed, märkas ta valgustatud akent puude vahel. Lambakoer tormas vihaseks oma putkast ja haukus kriiskavalt. Hemmsteet kõnetas teda mõistlikult ja vaikselt. Ta ei tahtnud ju midagi varastada, kedagi ära viia, kedagi segada ega kellegagi rääkida. Ta tahtis ju vaid tuba, üht sooja voodit ja rahu. Koer haukus ja urises edasi. Siis lõpuks läks uks valgeks ja vana naine, majahoidja Bertha, piilus umbusklikult läbi uksepraod.

Hemmsteet teatas oma olukorrast. Vanake raputas pead. Jõulu ja uue aasta vahel ei saavat teda siin keegi aidata. Siis ei võtvat härra Favetti kunagi võõraid vastu. Hemmsteet avas poolvägivaldselt ukse ja astus hämarasse võõrastetuppa, mille kaminas hingitses kustuv tuli. Ta tahtvat ise härra Favettile selgitada oma olukorda. Teatagu vaid temast. Vanake kadus. Hemmsteet astus kamina juurde ja soendas end. Võõrastetuba meeldis talle oma pruunide seinte ja omapäraste piltidega. Seal olid aina portreed, arvatavasti kõik härrad Favettid oma naistega. Favettid küll tööriivais, küll pidurüüs, küll kõrgete ja madalate kraedega, küll suurte kaelasidemetega ja ilma, nagu oluksid nad ühe kunstniku maalitud. See oli perekond, kes teadis, mis ta tahtis, ja saavutas, mida soovis.

Samal hetkel sisenes härra Gian Favetti. Seal ta seis- sis, nagu oleks ta astunud pildilt vanaaegses tumepruunis rõivastises, krae asendatud vanamoodsa suure kaelasidemega, millel säras hinnaline nõel. Väga sirge seisangult, kuid veidi rahutu pilguga. Aastatelt ta võis olla kuuekümmne ja seitsmekümne vahel. Võib-olla ka kaheksakümmend. Hämaras toas oli raske hinnata tema vanust. Härra Favetti alustas oma külalise küsitlemist, naeratades sealjuures vastutuleliku lahkusega. Kuid ta hääli oli karm, tõsine ja kuiv. Oigupoolest ta ei võtvat sel ajal külalisi vastu. Et aga härra Hemmsteetil on kord seljataga juba nii pikk tee ning et pealegi väljas on üsna pime, võivat ju seeütle vähemalt rääkida. Ta tundis huvi oma külalise rahvuse vastu, kuna ta peale šveitslaste võtab vastu ainult inglasi, sakslasi ja skandinaavulasi. Itaallaste vastu olevat tal isiklik eelarvamine. Prantslasi ta ei sallinud ja ameeriklasi ta ei pidanud üldse kõneväärseiks. Vähemalt neid mitte, kes suusatasid. Võib-olla on mõni ka vastuvõetav. Nii siis, Hemmsteet oli sakslane, Põhja-Saksast, Breemenist. Kui vana? Nelikümmend üks. Väga hea, see on küllalaine vanus. Ta oli muidugi abielus. Hemmsteet noogutas. Seaduse järgi võis ta ju end selleks nimetada. Ning lõpuks elukutse. Insener! Ei, sellest ei piisanud härra Favettile, milline insener? Hemmsteet vastas kannatlikult: „Olin algul eriteadlane elektriasjanduses, kuid tänu sõjale sai minust spetsialist lennuasjanduses. Lennukite-ehitamine Saksamaal oli kaua seotud kohutavate raskustega. Meil oli peaaegu kõik keelatud. Meie lennukite-ehitamine sarnanes üheksälise klaverimänguga.“

„Ilma poliitikata, kui tohin paluda.“

50 SENDINE ROMAAN

pakub lugejatele mitmekülgseid
ilukirjanduslikke väärtteoseid

„50-SENDINE ROMAAN“ on müügil kõigis neis müügikohtades, kus „VIIKING“

„VIAKINGI“ SUURED HINDMÖISTATUSED

Armsad poisid ja tüdrukud!

Hindmõistatused ilmuvad „VIAKINGI“ kolmes esimeses numbris (nr. 1., 2. ja 3.), kokku 9 erisugust mõistatust. Kõik lahendused tuleb saata „Viikingi“ toimetusele hiljemalt 30. märtsiks 1939. a. Sissesaadetud lahendustel peab täpselt olema märgitud saatja aadress ja nimi. Oigetele lahendajatele on välja pandud ilusad ja väärtuslikud kingid. Peakingiks on — olgu võitjaks tüdruk või poiss — jalgratas. Kindlasti peaks see juba tasuma vaeva! Teiseks kingiks on päevapildiparaat. Ka see on midagi väärt. Eks ole? Kolmandaks on suusad, neljandaks soome kelk, viiendaks portfell. Peale nende on veel 50 väiksemat lohutuskinki, mille hulgas on raamatuid, filminäitlejate kunstipäraseid päevapilte, mitmesuguseid foto- ja koolitarbeid jne.

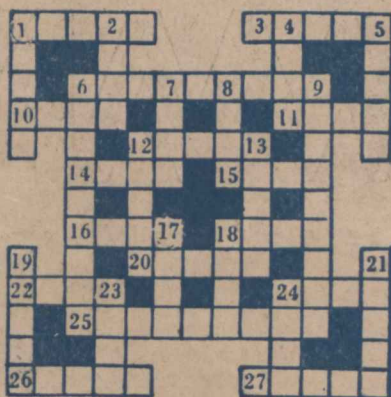
Nüüd algame siis esimese hindmõistatusega.

MIS ON SIIN LAHTI?

Nagu pildist näete, pole siin tegemist mingi lõbusa hindmõistatusega, vaid siin on kindlasti lahti midagi tõsist. Loodame, et teile kõigile meeldib ka tegelda veidi tõsiste olukordadega. Nimelt on siin toimunud vaenlase lennukite poolt äkiline haarang. Kindlasti on teist paljud kaasa teinud sõjalistes õppustes õhurünnakuid ja olete näinud, kuidas tõsine on niisugune juhtum ning kuidas otsustava tähtsusega on kiire abi gaasikaitse poolt. Ikka rohkem ja rohkem korraldatakse inimestele gaasikaitse-õppusi, näidatakse, kuidas tuleb abistada haavatuid. Korrastatakse gaasivarjendeid, muretsetakse juurde tulekustutuse- ja gaasikaitse-vahendeid. Meie esimene hindmõistatus näitab üht gaasikaitse-õppust; kõik inimesed liiguvad seal, nagu oleks toimunud suur õhurünnak. Aga kui teie pilti lähemalt silmitsete, märkate kohe, et joonistaja pole pilti täiesti valmis teinud. Teie peate nüüd meile kirjeldama, mida teevad pildil kuus kujutatud inimest. Mõtlege nüüd hästi järele, mida teeksite teie ise, mida teeksid isa ja ema ning kõik majaanikud, kui oleks vaenlase lennukite poolt õhurünnak. Lahendused võite saata kirjeldavalt, kuid oleks veel kenam, kui teeksite pooliku joonise lõplikult valmis. Nüüd siis näidake, et olete tublid kodumaa kaitsjad, tublid eesti poisid ja tüdrukud, kes on võimelised igale olukorrale vastavalt reageerima! J õ u d t õ õ l e !

II hindmõistatus on ristsõnamõistatus

Vasemalt paremale: 1. Eesti luuletaja ja näitekirjanik.

3. Tähtis koosviibimine koolis. 6. Nõukogude Vene linn.
10. Sõjavägede peatuskoht. 11. Linn Lätis. 12. Spordiriist.
14. Meeldiv omadus. 15. Millegi peal edasiliikumine.
16. Vähipüügi-abinõu. 18. Ümmargune asi. 20. Veresoon.
22. Jala ots. 24. Kõva kõne. 25. Ruttav, äge toimetus.
26. Vankri osa. 27. Kõikvõimas.

Ülalt alla: 1. Naisterahva nimi. 2. Tõuvili. 4. Saadakse niitmisel. 5. Viljaiva koor. 6. Rooma sõjaväelane.
7. Peipsi siig (kala). 8. Õhutaoline keha. 9. Kus teeb õpilane tihti vigu? 12. Meesterahva nimi. 13. Isik, kellega seltsitakse. 17. Leidub korstnas ja truupides. 18. Kõnelund. 19. Sügislill. 21. Esimesi inimesi maailmas (piibli järgi). 23. Sammalsoo. 24. Kuivanud (mullune) rohi.